This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

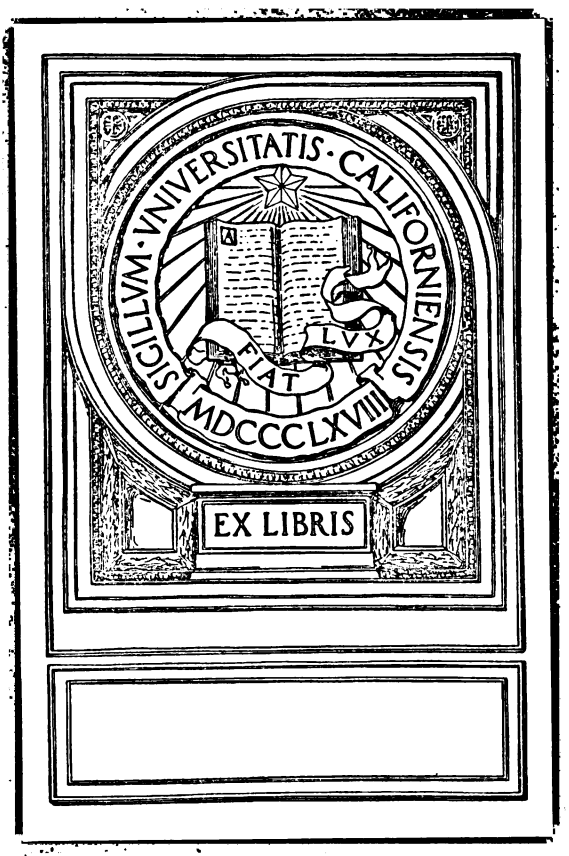
SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

MANIBUS

GULIELMI TRENCKNERI

D. D. D.

MANUSCRIPTS CONSULTED.

S^k = the Copenhagen MS. No. VI (Siṇhalese character), — referred to as A in Vol. I.

S^t = the Turnour MS. (Siṇhalese character) in the India Office Library. This is intimately related to S^k.

B^m = the Mandalay MS. (Burmese character) in the India Office Library.

Si = King of Siam's printed edition (Siamese character).

Bu = Buddhaghosa's commentary (the Papañca-Sūdanī) on the Majjhima-Nikāya. The references are to a MS. (Siṇhalese character) in the editor's possession.

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II.

LONDON.
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E. C.
1898.

Copenhagen. — Printed by Nielsen & Lydiche.

Pali Text Society.
E1.4/3J

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II. PART II.

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, LONDON E. C.
1898.

PK4541
P4
v.43

UNIV. OF CALIFORNIA
C.K

avoca: Alaṁ, brāhmaṇa; uṭṭhaha[1]; nisīda tvaṁ sake āsane, yato te mayi cittaṁ pasannan ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhahitvā sake āsane nisīdi. Atha kho Bhagavā Brahmāyussa brāhmaṇassa anupubbikathaṁ kathesi, seyyathīdaṁ, — dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ, atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi, — dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ. Seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ[2] sammad eva rajanaṁ patiganheyya, evam evaṁ Brahmāyussa brāhmaṇassa tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalaṁ[3] dhammacakkhuṁ udapādi: Yaṁ kiñci samudayadhammaṁ sabban taṁ nirodhadhamman ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappato aparappaccayo[4] satthu sāsane Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gothama; abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya paṭicchannaṁ vā vivareyya mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti, — evam evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Adhivāsetu ca me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti.

Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi: Kālo, bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan ti.

---

[1] Bm uṭṭhāhi. [2] Sk -kāl-. [3] Bm vitamalaṁ. [4] Si aparapaccayo.

M182831

UNIV. MICHIGAN

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Brahmāyussa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sattāhaṁ Buddhapamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā[1] santappesi sampavāresi. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena Videhesu cārikaṁ pakkāmi.

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo acirapakkantassa Bhagavato kālam akāsi. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā te bhikkhū Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Brahmāyu bhante brāhmaṇo kālakato. Tassa kā gati ko abhisamparāyo ti?

Paṇḍito, bhikkhave, Brahmāyu brāhmaṇo; paccapādi dhammassānudhammaṁ[2]; navamaṁ[3] dhammādhikaraṇaṁ vihesesi[4]. Brahmāyu, bhikkhave, brāhmaṇo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ[5] parikkhayā[6] opapātiko hoti[7] tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

BRAHMĀYUSUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

92.

Selasuttaṁ.

(The text of this Sutta is not printed here, as it is identical with that of the same name in the Sutta Nipāṭa, printed at page 99 of Professor Fausbøll's edition for the Pāli Text Society.)

---

[1] Sk sakatthāya. [2] So Sk Bm Bu; Si dhammaṁ sānudhammaṁ. [3] So Si Bu; Sk Bm na ca maṁ. [4] So Sk Si Bu; Bm viheseti. [5] Bm yojanānaṁ; Si saññojanānaṁ. [6] Sk p-yi. Cf. I 350 & II 52. [7] Sk omits hoti.

93.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmaṇasatāni Sāvatthiyam paṭivasanti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho tesaṁ brāhmaṇānaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti[1] Ko nu kho pahoti samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun[2] ti? Tena kho pana samayena Assalāyano nāma māṇavo Sāvatthiyaṁ paṭivasati, daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho tesaṁ brāhmaṇānaṁ etad ahosi: Ayaṁ kho Assalāyano maṇāvo Sāvatthiyaṁ paṭivasati, daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo[3]. So kho pahoti samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Atha kho te[4] brāhmaṇā yena Assalāyano māṇavo ten' uapasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avocuṁ: Ayaṁ, bho Assalāyana, samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti; etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etad avoca: Samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā[5] bhavanti; nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Dutiyam pi kho brāhmaṇā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avocuṁ: Ayaṁ, bho Assalāyana, samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti; etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gota-

---

[1] Sk Bm paññapeti. [2] Bm Si paṭim°. [3] Bm omits the whole of this sentence. Atha kho tesaṁ . . . anavayo; Si omits all words between daharo & anavayo, inserting pe. [4] Sk omits te here. [5] Bm Si duppaṭimantiyā.

mena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetuṁ; caritaṁ kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakan ti. Dutiyaṁ pi kho Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etad avoca: Samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā bhavanti; nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetun ti. Tatiyam pi kho te brāhmaṇā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avocuṁ: Ayaṁ, bho Assalāyana, samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññāpeti; etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetuṁ; caritaṁ kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakaṁ; mā bhavaṁ Assalāyano ayuddhaparājitaṁ parājayīti.

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etad avoca: Addhā kho ahaṁ bhavante na labhāmi. Samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā bhavanti; nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetuṁ. Api cāhaṁ bhavantānaṁ[1] vacanena gamissāmīti.

Atha kho Assalāyano māṇavo mahatā[2] brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Assalāyano māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Dissante[3] kho pana, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ brāhmaṇiyo utuniyo pi gabbhiniyo pi vijāyamānā pi pāyamānā pi; te ca brāhmaṇā, yonijā va samānā, evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno aṇṇo vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti?

---

[1] Si bhavatānaṁ. [2] Bm mahatiyā. [3] Bm dissanti.

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho[1] brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno aṇṇo vaṇṇo[2] —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Sutan te: Yona-Kambojesu[3] aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva[4] vaṇṇā, ayyo c' eva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotīti?

Evaṁ bho sutaṁ[5] me; Yona-Kambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vaṇṇā, ayyo c' eva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotīti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Khattiyo va nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesu micchācārī musāvādī pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū vyāpannacitto micchādiṭṭhī, — kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya[6] no brāhmaṇo; vesso ca nu kho; suddo ca nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesu micchācārī musāvādī pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū vyāpannacitto micchādiṭṭhī — kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya no brāhmaṇo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pāṇātipātī adinnādāyī kāmesu micchācārī musāvādī pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū vyāpannacitto micchādiṭṭhī kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, sabbe pi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pāṇātipātino adinnā-

---

[1] Bm Si atha kvettha. [2] Si omits these three words here. [3] Si Yonaka-K°. [4] Sk c' eva. [5] Bm add taṁ. [6] Bm Si upapajjayya.

dāyino kāmesu micchācārino musāvādino[1] pisunāvācā pharusāvācā samphappalāpino abhijjhālū vyāpannacittā micchādiṭṭhino kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyyun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo[2] --pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va[3] nu kho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato pisunāvācā[4] paṭivirato pharusāvācā paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū avyāpannacitto sammādiṭṭhī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeya, no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, paṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisunāvācā paṭivirato pharusāvācā paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū avyāpannacitto sammādiṭṭhī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pāṇatipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesu micchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisunāvācā paṭiviratā pharusāvācā paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū avyāpannacittā sammādiṭṭhī, — kāyassa bhedā paraṁ maraṇā suggatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyyun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇño —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha

---

[1] Sk pāṇātipātī &c. in singular, here as supra. [2] Sk omits these three words here. [3] Sk 'dha. [4] Bm Si pisuṇāya vācāya... pharusāya vācāya.

brāhmaṇā evaṁ etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va nu kho pahoti asmiṁ padese averaṁ avyāpajjhaṁ[1] mettacittaṁ bhāvetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti asmiṁ padese averaṁ avyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ. Brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averaṁ avyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brāhmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha[2] brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va[3] nu kho pahoti sotthiṁ sināniṁ[4] ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti sotthiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama — pe[5] — vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti sotthiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etaṁ maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hīno vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Assalāyana? Idha rājā khattiyo

---

[1] Bm abyābajjhaṁ throughout. [2] Sk adds kho & omits evam etam maññanti. [3] Sk 'dha. [4] Cf. No. 81. Sk sotthiṁ sināniṁ; Bm sotthisināni; Si sotthisināṇaṁ. [5] Si recites in extenso.

muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya: Āyantu bhonto, ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājāññakulā uppannā[1] sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa[2] vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu tejo pātukarontu[3]. Āyantu pana bhonto, ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā[4] rathakārakulā pukkusakulā uppannā sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa[5] vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu tejo pātukarontūti. Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Yo evan[6] nu kho so[7] khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi[8] abhinibbatto tejo pātukato[9], so eva[10] nu khvāssa aggi accimā ca[11] vaṇṇimā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ? Yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na c' eva accimā na ca vaṇṇimā na ca pabhassaro na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Yo so, bho Gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ; yo pi so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, so c' assa[12] aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca, tena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Sabbo pi hi, bho Gotama, aggi accimā

---

[1] Bm Si add sākassa vā. [2] So Bm Si & Sk infra & at No. 96; Sk here padumassa. [3] Bm dhātuṁ karontu. [4] Bm Si veṇukulā. [5] Bm eraṇḍakaṭṭhassa. [6] Bm Si ca for evan. [7] Bm omits so. [8] Sk & Si (here only) aggiṁ. [9] Bm dhātakato. [10] Sk evan. [11] Bm Si c' eva. [12] Bm svāssa; Si so pi 'ssa.

ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca, sabbena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇanaṁ kiṁ balaṁ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā vā sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo —pe— brāhmadāyādā ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idha khattiyakumāro brāhmaṇakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya; tesaṁ saṁvāsam anvāya putto jāyetha; yo so khattiyakumārena brāhmaṇakaṇṇāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti?

Yo so, bho Gotama, khattiyakumārena brāhmanakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idha brāhmaṇakumāro khattiyakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya; tesaṁ saṁvāsaṁ anvāya putto jāyetha; yo so brāhmaṇakumāreṇa khattiyakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti?

Yo so, bho Gotama, brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idha vaḷavaṁ[1] gadrabhena sampayojeyyuṁ[2]; tesaṁ sampayogaṁ anvāya kisoro[3] jāyetha; yo so vaḷavāya gadrabhena kisoro uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "asso" ti pi vattabbo "gadrabho" ti pi vattabbo ti?

Vekurañjāya[4] hi so, bho Gotama, assataro hoti. Idaṁ

---

[1] Bm vaḷavā. [2] Bm saṁyojeyyaṁ ... saṁyojaṁ. [3] Sk kisero; Bm kissero Si kissaro. [4] So Sk & Pischel's edition (1880) of this sutta; Bm kuṇḍaṁ hi; Si so kumāraṇḍu pi.

hi 'ssa, bho Gotama, nānākaraṇaṁ passāmi; amutra pana 'sānaṁ[1] na kiñci nānākaraṇaṁ passāmīti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idhāssu dve māṇavakā bhātaro sa-udariyā[2], eko ajjhāyako upanīto[3] eko anajjhāyako anupanīto; kam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe[4] vā ti?

Yo so, bho Gotama, māṇavako ajjhāyako upanīto, tam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā. Kiṁ hi, bho Gotama, anajjhāyake anupanīte[5] dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatīti?

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idhāssu dve māṇavakā bhātaro sa-udariyā, eko ajjhāyako upanīto dussīlo pāpadhammo, eko anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo; kam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā ti?

Yo so, bho Gotama, māṇavako anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo, tam ettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā. Kiṁ hi, bho Gotama, dussīle pāpadhamme dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatīti?

Pubbe kho tvaṁ, Assalāyana, jātiṁ agamāsi, jātiṁ gantvā mante agamāsi, mante gantvā tam etaṁ tvaṁ[6] cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paccāgato[7] yam ahaṁ paññāpemīti.

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto apaṭibhāno[8] nisīdi.

Atha kho Bhagavā Assalāyanaṁ māṇavaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ apaṭibhānaṁ viditvā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etad avoca: Bhūtapubbaṁ, Assalāyana, sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ[9] araññāyatane paṇṇakuṭīsu[10] sammantānaṁ[11] evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno

---

[1] So Sk Si & Pischel's MSS; Bm amutra ca pan' esānaṁ. [2] Si sodariyā; as Bm infra. [3] Bm upanito. [4] Bm pāhunake. [5] Si anūp° alwas. [6] So Sk & Pischel; Bm mante gantvā tape agamāsi, tape gantvā c°; Si mante gantvā tam eva ṭhapetvā c°. [7] Sk pabbājāto. [8] Bm appaṭibhāno; Si appatibhāno; Sk apatibhāno. [9] Sk b-īsīnaṁ. [10] Bm p-kūṭīsu. [11] Bm samantānaṁ.

añño vañṇo —pe— brahmadāyādā ti. Assosi kho, Assalāyana, Asito Devalo isi: — Sattannaṁ kira brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭisu sammantānaṁ evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo hino añño vaṇṇo —pe— brahmadāyādā ti. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi kesamassuṁ kappetvā mañjeṭṭhavaṇṇāni[1] dussāni nivāsetvā aṭaliyo[2] upāhanā ārohitvā jātarūpamayaṁ daṇḍaṁ gahetvā sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile[3] pāturahosi. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile caṅkamamāno evam āha: Handa[4] ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā[5], handa[4] ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā ti? Atha kho[6], Assalāyana, sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ etad ahosi: Ko nāyaṁ[7] gāmaṇḍalarūpo viya sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile caṅkamamāno evam āha: Handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā, handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā ti? Handa naṁ abhisapāmāti[8]. Atha kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhisapiṁsu: Bhasmā[9] vasalī[10] hohīti. Yathā yathā kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhisapiṁsu, tathā tathā Asito Devalo isi abhirūpataro c' eva hoti dassanīyataro[11] ca pāsādikataro ca. Atha kho, Assalāyana, sattānnaṁ brāhmaṇisīnaṁ etaṁ ahosi: Moghaṁ vata no tapo, aphalaṁ[12] brahmacariyaṁ. Mayaṁ hi pubbe yaṁ abhisapāma: Bhasmā vasalī hohīti[13], bhasmā va bhavati ekacco; imaṁ pana mayaṁ yathā yathā abhisapāma, tathā tathā abhirūpataro c'eva hoti dassanīyataro ca pāsādikataro cāti.

Na bhavantānaṁ moghaṁ tapo, na panāphalaṁ[14] brahmacariyaṁ. Iṅgha[15] bhavanto yo mayi manopadoso, taṁ pajahathāti.

---

[1] Bm majjhimavaṇṇaṁ. [2] So Sk Bu; Bm paṭaliye; Si agaliyo. [3] So Bm Bu & Sk infra; Sk here patthaṇḍe; Si patthiṇḍile. [4] Bm omits handa. [5] Si gantā with note that the Sinh. reading is gatā. [6] Bm omits kho. [7] Bm ko panāhaṁ. [8] Si abhisapissāmāti. [9] So Bm Si always & Sk eventually; Sk here bhasmaṅ. [10] So Si; Bm vasali; Sk casalā. Also, Bm Si insert hohi, bhasmā vasali hohi, bhasmā vasalī. [11] Bm dassaniyataro. [12] Bm apphalaṁ. [13] Bm repeats bh. v. hohi. [14] Sk naphalaṁ. [15] So Bm Si & a Sinh. MS. of Pischel; Sk here isa.

Yo bhavati manopadoso, taṁ pajahāma. Ko nu bhavaṁ hotīti?

Suto no[1] bhavataṁ Asito Devalo isīti?

Evaṁ bho.

So kvāhaṁ, bho[2], homīti.

Atha kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhivādetuṁ upasaṁkamiṁsu. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi satta brāhmaṇisayo etad avoca: Sutaṁ me taṁ[3], bho: Sattannaṁ kira brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭīsu sammantānaṁ evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ: — Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno putto orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti.

Evam bho.

Jānanti pana bhonto yā janīmātā[4] brāhmaṇaṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇan ti?

No h' idaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yā janīmātu[5] mātā yāvā sattamā[6] mātāmahayugā brahmaṇaṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇan ti?

No h' idaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yo janīpitā[7] brāhmaṇiṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇin ti?

No h' idaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yo janīpitu[8] pitā yāva sattamā[9] pitāmahayugā brāhmaṇiṁ yeva agamāsi no abrāhmaṇin ti?

No h' idaṁ, bho.

Jānanti pana bhonto yathā gabbhassa avakkanti[10] hotīti?

Jānāma mayaṁ, bho, yathā gabbhassa avakkanti hoti[11].

---

[1] Bm nu. [2] Sk omits bho. [3] Si sutam etaṁ. [4] So Sk Bu; Si janimātā; Bm janikā mātā. [5] So Sk Bu; Si janimātu; Bm janikāmātu. [6] Bm Si add mātu. [7] So Sk Bu; Si janipitā; Bm janiko pitā. [8] So Sk Bu; Si janipitu; Bm janiko (for? janikassa pitu). Bu, after paraphrasing by the (Bm) janika readings, says: te va vā pāṭho. [9] Bm Si add pitu. [10] Bm avakkanti. [11] Instead of this sentence, Bm reads: Na mayaṁ jānāma, bho, yathā g. av. hotīti. Yathā kathaṁ pana, bho, gabbhassa avakkanti hotīti. Idha . . . .

Idha mātāpitaro va[1] sannipatitā[2] honti, mātā[3] ca utunī[4] hoti[5], gandhabbo va paccupaṭṭhito hoti; evaṁ tiṇṇaṁ sannipātā gabbhassa avakkanti hotīti.

Jānanti pano bhonto yagghe[6] so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā ti?

Na mayaṁ, bho, jānāma yagghe so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā ti.

Evaṁ sante[7] bho jānātha ke tumhe hothāti?

Evaṁ sante, bho, na mayaṁ jānāma keci mayaṁ[8] homāti.

Te[9] hi nāma, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitena Devalena isinā sake[10] jātivāde samanuyuñjiyamānā samanubhāsiyamānā samanuggāhiyamānā[11] na sampāyissanti. Kiṁ pana tvaṁ etarahi mayā sakasmiṁ[12] jātivāde samanuyuñjiyamāno samanubhāsiyamāno samanuggāhiyamāno sampāyissasi, yesaṁ tvaṁ sācariyako na Puṇṇo dabbigāho[13] ti?

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama[14]; upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

ASSALĀYANASUTTAṀ TATIYAṀ.

94.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Udeno Bārāṇasiyaṁ viharati Khemiyambavane[15]. Tena kho pana samayena Ghoṭamukho brāhmaṇo Bārāṇasiṁ anuppatto hoti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo

---

[1] Bm Si ca. [2] Sk vasantipatitā. [3] Sk omits honti mātā. [4] Bm utuni. [5] Sk omits hoti. [6] Sk & Pischel yagghi; Bm taggha. [7] Sk omits evaṁ sante here, as does Pischel. [8] Bm kesamayaṁ. [9] Bm Tena. [10] Bm saka-. [11] Bm Si place this word before the preceding word, as does Sk infra. [12] So all MSS. [13] Sk dabbihā. [14] Bm Si omit these three words. [15] So Bm Si Bu; Sk Khemik°.

jaṅghāvihāraṁ[1] anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Khemiyambavanaṁ ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena āyasmā Udeno abbhokāse caṅkamati. Atha kho so Ghoṭamukho brāhmaṇo yen' āyasmā Udeno ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Udenena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā āyasmantaṁ Udenaṁ ekamantaṁ[2] anucaṅkamamāno evam āha: Ambho samaṇa na 'tthi dhammiko paribbājo[3], evaṁ me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Evaṁ vutte āyasmā Udeno caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Ghoṭamukho pi kho[4] brāhmaṇo caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Ghoṭamukhaṁ brāhmaṇaṁ āyasmā Udeno etad avoca: Saṁvijjante kho, brāhmaṇa, āsanāni; sace ākaṅkhasi, nisīdāti.

Etad eva[5] kho pana mayaṁ bhoto Udenassa āgamayamānā na[6] nisīdāma. Kathaṁ hi nāma mādiso pubbe animantito āsane nisīditabbaṁ maññeyyāti?

Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantaṁ Udenaṁ etad avoca: Ambho samaṇa na 'tthi dhammiko paribbājo, evaṁ me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Sace kho pana me[7] tvaṁ, brāhmaṇa, anumaññeyyaṁ[8] anujāneyyāsi, paṭikkositabbañ ca paṭikkoseyyāsi, yassa ca[9] pana me bhāsitassa atthaṁ na jāneyyāsi, mamaṁ yeva tattha uttariṁ paṭipuccheyyāsi: Idaṁ bho Udena kathaṁ; imassa kvattho[10] ti? Evaṁ katvā siyā no ettha kathāsallāpo ti.

Anumaññeyyaṁ[11] khvāhaṁ bhoto Udenassa anujānissāmi, paṭikkositabbañ ca paṭikkosissāmi[14]; yassa ca panāhaṁ

Bm janghav°. [2] So Sk; Bm caṅkamantaṁ. [3] So Sk Bu; Bm Si paribbajo. [4] Sk omits kho. [5] Sk adds ca. [6] Bm omits na. [7] So Si; Sk omits pana; Bm sace me kho pana. [8] Sk anuññeyyañ; Bm anumaññeyyāsi. [9] Bm omits ca. [10] Sk (here) ko attho. [11] Bm anumaññissāmi. [12] Sk (here) katthe. [13] Sk bhavaṁ. [14] Sk paṭikkoseyyāsissāmi.

bhoto Udenassa bhāsitassa: atthaṁ na jānissāmi, bhavantaṁ yeva tatth'[1] Udenaṁ uttariṁ paṭipucchissāmi: —Idaṁ bho Udena katham? Imassa kvattho ti? Evaṁ katvā hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Cattāro 'me, brāhmaṇa, puggalā[2] santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha, brāhmaṇa, ekacco, puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nattaparitāpanānuyogam anuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesaṁ, brāhmaṇa, catunnaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo cittam ārādhetīti?

Yvāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto, ayaṁ me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam anuyutto, ayam pi me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto, ayam pi me puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo ca kho ayaṁ, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo n' attaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, ayaṁ me puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Kasmā pana te, brāhmaṇa, ime tayo puggalā cittaṁ n ārādhentīti?

Yvāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto, so attānaṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ[3] ātāpeti paritāpeti; iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti.

---

[1] So Bm Si; Sk yevatt'. [2] Cf. I 341 (& note on p. 559), Ang. II 205, & Pugg. Paññ. p. 55. [3] Bm Si d-ulaṁ.

Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam anuyutto, so paraṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti; iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo pāyaṁ, bho Udena, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paritāpanānuyogam anuyutto, so attānañ ca parañ ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle[1] ātāpeti paritāpeti; iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ n' ārādheti. Yo ca kho ayaṁ, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo nattaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, so attānañ ca parañ ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle n' eva ātāpeti na paritāpeti[2]; — iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Dve 'mā, brāhmaṇa, parisā[3]. Katamā dve? Idha, brāhmaṇa, ekaccā parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pariyesati, dāsidāsaṁ[4] pariyesati, khettavatthuṁ pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati. Idha pana[5], brāhmaṇa, ekaccā parisā asārattarattā[6] maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā. Svāyaṁ[7], brāhmaṇa, puggalo n' ev' attantapo nattaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, — imaṁ tvaṁ, brāhmaṇa, puggalaṁ katamassaṁ parisāyaṁ bahulaṁ samanupassasi[8], — yā vā[9] 'yaṁ parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pariyesati, dāsidāsaṁ pariyesati, khettavatthuṁ pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati, yā vā[10] 'yaṁ parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā ti?

---

[1] Bm sukhakāmaṁ dukkhpaṭikkulaṁ. [2] Sk omits from so attānañ ca to paritāpeti. [3] Cf. Ang. I 70—76. [4] Bm Si dāsīdāsaṁ. [5] Bm ca. [6] Sk arattarattā. [7] Si Yvāyaṁ. [8] So Sk Si; Bm reads idha katamaṁ tvaṁ, brāhmaṇa, puggalaṁ katamāyaṁ parisā sambahulaṁ samanupassasi. [9] Sk Bm Si cāyaṁ. [10] Bm Si cāyaṁ; Sk yvāyaṁ.

Yvāyaṁ[1], bho Udena, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anayutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, — imāhaṁ puggalaṁ yāyaṁ parisā[2] asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, imissaṁ[3] parisāyaṁ bahulaṁ[4] samanupassāmīti.

Idān' eva kho pana te, brāhmaṇa, bhāsitaṁ: — Mayaṁ evaṁ ājānāma, ambho samaṇa', na 'tthi dhammiko paribbājo, evaṁ me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Addhā[5] me sā, bho Udena, sānuggahā vācā bhāsitā. Atthi dhammiko paribbājo, evaṁ me ettha hoti, evañ ca pana maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu, ye c' ime bhotā Udenena cattāro puggalā saṁkhittena vuttā vitthārena avibhattā, sādhu me bhavaṁ Udeno ime cattāro puggale vitthārena vibhajatu anukampaṁ upādāyāti.

Tena hi, brāhmaṇa, suṇāhi[6], sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bho ti kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmato Udenassa paccassosi.

Āyasmā Udeno etad avoca: — Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo acelako[7] hoti muttācāro hatthāvalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko[8] nābhihaṭaṁ[9] na uddisakataṁ na nimantaṇaṁ sādiyati; so na kumbhīmukhā[10] patigaṇhāti[11], na kaḷopimukhā paṭigaṇhāti, na eḷakamantaraṁ[12] na daṇḍamantaraṁ na musalamantaraṁ[13], na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā na pāyamānāya,

---

[1] So Si; Sk svāyaṁ; Bm yāyaṁ. [2] So Si; Sk yāyaṁ parisaṁ; Bm yā cāyaṁ parisā. [3] So Si; Sk imissā; Bm imāya. [4] So all three MSS. here. [5] Si adds kho. [6] Bm Si suṇohi. [7] Bm aceḷako. Cf. I. 77. [8] Si h-aṭo; Bm hatthapalekhano na ehibhaddantiko. [9] Bm nabh°; Si nābhihataṁ. [10] Bm kumbhimukhā. [11] Bm paṭiggaṇhati; Si paṭigaṇhati. [12] Bm Si eḷukamantaraṁ. [13] Si mūs°.

na purisantaragatāya, na saṁkittīsu[1], na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na maṁsaṁ na suraṁ na merayaṁ na thusodakaṁ pivati[2]. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko[3], dvāgāriko vā hoti dvālopiko, — pe[4] — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvīhi pi dattīhi yāpeti, — pe[4] — sattahi pi dattīhi yāpeti; ekāhikam pi āhāraṁ āhāreti, dvīhikam pi āhāraṁ āhāreti — pe[4] — sattāhikam pi āhāraṁ āhāreti, ..., (*&c as I. 343 line 2 down to 349 line 3*) .... attanā viharatīti.

Evaṁ vutte Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantaṁ Udenaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Udena, abhikkantaṁ bho Udena. Seyyathāpi, bho Udena, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti; — evam evaṁ bhotā Udenena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Udenaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakam maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

Mā kho maṁ tvaṁ, brāhmaṇa, saraṇaṁ agamāsi. Tam eva tvaṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gaccha yam ahaṁ saraṇaṁ gato ti.

Kahaṁ pana, bho Udena, etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati arahaṁ sammāsambuddho ti?

Parinibbuto kho, brāhmaṇa, etarahi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ti.

Sace hi[5] mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ[6] Gotamaṁ dasasu pi yojanesu, dasa pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Sace[7] mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vīsatiyā yojanesu —pe[8]— tiṁsāya yojanesu, cattārīsāya yojanesu, paññāsāya yojanesu, paññāsam pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ; yojanasate[9] pi

---

[1] So Sk Bm Si. [2] So Bm Si; Sk pipati. [3] Sk adds vā. [4] Sk omits pe. [5] Bm pi. [6] Sk bhagavantaṁ (bis). [7] Si adds hi; Bm adds pi. [8] Bm Si omit. [9] Bm (alone) adds ce.

mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ, yojanasatam pi mayaṁ gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Yato ca kho, bho Udena, parinibbuto so bhavaṁ Gotamo, parinibbutam pi mayan taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakam maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Atthi ca me[1], bho Udena, Aṅgarājā[2] devasikaṁ niccabhikkhaṁ dadāti, tato ahaṁ bhoto Udenassa ekaṁ niccabhikkhaṁ dadāmīti.

Kiṁ pana te, brāhmaṇa, Aṅgarājā devasikaṁ niccabhikkhaṁ dadātīti?

Pañca, bho Udena, kahāpaṇasatānīti.

Na kho no, brāhmaṇa, kappati jātarūparajataṁ paṭiggahetun ti.

Sace taṁ bhoto Udenassa na kappati, vihāraṁ[3] bhoto Udenassa kārāpessāmīti.

Sace kho me tvaṁ, brāhmaṇa, vihāraṁ kārāpetukāmo, Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpehīti.

Iminā p' ahaṁ[4] bhoto Udenassa bhiyyosomattāya attamano abhiraddho, yaṁ maṁ bhavaṁ Udeno saṁghe dānaṁ samādapeti[5]. Esāhaṁ, bho Udena, etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpessāmīti.

Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpesi. Sā etarahi Ghoṭamukhī ti vuccatīti.

GHOṬAMUKHASUTTAṀ CATUTTHAṀ.

---

[1] Sk omits me. [2] So Bm; Si Aṅgerājā; Sk āhārāja here & ahorājā infra. [3] Sk vihārāhaṁ bhoto. [4] Bm Si iminā 'haṁ. [5] Sk dāne samādapetvā.

95.

Evaṁ me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Opasādaṁ nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Opasāde viharati uttarena Opasādaṁ devavane sālavane. Tena kho pana samayena Caṅkī brāhmaṇo Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā[1] Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Assosum kho Opasādakā brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu.... bho Gotamo (*&c, as pp. 54—5, substituting* Opasādaṁ *for* Thullakoṭṭhitaṁ) .... arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho Opasādakā brāhmaṇagahapatikā Opasādā nikkhamitvā saṁghā[2] saṁghīgaṇībhūtā uttarena mukhe gacchanti yena devavanaṁ sālavanaṁ. Tena kho pana samayena Caṅkī brāhmaṇo upari pāsāde divā seyyaṁ upagato hoti[3]. Addasā kho Caṅkī brāhmaṇo Opasādake brāhmaṇagahapatike Opasādā nikkhamitvā saṁghe saṁghīgaṇībhūte uttarena mukhe gacchante yena devavanaṁ sālavanaṁ[4], disvāna[5] khattaṁ āmantesi: Kin nu kho, bho khatte, Opasādakā brāhmaṇagahapatikā Opasādā nikkhamitvā saṁghā saṁghīgaṇībhūtā uttarena mukhe gacchanti yena devavanaṁ sālavanan ti?

Atthi, bho Caṅki, samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu .... (*&c. as p. 55*) .... Buddho bhagavā ti. Tam ete bhavantaṁ Gotamaṁ upasaṁkamantīti.

Tena hi, bho khatte, yena Opasādakā brāhmaṇagahapatikā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā Opasādake[6] brāhmaṇagahapatike evaṁ vadehi: Caṅkī, bho, brāhmaṇo evam āha: Āgamentu kira bhavanto[7], Caṅkī pi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti.

Evaṁ bho ti kho so khattā[8] Caṅkissa brāhmaṇassa

---

[1] Sk raññō. [2] Bm saṁghas⁰. [3] Bm omits. [4] Bm adds ten' upasaṁkamante. [5] Bm disvā. [6] Bm bhonto. [7] Bm Si Opās⁰ throughout. [8] Bm khatto.

paṭisutvā yena Opasādakā brāhmaṇagahapatikā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Opasādake brāhmaṇagahapatike etad avoca: Caṅkī, bho, brāhmaṇo evam āha: Āgamentu kira bhavanto, Caṅkī pi[1] brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti.

Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ[2] brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmaṇasatāni Opasāde paṭivasanti kenacid eva karaṇīyena. Assosuṁ kho te brāhmaṇā: Caṅkī kira brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Atha kho te brāhmaṇā yena Caṅkī brāhmaṇo ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Caṅkiṁ brāhmaṇaṁ etad avocuṁ: Saccaṁ kira bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti?

Evaṁ kho me, bho, hoti, aham pi samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissāmīti.

Mā bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkami. Na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Bhavaṁ hi Caṅkī ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā[3] akkhitto anupakkuṭṭho[4] jātivādena; yaṁ pi bhavaṁ Caṅkī ubhato sujāto.... jātivādena, iminā p' aṅgena na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ; samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Bhavaṁ hi Caṅkī aḍḍho mahaddhano mahābhogo; bhavaṁ hi Caṅkī tiṇṇaṁ vedānaṁ[5] pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Bhavaṁ hi Caṅkī abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavaccasī[6] akkhuddāvakāso dassanāya. Bhavaṁ hi Caṅkī sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato. Bhavaṁ hi Caṅkī kalyāṇavāco kalyāṇavākka-

---

[1] Sk omits. [2] Sk nānāverajjakānaṁ. Cf. 1 Dīgha p. 113. [3] So Bm Si & Bu. (Sk omits this sentence). Cf. supra p. 156 & 1 D. 228. [4] Bm Bu anupakuṭṭho. [5] Bm bedānaṁ. [6] So Sk Bu; Bm Si brahmavacchasī.

raṇo porīyā vācāya samannāgato visaṭṭhāya anelagaḷāya[1] atthassa viññāpaniyā. Bhavaṁ hi Caṅkī bahunnaṁ ācariyapācariyo tīṇi māṇavakasatāni mante vāceti. Bhavaṁ hi Caṅkī rañño Pasenadissa Kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito. Bhavaṁ hi Caṅkī brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito[2]. Bhavaṁ hi Caṅkī Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ rañño Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Yam pi bhavaṁ Caṅkī Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ .... brahmadeyyaṁ, iminā p' aṅgena na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ; samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṁkamitun ti.

Evaṁ vutte Caṅkī brāhmaṇo te brāhmaṇe etad avoca: — Tena hi, bho, mama pi suṇātha yathā mayam eva[3] arahāma taṁ bhavantaṁ[4] Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ, na tveva arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Samaṇo khalu, bho, Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yam pi, bho, samaṇo Gotamo ubhato sujāto[5] .... jātivādena, iminā p' aṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ, atha kho mayam eva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Samaṇo khalu, bho, Gotamo pahūtaṁ[6] hiraññasuvaṇṇaṁ ohāya pabbajito bhūmigataṅ ca vehāsaṭṭhaṅ ca. Samaṇo khalu bho Gotamo daharo va samāno susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Samaṇo khalu bho Gotamo akāmakānaṁ mātāpitunnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kessamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Samaṇo khalu bho Gotamo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato

---

[1] So Sk (here) Si Bu; Bm (& Sk infra) anelagalāya, as 1 Dīgha 114. [2] Sk omitts apacito here & supra. [3] Bm pi; Sk evārahāma. [4] Si samaṇaṁ. [5] Si sujāto — pe — jātivādena. [6] Bm Si bahutaṁ.

brahmavaṇṇī brahmavaccasī akkhuddāvakāso dassanāya. Samaṇo khalu bho Gotamo sīlavā ariyasīlī[1] kusalasīlī kusalasīlena[2] samannāgato. Samaṇo khalu bho Gotamo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagaḷāya atthassa viññāpaniyā. Samaṇo khalu bho Gotamo bahunnaṁ ācariyapācariyo. Samaṇo khalu bho Gotamo khīṇakāmarāgo vigatacāpallo[3]. Samaṇo khalu bho Gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro[4]. brahmaññāya pajāya. Samaṇo khalu bho Gotamo uccākulā pabbajito ādīnakhattiyakulā[5]. Samaṇo khalu bho Gotamo aḍḍhakulā[6] pabbajito mahaddhanā mahābhogā. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ tiroraṭṭhā tirojanapadā sampucchituṁ āgacchanti. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ anekāni devatāsahassāni pāṇehi saraṇaṁ gatāni. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Samaṇo khalu, bho, Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato. Samaṇaṁ khalu, bho, Gotamaṁ rājā Pasenadi Kosalo saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato. Samaṇaṁ Khalu, bho, Gotamaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato. Samaṇo khalu, bho, Gotamo Opasādaṁ anuppatto Opasāde viharati uttarena Opasādaṁ devavane sālavane. Ye pana[7] kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā amhākaṁ gāmakhettaṁ āgacchanti, atithī no[8] te honti. Atithī[9] kho pan' amhehi sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Yam pi, bho, samaṇo Gotamo Opāsadaṁ anuppatto Opasāde viharati uttarena Opasādaṁ devavane sālavane, atithi 'smākaṁ samaṇo Gotamo; atithi kho pan' amhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo[10].

---

[1] Sk omits; Bm a-li & k-li. [2] Si kusalena sīlena, which Bu cites as a variant. [3] Sk vigatapapañco. [4] Sk apāpapūrekkhāte. [5] So Sk; Bm Si asambhinnā khattiyakalā. [6] Sk aḍḍhe; Si addhakulā. [7] Bm ye kho te. [8] Sk Bm Si atithino. [9] Bm (alone) Atithi here. [10] Bm sakkātabbā g-bbā m-bbā p-bbā.

Iminā p' aṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Atha kho mayam eva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Ettakaṁ kho ahaṁ, bho, tassa bhoto Gotamassa vaṇṇaṁ pariyāpuṇāmi, na ca so bhavaṁ Gotamo ettakavaṇṇo, aparimāṇavaṇṇo hi so bhavaṁ Gotamo. Ekamekena pi, bho, aṅgena samannāgato na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṁkamituṁ. Atha kho mayam eva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamam dassanāya upasaṁkamituṁ. Tena hi bho sabbe va mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkamissāmāti.

Atha kho Caṅkī brāhmaṇo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Tena kho pana samayena Bhagavā vuddhehi vuddhehi brāhmaṇehi saddhiṁ kiñci kiñci[1] kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā nisinno hoti. Tena kho pana samayena Kāpaṭhiko[2] nāma māṇavo daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍuketubhānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, tassaṁ[3] parisāyaṁ nisinno hoti. So vuddhanaṁ vuddhānaṁ[4] brāhmaṇānaṁ Bhagavatā saddhiṁ mantayamānānaṁ antarantarākathaṁ opāteti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭhikam māṇavaṁ apasādesi: Mā 'yasmā Bhāradvājo vuddhānaṁ vuddhānaṁ brāhmaṇānaṁ mantayamānānaṁ antarantarākathaṁ opātetu[5], kathāpariyosānaṁ āyasmā Bhāradvājo āgametūtī. Evaṁ vutte Caṅkī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Mā bhāvaṁ Gotamo Kāpaṭhikaṁ māṇavaṁ apasādesi. Kulaputto ca Kāpaṭhiko māṇavo, bahussuto ca Kāpaṭhiko māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Kāpaṭhiko māṇavo, paṇḍito[6] ca Kāpaṭhiko māṇavo, paṭhoti ca Kāpaṭhiko māṇavo bhotā Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun ti. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Addhā

---

[1] So Bm Si; Sk kiñci kañci. [2] So Sk; Bm Kāpaṭiko; Si Kāpadiko, with note that the Sinh. reading is Kāpaṭhiko. [3] Sk tassa. [4] Bm here et infra buddhānaṁ; Si vuḍḍhānaṁ. [5] Sk Bm opāteti; Si opatesi. [6] Bm Si transpose paṇḍito & kalyāṇavākkaraṇo.

kho[1] Kāpaṭhikassa māṇavassa tevijjake pāvacane[2] kataṁ[3] bhavissati, tathā hi naṁ[4] brāhmaṇā sampurekkharontīti. Atha kho Kāpaṭhikassa māṇavassa etad ahosi: Yadā me samaṇo Gotamo cakkhunā[5] cakkhuṁ upasaṁharissati, athāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pañham pucchissāmīti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭhikassa māṇavassa cetasā ceto parivitakkam[6] aññāya yena Kāpaṭhiko māṇavo tena cakkhūni upasaṁhāsi[7]. Atha kho Kāpaṭhikassa māṇavassa etad ahosi: Samannāharati kho maṁ samaṇo Gotamo; yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ puccheyyan ti? Atha kho Kāpaṭhiko māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: Yad idaṁ[8], bho Gotama, brāhmaṇānaṁ porāṇaṁ mantapadaṁ itihītiha paramparāya[9] piṭakasampadāya, tattha ca brāhmaṇā ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchanti: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti,—idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, Bhāradvāja, atthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇo pi yo evam āha: Aham etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idam eva saccaṁ mogham aññan ti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Kiṁ pana, Bhāradvāja? Atthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā pi yo evam āha: Ahaṁ etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idam eva saccaṁ mogham aññan ti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Kiṁ pana, Bhāradvāja, ye pi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesam idaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ[10] tad anūgāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitam anuvācenti, — seyyathīdaṁ: Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgiraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, — te pi evam āhaṁsu: Mayam etaṁ jānāma, mayam etaṁ passāma: idam eva saccaṁ mogham aññan ti?

---

[1] Bm omits addhā kho. [2] Sk pavacakataṁ. [3] Bm kathaṁ. [4] Bm tathā tathā h' idaṁ. [5] Bm omits. [6] Sk parivattakam. [7] Bm upasaṁharati. [8] Skt yam idaṁ & sammannāharati supra. [9] So Bu; Sk Bm Si itihitiha. [10] Skt Bu samihitaṁ throughout. Cf. 1 D. 238.

No h' idaṁ, bho Gotama.

Iti[1] kira, Bhāradvāja, na 'tthi koci brāhmaṇaṁ ekabrāhmaṇo pi yo evam āha: Aham etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idam eva saccaṁ mogham aññan ti. Na 'tthi koci brāhmaṇaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Aham etaṁ jānāmi, aham etaṁ passāmi: idaṁ eva saccaṁ mogham aññan ti. Ye pi te brāhmaṇaṁ pubbakā isayo māntānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesam idaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ tad anugāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitam anuvācenti, — seyyathīdam: Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgiraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, — te pi na evam āhaṁsu: Mayam etaṁ jānāma, mayam etaṁ passāma: idam eva saccaṁ mogham aññan ti. Seyyathāpi, Bhāradvāja, andhaveṇi[2] paramparā-saṁsattā, purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passati, — evam eva kho, Bhāradvāja, andhaveṇupamaṁ maññe[3] brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ sampajjati; — purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passati. Taṁ kim maññasi, Bhāradvāja? Nanu evaṁ sante brāhmaṇānaṁ amūlikā saddhā sampajjatīti?

Na kho 'ttha[4], bho Gotama, brāhmaṇā saddhāya[5] yeva payirūpāsanti, anussavā p' ettha brāhmaṇā payirūpāsantīti[6].

Pubbe va kho tvaṁ, Bhāradvāja, saddhaṁ agamāsi; anussavaṁ idāni vadesi. Pañca kho ime, Bhāradvāja, dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā[7] vipākā. Katame pañca? — Saddhā ruci anussavo ākāraparivitakko diṭṭhinijjhānakhanti. Ime[8], Bhāradvāja, pañca dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Api ca, Bhāradvāja, susaddahitaṁ[9] yeva hoti, tañ ca hoti rittaṁ tucchaṁ musā; no ce pi susasaddahitaṁ hoti, tañ ca hoti bhūtaṁ tucchaṁ anaññathā[10]. Api ca,

---

[1] Sk nati. [2] So Bm Si; Skt andhaveṇī. [3] So Bm Si; Sk andhaveṇumaññe. Cf. 1 D. 239. [4] Si khvettha; Bm khatta. [5] Sk Bm saddhā. [6] So Bm St & Sk infra; Si (bis) payirupāsanti. See p. 117 supra. [7] Bm Si dvedhā. [8] Sk na ime. [9] So Si with note that the Sinh. reading in susaddhitaṁ; Bm susaddhāyitaṁ; Skt susaddhiyatam & susaddhahitaṁ. [10] Sk aññathā.

Bhāradvāja, surucitaṁ yeva hoti — pe — svānussutaṁ[1] yeva hoti — pe[2] — suparivitakkitaṁ[3] yeva hoti — pe[4] — sunijjhāyitaṁ yeva hoti, taṅ ca hoti rittaṁ tucchaṁ musā; no ce pi sunijjhāyitaṁ hoti, taṅ ca hoti bhūtaṁ tucchaṁ anaññathā. Saccam anurakkhatā, Bhāradvāja, viññunā[5] purisena nālam ettha ekaṁsena niṭṭhaṁ gantuṁ: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti.

Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānurakkhanā hoti? Kittāvatā saccam anurakkhati? Saccānurakkhanaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Saddhā ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti, evaṁ me saddhā ti iti vadaṁ saccam anurakkhati[6], na tveva tāva ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchati: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti. [Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānurakkhanā hoti; ettāvatā saccam anurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhanaṁ paññāpemi, na tveva tāva saccānubodho hoti[7]]. Ruci ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti[8]; anussavo ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti; ākāraparivitakko ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti; diṭṭhinijjhānakhanti ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti, evaṁ me diṭṭhinijjhānakhantīti iti vadaṁ[9] saccam anurakkhati, na tveva tāva ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchati: idam eva saccaṁ, mogham aññan ti. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānurakkhanā hoti; ettāvatā saccam anurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhanaṁ paññāpema, na tveva tāva saccānubodho hotīti.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānurakkhanā hoti, ettāvatā saccam anurakkhati[10], ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhanaṁ pekkhāma. Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānubodho hoti? Kittāvatā saccam anubujjhati? Saccānubodhaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Idha[11] Bhāradvāja, bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, tam enaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṁkamitvā tīsu dhammesu samannesati,

---

[1] Bm svānussavātaṁ. [2] Sk omits pe. [3] Si suparivitakkaṁ. [4] Si omits pe. [5] Sk viññū. [6] Bm evam eva sijjhati iti vā taṁ saccam anurakkhati. [7] Skt Bm omit this sentence. [8] Bm adds la. [9] Bm iti vā taṁ [10] Sk Bm an-eti. [11] Bm Si add kira, which Sk & Bu omit.

lobhaniyesu[1] dhammesu dosaniyesu dhammesu mohaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imassa āyasmato tathārūpā lobhaniyā dhammā yathārūpehi lobhaniyehi dhammehi pariyādinnacitto[2] ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya[3] samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti? Tam enam samannesamāno evaṁ jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā lobhaniyā dhammā yathārūpehi lobhaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tathā[4] kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā vacīsamācāro, yathā taṁ aluddhassa. Yaṁ kho pana ayam āyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo[5], na so dhammo sudesiyo[6] luddhenāti. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ lobhaniyehi dhammehi samanupassati, tato naṁ uttariṁ samannesati dosaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imass' āyasmato tathārūpā dosaniyā dhammā yatharūpehi dosaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti apassaṁ vā vadeyya passāmīti paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti? Tam enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā dosaniyā dhammā yathārūpehi dosaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tathā[4] kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā vacīsamācāro yathā taṁ aduṭṭhassa. Yaṁ kho pan' ayam āyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo, na so dhammo sudesiyo duṭṭhenāti. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ[7] dosaniyehi dhammehi sa-

---

[1] So Sk Bm Bu; Si has-ī-here & in following adjectives, as has Sk once infra (lobhaniyehi). [2] Sk Bm -ṇṇ-. [3] Bm tadatthāya. [4] Bm (bis) tathārūpo. [5] Si p-īyo. [6] So Si; Sk sudesa; Bm sudesanīyo. [7] Sk adds lobhaniyehi dhammehi suddhaṁ.

manupassati, tato naṁ uttariṁ samannesati mohaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imass' āyasmato tathārūpā mohaniyā dhammā yathārūpehi mohaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti? Tam enaṁ samannesamāno evaṁ jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā mohaniyā dhammā yathārūpehi mohaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya jānāmīti, apassaṁ vā vadeyya passāmīti, paraṁ vā tathattāya samādapeyya yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti. Tathā[1] kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā[2] vacīsamācāro, yathā taṁ amūḷhassa. Yaṁ kho pana ayam āyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedaniyo, na so dhammo sudesiyo mūḷhenāti. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ[3] mohaniyehi dhammehi samanupassati, atha tamhi saddhaṁ niveseti, saddhājāto upasaṁkamanto payirūpāsati[4], payirūpāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhāritānaṁ dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tūleti, tūlayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena c' eva paramasaccaṁ[5] sacchikaroti, paññāya ca taṁ ativijjha passati. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānubodho hoti, ettāvatā saccam anubujjhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānubodhaṁ paññāpema, na tveva[6] saccānupatti hotīti[7].

Ettāvatā, bho Gotama, saccānubodho hoti, ettāvatā saccaṁ anubujjhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānubodhaṁ pekkhāma. Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānupatti hoti? Kittāvatā saccam anupāpuṇāti? Saccānupattiṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

---

[1] Bm tathārūpo. [2] Sk omits; Bm tathārūpo. [3] Sk adds lobhaniyehi dhammehi visuddhaṁ dosaniyehi dhammehi visuddhaṁ. [4] Sk omits. [5] So Sk Bm Bu; Si paramatthasaccaṁ. [6] Sk adds tāva. [7] Bm saccānuppatti hoti.

Tesaṁ yeva kho, Bhāradvāja, dhammānaṁ āsevanā bhāvanā bahulīkammaṁ[1] saccānupatti hoti. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānupatti hoti, ettāvatā saccam anupāpuṇāti, ettāvatā ca mayaṁ saccānupattiṁ paññāpemāti.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānupatti hoti, ettāvatā saccam anupāpuṇāti, ettāvatā ca mayaṁ saccānupattiṁ pekkhāma. Saccānupattiyā pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Saccānupattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Saccānupattiyā kho, Bhāradvāja, padhānaṁ bahukāraṁ, no ce taṁ padaheyya, na-y-idaṁ saccam anupāpuṇeyya; yasmā ca kho padahati, tasmā[2] saccam anupāpuṇāti, tasmā saccānupattiyā padhānaṁ bahukāran ti.

Padhānassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Padhānassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Padhānassa[3] kho, Bhāradvāja, tulanā bahukārā[4]; no ce taṁ tuleyya, na-y-idaṁ padaheyya. Yasmā ca kho tuleti, tasmā padahati, tasmā padhānassa tulanā bahukārā ti.

Tulanāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Tulanāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Tulanāya kho, Bhāradvāja, ussāho bahukāro; no ce taṁ ussaheyya[5], na-y-idaṁ tuleyya. Yasmā ca kho ussahati, tasmā tuleti, tasmā tulanāya ussāho bahukāro ti.

Ussāhassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Ussāhassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Ussāhassa kho, Bhāradvāja, chando bahukāro; no ce taṁ chando jāyetha, na-y-idaṁ ussaheyya. Yasmā ca kho chando jāyati, tasmā ussahati, tasmā ussāhassa chando bahukāro ti.

Chandassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahu-

---

[1] Sk b-aṁ. [2] Sk omits tasmā. [3] Sk saccānupattiyā. [4] Sí b-ro here, b-rā infra. [5] So Si Sk; Bm ussāheyya (bis) & once ussāhati.

kāro? Chandassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Chandassa kho, Bhāradvāja, dhammanijjhānakhanti[1] bahukārā; no ce taṁ dhammanijjhānaṁ khameyyuṁ, na-y-idaṁ chando jāyetha. Yasmā ca kho dhammanijjhānaṁ khamanti, tasmā chando jāyati, tasmā chandassa dhammanijjhānakhanti bahukārā ti.

Dhammanijjhānakhantiyā pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammanijjhānakhantiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammanijjhānakhantiyā kho, Bhāradvāja, atthupaparikkhā[2] bahukārā; no ce taṁ atthaṁ upaparikkheyya, na-y-idaṁ dhammā nijjhānaṁ khameyyuṁ. Yasmā ca kho atthaṁ upaparikkhati, tasmā dhammā nijjhānaṁ khamanti, tasmā dhammanijjhānakhantiyā atthupaparikkhā bahukārā ti.

Atthupaparikkhāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Atthupaparikkhāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Atthupaparikkhāya kho, Bhāradvāja, dhammadhāraṇā bahukārā; no ce taṁ dhammaṁ dhāreyya, na-y-idaṁ atthaṁ upaparikkheyya. Yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā atthaṁ upaparikkhati, tasmā atthupaparikkhāya dhammadhāraṇā bahukārā ti.

Dhammadhāraṇāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammadhāraṇāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammadhāraṇāya kho, Bhāradvāja, dhammasavanaṁ[3] bahukāraṁ; no ce taṁ dhammaṁ suṇeyya, na-y-idaṁ dhammaṁ dhāreyya. Yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā dhammadhāraṇāya dhammasavanaṁ bahukāran ti.

Dhammasavanassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammasavanassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammasavanassa kho, Bhāradvāja, sotāvadhānaṁ ba-

---

[1] Bm dhammān-tī. [2] Sk atthūpaparikkhārā; Bm Si atthup° throughout.
[3] Si dhammassavanaṁ throughout.

hukāraṁ; no ce taṁ sotaṁ odaheyya, na-y-idaṁ dhammaṁ suṇeyya. Yasmā ca kho sotaṁ odahati, tasmā dhammaṁ suṇāti, tasmā dhammasavanassa sotāvadhānaṁ bahukāran ti.

Sotāvadhānassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Sotāvadhānassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Sotāvadhānassa kho, Bhāradvāja, payirūpāsanā[1] bahukārā; no ce taṁ payirūpāseyya, na-y-idam sotaṁ odaheyya. Yasmā ca kho payirūpāsati, tasmā sotaṁ odahati, tasmā sotāvadhānassa payirūpāsanā bahukārā ti.

Payirūpāsanāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Payirūpāsanāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Payirūpāsanāya kho, Bhāradvāja, upasaṁkamanaṁ bahukāraṁ; no ce taṁ upasaṁkameyya, na-y-idaṁ payirūpāseyya. Yasmā ca kho upasaṁkamati, tasmā payirūpāsati, tasmā payirūpāsanāya upasaṁkamanaṁ bahukāran ti.

Upasaṁkamanassa pana, bho Gotamasa, katamo dhammo bahukāro? Upasaṁkamanassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

Upasaṁkamanassa kho, Bhāradvāja, saddhā bahukārā; no ce taṁ saddhā jāyetha, na-y-idaṁ upasaṁkameyya. Yasmā ca kho saddhā jāyati, tasmā upasaṁkamati, tasmā upasaṁkamanassa saddhā bahukārā ti.

Saccānurakkhanaṁ[2] mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha[3]; saccānurakkhanaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā[4] attamanā. Saccānubodhaṁ[5] mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānubodhaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Saccānupattiṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha; saccānupattim bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Saccānupattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bha-

---

[1] Si payirup. [2] Sk saddhān°. [3] Si ap-hā. [4] So Sk Si; Bm amha. [5] Bm Si saccam anubodhaṁ.

vantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānupattiyā bahukāraṁ dhammaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, taṅ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Yaṁ yad eva ca pana mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, taṁ tad eva bhavaṁ Gotamo byākāsi, taṅ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Mayaṁ hi, bho Gotama, pubbe evaṁ jānāma: Ke ca muṇḍakā samaṇakā ibbhā[1] kaṇhā bandhupādāpaccā, ke ca dhammassa aññātāro ti. Ajanesi vata me bhavaṁ Gotamo samaṇesu samaṇapemaṁ, samaṇesu samaṇapasādaṁ, samaṇesu samaṇagāravaṁ. Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama, — pe — upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

CAṄKĪSUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

96.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Esukārī brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, catasso pāricariyā paññāpenti; — brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññāpenti, khattiyassa pāricariyaṁ paññāpenti, vessassa pāricariyaṁ paññāpenti, suddassa pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ[2], bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññāpenti: Brāhmaṇo vā brāhmaṇaṁ paricareyya, khattiyo vā brāhmaṇaṁ paricareyya, vesso vā brāhmaṇaṁ paricareyya, suddo vā brāhmaṇaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa

---

[1] So Si; Sk imabhā kimhā; Bm ibbhā kiṇhā. [2] Si tatrīdaṁ.

pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa pāricariyaṁ paññāpenti: — Khattiyo vā khattiyaṁ paricareyya, vesso vā khattiyaṁ paricareyya, suddo vā khattiyaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa pāricāriyaṁ paññāpenti: — Vesso vā vessaṁ paricareyya, suddo vā vessaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa pāricariyaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyaṁ paññāpenti: — Suddo va suddaṁ paricareyya. Ko[1] pan' añño suddaṁ paricarissatīti? Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyaṁ paññāpenti. Brāhmaṇā, bho Gotama, imā catasso pāricariyā paññāpenti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānaṁ etad abbhanujānāti[2], — imā catasso pāricariyā paññāpentūti[3]?

No h' idam, bho Gotama.

Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daḷiddo[4] assako anāḷhiyo[5], tassa akāmassa bilaṁ olaggeyyuṁ[6]: Idaṁ te, ambho purisa, maṁsaṁ khāditabbaṁ, mūlañ ca anuppadātabban[7] ti, — evam eva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appaṭiññāye[8] tesaṁ[9] samaṇabrāhmaṇānaṁ atha ca pan' imā catasso pāricariyā paññāpenti. Nāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ paricaritabban ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ na paricaritabban ti vadāmi. Yaṁ hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato, pāricariyā hetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan taṁ paricaritabban ti vadāmi. Yañ ca khvāssa[10], brāhmaṇa, paricarato, pāricariyā hetu seyyo assa na pāpiyo, tam ahaṁ paricaritabban ti vadāmi. Khattiyaṁ ce pi, brāhmaṇa, evaṁ puccheyyuṁ: Yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa, na seyyo; yaṁ vā te[11] paricarato pāricariyāhetu seyyo assa, na pāpiyo; kam[12] ettha paricareyyāsīti? Khattiyo pi hi, brāh-

---

[1] Sk adds vā. [2] Bm abbhān°. [3] So Si; Sk Bm p-entīti. Cfr. p. 180. [4] Bm daliddo. [5] So Sk Si; Bm anāḷiyo. [6] So Bu Bm & Sk infra; Sk cilaṁ olangeyyaṁ here; Si vilaṁ ol. [7] Sk anuppādātabban. [8] Bm apatiññāya. [9] Sk keci here, but tesaṁ infra. [10] Si khvassa. [11] Si ye. [12] Si tam.

maṇa, sammā vyākaramāno evaṁ vyākareyya: Yaṁ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan taṁ paricareyyaṁ. Yañ ca kho me paricarato pāricariyā hetu seyyo[1] assa na pāpiyo, tam ahaṁ paricareyyan ti. Brāhmaṇaṁ ce pi, brāhmaṇa, — pe[2] — vessaṁ ce pi, brāhmaṇa, suddaṁ ce pi, brāhmaṇa, evaṁ puccheyyuṁ: Yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa, na seyyo; yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo; kam[3] ettha paricareyyāsīti? Suddo pi hi, brāhmaṇa, sammā vyākaramāno evaṁ vyākareyya: Yaṁ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan taṁ paricareyyaṁ. Yañ ca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, tam ahaṁ paricareyyan ti. Nāhaṁ, brāhmaṇa, uccākulīnatā[4] seyyaṁ so ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, uccākulīnatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Nāhaṁ, brāhmaṇa, uḷāravaṇṇatā seyyaṁ so ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, uḷāravaṇṇatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Nāhaṁ, brāhmaṇa, uḷārabhogatā seyyaṁ so ti vadāmi. Na panāhaṁ, brāhmaṇa, uḷārabhogatā[5] pāpiyaṁ so ti vadāmi. Uccākulīno pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pāṇātipātī hoti adinnādāyī hoti kāmesu micchācārī hoti musāvādī hoti pisuṇāvāco hoti pharusāvāco hoti samphappalāpī hoti abhijjhālū hoti vyāpannacitto hoti micchādiṭṭhi hoti; tasmā na uccākulīnatā seyyaṁ so ti vadāmi. Uccākulīno pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇācāvāya paṭivirato hoti pharusāvācāya paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhālū hoti avyāpannacitto hoti sammādiṭṭhi hoti; tasmā na uccākulīnatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Uḷāravaṇṇo pi hi, brāhmaṇa, — pe[6] — uḷārabhogo pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco[7] pāṇātipātī ... micchādiṭṭhi hoti tasmā na uḷārabhogatā seyyaṁ so vadāmi. Uḷārabhogo pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pāṇātipātā paṭivirato ... sammādiṭṭhi hoti, tasmā na uḷāra-

---

[1] Sk here adds yaṁ vā te paricarato pāricariyā hetu seyyo. [2] Bm Si omit pe. [3] Si tam. [4] So Sk Si; Bm uccakulinatā. [5] Sk uḷārakaṇṇatā. [6] Si omits pe & recites in full, as above: idh' ekacco ... pāpiyaṁ so ti vadāmi. [7] Bm pāṇātipātī hoti — pe — micchadiṭṭhī hoti. Tasmā ...

bhogatā pāpiyaṁ so ti vadāmi. Nāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ paricaritabban ti vadāmi; na panāhaṁ, brāhmaṇa, sabbaṁ na paricaritabban ti vadāmi. Yaṁ hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyāhétu saddhā vaḍḍhati sīlaṁ vaḍḍhati sutaṁ vaḍḍhati cāgo vaḍḍhati[1] paññā vaḍḍhati, tam ahaṁ paricaritabban ti[2] vadāmīti.

Evaṁ vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, cattāri dhanāni paññāpenti, — brāhmaṇassa sandhanaṁ paññāpenti khattiyassa sandhanaṁ paññāpenti vessassa sandhanaṁ paññāpenti suddassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ[3], bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanaṁ paññāpenti, — bhikkhācariyaṁ; bhikkhācariyañ ca pana brāhmaṇo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa sandhanaṁ paññāpenti, — dhanukalāpaṁ; dhanukalāpañ ca pana khattiyo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanaṁ paññāpenti, — kasigorakkhaṁ; kasigorakkhañ ca pana vesso sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanaṁ paññāpenti. Tatr' idaṁ, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanaṁ paññāpenti, — asitabyābhaṅgiṁ; asitabyābhaṅgiñ ca pana suddo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va adinnaṁ ādiyamāno ti. Idaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanaṁ paññāpenti. Brāhmaṇā, bho Gotama[4], imāni cattāri dhanāni paññāpenti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānaṁ etad abbhanujānāti: imāni dhanāni paññāpentūti[5]?

---

[1] Sk omits cāgo v. [2] Bm adds: vadāmi. Yaṁ hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyā hetu na saddhā vaḍḍhati na sīlaṁ v. na sutaṁ v. na cāgo v. na paññā v., nāhan taṁ paricaritabban ti. [3] Si tatrīdaṁ. [4] Sk omits brāhmaṇā bho G. [5] So Si Bm p-tīti; Sk p-tunti.

No h' idaṁ, bho Gotama.

Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daḷiddo assako anāḷhiyo, tassa akāmassa bilaṁ olaggeyyuṁ: Idam te, ambho purisa, maṁsaṁ khāditabbaṁ, mūlañ ca anuppadātabban ti, — evam eva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appaṭiññāye tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ atha ca pan' imāni cattāri dhanāni paññāpenti. Ariyaṁ kho[1] ahaṁ, brāhmaṇa, lokuttaraṁ dhammaṁ purissasa sandhanaṁ paññāpemi. Porāṇaṁ kho pan' assa mātāpettikaṁ kulavaṁsaṁ anussarato yattha yatth' eva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena ten' eva saṅkhaṁ[2] gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, khattiyo tveva[3] saṅkhaṁ gacchati. Brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, brāhmaṇo tveva saṅkhaṁ gacchati. Vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, vesso tveva saṅkhaṁ gacchati. Suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, suddo tveva saṅkhaṁ gacchati. Seyyathāpi, brāhmaṇa, yaṁ yad eva paccayaṁ paṭicca aggi jalati, tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati; — kaṭṭhan ce[3] paṭicca aggi jalati, kaṭṭhaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; sakalikañ ce paṭicca aggi jalati, sakalikaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; tiṇan ce paṭicca aggi jalati, tiṇaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; gomayañ ce paṭicca aggi jalati[4], gomayaggi tveva saṅkhaṁ gacchati; — evaṁ eva kho ahaṁ, brāhmaṇa, ariyaṁ lokuttaraṁ dhammaṁ purisassa sandhanaṁ paññāpemi. Porāṇaṁ kho pan' assa mātāpettikaṁ kulavaṁsaṁ anussarato yattha yatth' eva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena ten' eva saṅkhaṁ gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa . . . *&c. to* . . . suddo tveva saṅkhaṁ gacchati. Khattiyakule ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti abrahmacariyā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇāvācāya paṭivirato hoti pharūsāvācāya paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhālū hoti abyāpannacitto hoti sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Brāh-

---

[1] Si adds pana [2] Bm Si saṅkhyaṁ throughout. [3] Sk ceva throughout.
[4] So Bm Si; Sk t' eva throughout.

maṇakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti[1] —pe— sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Vessakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti[2] —pe— sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipatā paṭivirato hoti[3] .... dhammaṁ kusalaṁ Taṁ kim maññasi, brāhmaṇa? Brāhmaṇo va nu kho pahoti asmiṁ padese averaṁ abyāpajjhaṁ[4] mettacittaṁ bhāvetuṁ, no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotam, pahoti asmiṁ padese averaṁ abyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ, brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi, bho Gotama, suddo pi hi, bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averaṁ abyāpajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti[3] .... dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā ce pi brāhmaṇa, —pe[5]— vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ.... dhammaṁ kusalaṁ. Taṁ kim maññasi, brāhmaṇa? Brāhmaṇo va nu kho pahoti sottiṁ[6] sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti sottiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ, brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi, bho Go-

---

[1] Si adds: adinnādānā p. hoti abrahmacariyā hoti musāvādā p. hoti. [2] Si adds as in last note. [3] Bm pa sammaditthī hoti, arādhako hoti ñānaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Taṁ kiṁ ... [4] Bm abyābajjhaṁ. [5] Bm Si omit pe. [6] Cf. supra pp. 46 & 151. Sk sottiṁ sināniṁ; Bm sotthisināni; Si sottiṁ sināṇaṁ, the reading in the *corrigenda* for p. 151 also.

tama, suddo pi hi, bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vaṇṇā pahonti sottiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā ce pi, brāhmaṇa, — pe — vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalaṁ. Tam kiṁ maññasi, brāhmaṇa? Idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya: Āyantu bhonto ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā, sākassa vā[1] sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu, tejo pātukarontu[2]; āyantu[3] bhonto ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā[4] rathakārakulā pukkusakulā uppannā, sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇim ādāya aggiṁ abhinibbattentu tejo pātukarontūti. Taṁ kiṁ maññasi, brāhmaṇa? Yo eva nu kho so khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā[1] sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, sveva nu khvāssa[5] aggi accimā c' eva[6] vaṇṇimā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ? Yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā[4] rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā[7] vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na c' eva accimā na[8] ca vaṇṇimā na[8] ca pabhassaro na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Yo[9] so, bho Gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā

---

[1] Sk omits sākassavā . [2] Bm dhātuṁ karontu. [3] Si adds pana. [4] Sk venakulā; Bm Si veṇukulā. [5] Si khvassa. [6] Sk ca. [7] Bm suk°. [8] Sk omits na. [9] Si adds pi; Bm adds pi hi.

sālassa va sālaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, svāssa aggi accimā c' eva[1] vaṇṇimā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Yo pi so caṇḍālakulā nesādakulā veṇakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā elaṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, so p' assa[2] aggi accimā c' eva[1] pabhassaro ca tena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Sabbo pi hi, bho Gotama, aggi accimā c' eva vaṇṇimā ca pabhassaro ca, sabbena pi ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā ce pi, brāhmaṇa, — pe — vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato . . . . dhammaṁ kusalan ti.

Evaṁ vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama; —pe— upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan[3] ti.

ESUKĀRISUTTAṀ[4] CHAṬṬHAṀ[5].

97.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Dakkhiṇāgirismiṁ[6] cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho aññataro

---

[1] Sk ca. [2] Bm svāssa; Sk adds ti. [3] Sk here saraṇagataṁ. [4] So Sk Si Bu; Bm Esukārī. [5] Sk Si chaṭṭhamaṁ. [6] So Sk Si Bu; Bm Dakkhiṇāgirismiṁ.

bhikkhu Rājagahe vassaṁ vuṭṭho[1] yena Dakkhiṇāgirī yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ bhikkhuṁ āyasmā Sāriputto etad avoca: Kacc', āvuso, Bhagavā arogo[2] ca balavā cāti?

Arogo c', āvuso, Bhagavā balavā cāti.

Kacci pan', āvuso, bhikkhusaṁgho arogo ca balava cāti?

Bhikkhusaṁgho pi kho, āvuso, arogo ca balavā cāti.

Ettha, āvuso, Taṇḍulapāladvārāyaṁ[3] Dhānañjāni[4] nāma brāhmaṇo atthi[5]. Kacc', āvuso, Dhānañjāni nāma brāhmaṇo arogo ca balavā cāti?

Dhānañjāni pi kho, āvuso, brāhmaṇo arogo ca balavā cāti.

Kacci pan', āvuso, Dhānañjāni brāhmaṇo appamatto ti?

Kuto no[6], āvuso, Dhānañjānissa brāhmaṇassa appamādo? Dhānañjāni, āvuso, brāhmaṇo rājānaṁ nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati; brāhmaṇagahapatike nissāya rājānaṁ vilumpati. Yā pi 'ssa bhariyā saddhā saddhā kulā ānītā, sā pi 'ssa kālakatā, aññ' assa[7] bhariyā assaddhā assaddhā[8] kulā ānītā ti.

Dussutaṁ[9] vat', āvuso, assumhā, dussutaṁ vat' āvuso assumhā[10], ye mayaṁ Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ pamattaṁ[11] assumhā. Appeva ca nāma[12] mayaṁ kadāci karahaci Dhānañjāninā brāhmaṇena saddhiṁ samāgaccheyyāma, appeva nāma siyā kocid eva kathāsallāpo ti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Dakkhiṇāgirismiṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Rājagahaṁ tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ āyasmā Sāriputto Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Sāriputto pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ piṇḍāya

---

[1] Si vuttho. [2] Sk ārogo. [3] So Si Bu; Sk Bm Taṇḍulapālidvārāya. [4] So Sk Bu; Si Dhanañjani; Bm Dhānañjānī. [5] Bm omits atthi. [6] So Si; Bm pan'; Sk nu. [7] So MSS. [8] Bm asaddhā asaddhakulā (but saddhā kulā above); Si asaddhā. [9] Bm dusutaṁ. [10] Si omits this repetition. [11] Sk appamattaṁ. [12] Sk omits appeva ca nāma; Si omits ca.

pāvisi. Tena kho pana samayena Dhānañjāni brāhmaṇo bahi nagare[1] gāvo goṭṭhe dohāpeti[2]. Atha kho āyasmā Sāriputto Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Dhānañjāni brāhmaṇo ten' upasaṁkami. Addasā kho Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmantaṁ Sāriputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etad avoca: Ito, bho Sāriputta, payo pīyataṁ[3] tāva bhattassa kālo bhavissatīti.

Alaṁ, brāhmaṇa. Kataṁ me ajja bhattakiccaṁ. Amukasmiṁ me rukkhamūle divāvihāro bhavissati, tattha āgaccheyyāsīti.

Evaṁ bho ti kho Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa paccassosi. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ āyasmā Sāriputto etad avoca: Kacci[4] si, Dhānañjāni, appamatto ti?

Kuto, bho Sāriputta, amhākaṁ appamādo yesaṁ no mātāpitaro posetabbā, puttadāro posetabbo, dāsakammakaraporisaṁ posetabbaṁ[5], mittāmaccānaṁ mittāmaccakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, ñātisālohitānaṁ ñātisālohitakaraṇīyaṁ[6] kātabbaṁ, atithīnaṁ atithikaraṇīyaṁ[7] kātabbaṁ, pubbapetānaṁ pubbapetakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, devatānaṁ devatākaraṇīyaṁ kātabbaṁ, rañño rājakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, ayam pi kāyo pīṇetabbo[8] brūhetabbo ti?

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco mātāpitunnaṁ[9] hetu adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya nu kho so: Ahaṁ kho mātāpitunnaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ

---

[1] Sk nang. [2] Bm Si duhāpeti. [3] So Sk; Si p. tava; Bm piyataṁ; Bu pīyyataṁ. [4] Bm kaccā. [5] So Sk Si; Bm dāsakammakarā p-bbā. [6] Sk ñ-itaṁ k'īyaṁ. [7] Si atithīk°. [8] Bm Si piṇetabbo. [9] Bm Si mātāpitūnaṁ.

nirayapālā ti; mātāpitaro vā pan' assa labheyyuṁ: Eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi; mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ[1] yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya nu kho so: Ahaṁ kho puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; puttadāro vā pan' assa labheyyuṁ: Eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi; mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ[1] yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī vicamacārī assa; taṁ enaṁ addhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā[2] upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya[3] nu kho so: Ahaṁ kho dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; dāsakammakaraporisaṁ[4] vā pan' assa labheyya: Eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco mittāmaccānaṁ hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco ñātisālohitānaṁ hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco atithīnaṁ hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

---

[1] Sk vikkandantaṁ. [2] Sk adds upālā. [3] Here, as once supra, Sk reads labheyyuṁ. [4] So Si; Sk d-risañ ca pan' .... labheyyuṁ; Bm d-rā vā .... labeyyaṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco pubbapetānam hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco devatānaṁ hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññāsi, Dhānañjāni? Idh' ekacco rañño hetu .... (*&c. as above mutatis mutandis down to*) .... pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco kāyassa pīṇanāhetu[1] brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ; — labheyya nu kho so: Aham kho kāyassa pīṇanāhetu[1] brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī ahosiṁ; mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; pare vā pan' assa labheyyuṁ: Eso kho kāyassa pīṇanāhetu[1] brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idaṁ, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā mātāpitunnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mātāpitunnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, mātāpitunnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, mātāpitunnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā mātāpitaro c' eva posetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ[3], puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā puttadārassa hetu adhammacārī assa, yo vā puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

---

[1] Sᵏ pīṇanahetu; Bᵐ Si piṇanā hetu. [2] Sᵏ brūhanahetu. [3] So Bᵐ Si; Sᵏ here & elsewhere in this Sutta kattuṁ.

Yo hi, bho Sāriputta, puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho, bho Sāriputta, puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi [1], bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā puttadāre [2] c' eva posetuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā dāsakammakaraporisañ c' eva posetuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mittāmaccānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, mittāmaccānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā mittāmaccānaṁ c' eva [3] mittāmaccakaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo va ñātisālohitānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

---

[1] Sk here omits hi. [2] So Sk Si; Bm puttadāraṁ. [3] Sk adds hetu dhammacārī.

Yo hi, bho Sāriputta, ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, ñātisālohitānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā ñātisālohitānaṁ c' eva ñātisālohitakaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā atithīnaṁ hetu dhammacārī visamacārī assa, yo vā atithīnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, atithīnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, atithīnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā atithīnaṁ c' eva atithīkaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa. yo vā pubbapetānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, pubbapetānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā pubbapetānaṁ c' eva pubbapetakaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā devatānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā devatānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, devatānaṁ hetu adhammacārī samacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, devatānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha

seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā devatānaṁ c' eva devatākaraṇīyaṁ kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā rañño hetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, rañño hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā rañño c' eva rājakaraṇīyaṁ[1] kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ. Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu[2] adhammacārī visamacārī assa, yo vā kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, — katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā[3] dhammikā kammantā yehi sakkā kāyañ[4] c' eva pīṇetuṁ brūhetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadaṁ paṭipajjitun ti.

Atha kho, Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo aparena samayena ābādhiko ahosi dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, ambho

---

[1] So Si; Sk Bm rājakaraṇīyaṁ. [2] Sk pīṇanahetu brūhanahetu. [3] Bm throughout reads aññesaṁ hetukā. [4] So Bm; Si kāyassa; Sk kāyo.

purisa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno [1]; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti; yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandatīti; evañ ca vadehi: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Dhānañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti.

Evaṁ bhante ti kho so puriso Dhānañjānissa brāhmaṇassa vacanaṁ paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti. Yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso [2] āyasmantaṁ Sariputtaṁ etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandati evañ ca vadeti: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Dhānañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkamatu amkampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Sāriputto tuṇhībhāvena Atha kho āyasmā Sāriputto nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Dhānañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho āyasmā Sāriputto Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ etad avoca: Kacci te, Dhānañjāni, khamanīyaṁ [3] kacci yāpaniyaṁ [4], kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti no abhikkamanti, paṭikkamo 'sānaṁ [5] paññāyati no abhikkamo ti?

Na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho

---

[1] Bm bāḷhagilāno. [2] Sk omits. [3] So Si Sk; Bm khamaniyaṁ. Cf. 1 J. 408. [4] So Si; Bm yāpaniyaṁ; Sk yāpaṇīyaṁ. [5] So all MSS.

Sāriputta, balavā puriso tiṇhena sikharena muddhānaṁ[1] abhimattheyya[2], evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā vātā muddhānaṁ ūhananti[3]; na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo Seyyathāpi, bho Sāriputta, balavā puriso daḷhena varattā-bandhena[4] sīse sīsaveṭhanaṁ[5] bandheyya[6], evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā sīse sīsavedanā; na me, bho[7] Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ[8], bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho Sāriputta, dakkho[9] goghātako vā goghātakantevāsī vā tiṇhena govikantanena[10] kucchiṁ parikanteyya, evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti; na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho Sāriputta, dve balavanto purisā dubbalataraṁ purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyuṁ samparitāpeyyuṁ; — evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimatto kāyasmiṁ dāho[11]; na me, bho Sāriputta, khamanīyaṁ na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānaṁ paññāyati no paṭikkamo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — nirayo vā tiracchānayoni vā ti?

Nirayā, bho Sāriputta, tiracchānayoni seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — tiracchānayoni vā pettivisayo[12] vā ti?

Tiracchānayoniyā, bho Sāriputta, pettivisayo seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — pettivisayo vā manussā vā ti?

Pettivisayā, bho Sāriputta, manussā seyyo ti.

---

[1] Bm muddhaniṁ. [2] Sk abhimanteyya. [3] Si ohananti; Bm uhananti, Cf. 2 Jāt. 73. [4] Sk varattaṁb.; Bm v-khaṇḍena; Si v-khandena. [5] So Sk; Bm sīsaveṭhaṁ; Si sīsavedhanaṁ. [6] Bm Si dadeyya. [7] So Bm Si; Sk hosi na kho. [8] So Sk here et infra. [9] Sk dukkho. [10] Sk govittakena. [11] Sk daho. [12] Bm Si pittisayo.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — manussā vā Cātummahārājikā[1] devā[2] vā ti?

Manussehi, bho Sāriputta, Cātummahārājikā devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Cātummahārājikā vā[3] devā Tāvatiṁsā vā[3] devā ti?

Cātummahārājikehi, bho Sāriputta, devehi Tāvatiṁsā devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Tāvatiṁsā vā devā Yāmā vā devā[2] ti?

Tāvatiṁsehi, bho Sāriputta, devehi Yāmā devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Yāmā vā[3] devā Tusitā[4] vā devā ti?

Yāmehi, bho Sāriputta, devehi Tusitā devā seyyo ti.

Taṁ kim maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Tusitā devā Nimmānaratī[5] vā devā ti?

Tusitehi, bho Sāriputta, devehi Nimmānaratī devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Nimmānaratī vā devā Paranimmitavasavattī[6] vā devā[7] ti?

Nimmānaratīhi, bho Sāriputta, devehi Paranimmitavasavattī devā seyyo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamaṁ seyyo, — Paranimmitavasavattī vā[7] devā Brahmaloko vā ti?

Brahmaloko ti bhavaṁ Sāriputto āha, Brahmaloko ti[8] bhavaṁ Sāriputto āhāti[9].

Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad ahosi: Ime kho brāhmaṇā Brahmalokādhimuttā. Yannūnāhaṁ Dhānañjānissa brāhmaṇassa Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ deseyyan ti. Brahmānaṁ te[9], Dhānañjāni, sahavyatāya maggaṁ desessāmi. Taṁ suṇāhi, sādhukaṁ manasikarohi; bhāsissāmīti.

Evam bho ti kho Dhānañjāni brāhmaṇo[1] āyasmato Sāriputtassa paccassosi.

---

[1] Bm cātumah°. [2] Sk omits devā. [3] Sk omits; Si places vā after devā (throughout). [4] Bm Tussītā. [5] Bm Nimānarati. [6] Bm P—i. [7] Sk omits. [8] So Sk Si; Bm omits this line. [9] Bm adds Katamaṁ Sāriputtó āha Brahmaloko tí.

Ayasmā Sāriputto etad avoca: — Katamo ca. Dhānañjāni, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo? Idha, Dhānañjāni, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena[2] appamāṇena averena avyāpajjhena[3] pharitvā viharati. Ayam pi[4] kho, Dhānañjāni, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo. Puna ca paraṁ, Dhānañjāni, bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā[5], muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati tathā dutiyaṁ tathā tatiyaṁ tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho, Dhānañjāni, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo ti.

Tena hi, bho Sāriputta, mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye, hīne Brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo acirapakkante āyasmante Sāriputte kālaṁ akāsi, Brahmalokaṁ uppajji[6].

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Eso, bhikkhave, Sāriputto Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye hīne Brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti.

Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti.

Kim pana tvaṁ, Sāriputta, Dhānañjāniṁ brāhmaṇaṁ

---

[1] Sk māṇavo. [2] Sk adds cetasā. [3] Bm abyābajjhena. Cf. I, 38. [4] Bm omits pi. [5] Bm adds gha. [6] So Sk; cf. I., 528; Bm upapajjati; Si upapajji.

sati uttarikaraṇīye, hīne Brahmaloke patiṭṭhāpetvā utthāy' āsanā pakkanto ti?

Mayhaṁ kho, bhante, evam ahosi: Ime kho brāhmaṇā Brahmalokādhimuttā. Yannūnāhaṁ Dhānañjānissa brāhmaṇassa Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ deseyyan ti.

Kālakato ca[1], Sāriputta, Dhānañjāni brāhmaṇo Brahmalokañ[2] ca uppanno[3] ti.

DHĀNAÑJĀNISUTTAṀ SATTAMAṀ.

98.

(The text of this Sutta is identical with that of Sutta No. 35 of the Sutta Nipāta.)

VĀSEṬṬHASUTTAṀ AṬṬHAMAṀ.

99.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Subho māṇavo Todeyyaputto Sāvatthiyaṁ paṭivasati aññatarassa gahapatissa nivesane kenacid eva karaṇīyena. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yassa gahapatissa nivesane paṭivasati taṁ gahapatiṁ etad avoca: — Sutaṁ me taṁ gahapati: Avivittā Sāvatthi arahantehīti. Kan nu kh' ajja[4] samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā payirupāseyyāmāti[5]?

Ayaṁ, bhante, Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Taṁ, bhante, Bhagavantaṁ payirupāsassūti.

---

[1] Bm kaḷankato va. [2] Si Brahmaloke. [3] Bm Si upapanno. [4] So Sk; Bm Si kaṁ nu khvajja. Cf. 1 Dīgha 47. [5] So Si; Sk (as frequently) payirūp°, as Bm always.

Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto tassa gahapatissa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Gahaṭṭho ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ; na pabbajito ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalan ti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Vibhajjavādo kho aham ettha, māṇava; nāham ettha ekaṁsavādo. Gihissa[1] vā 'haṁ, māṇava, pabbajitassa vā micchāpaṭipattiṁ na[2] vaṇṇemi. Gihī[3] vā hi, māṇava, pabbajito vā micchāpaṭipanno micchāpaṭipattādhikaraṇahetu na ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Gihissa vā 'haṁ, māṇava, pabbajitassa vā sammāpaṭipattiṁ vaṇṇemi. Gihī vā hi, māṇava, pabbajito vā sammāpaṭipanno sammāpaṭipattādhikaraṇahetu ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalan ti.

Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Mahaṭṭhaṁ[4] idaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahapphalaṁ hoti; appaṭṭhaṁ[5] idaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ pabbajjākammaṭṭhānaṁ appaphalaṁ hotīti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Ettha pi kho ahaṁ, māṇava, vibhajjavādo, nāham ettha ekaṁsavādo. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Katamañ ca[6],

---

[1] Bm Si gīhissa. [2] Si omits na. [3] Bm gīhi. [4] So Sk Bm Bu; Si mahattham. [4] So Sk Bm Bu; Si appatthaṁ. [6] Bm Si katamaṁ.

māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti? Kasī[1] kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti? Kasī yeva kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti? Vaṇijjā[2] kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti? Vaṇijjā yeva kho, māṇava, kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasī kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti, evam eva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasī yeva kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti, evam eva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, vaṇijjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti, evam eva kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Seyyathāpi, māṇava, vaṇijjā yeva kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti, evam eva

---

[1] Bm Si kasi. [2] So Sk Si; Bm vānijā.

kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hotīti[1].

Brāhmaṇā, bho Gotama, pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, sace te agaru[2], sādhu te pañca dhamme imasmiṁ[3] parisatiṁ[4] bhāsassūti.

Na kho me[5], bho Gotama, garu, yatth' assu[6] bhavanto[7] vā nisinnā bhavantarūpā vā[8] ti.

Tena hi, māṇava, bhāsassūti.

Saccaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā paṭhamaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Tapaṁ[9] kho, bho Gotama, brāhmaṇā dutiyaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brahmacariyaṁ[10] kho, bho Gotama, brāhmaṇā tatiyaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Ajjhenaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā catutthaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Cāgaṁ kho, bho Gotama, brāhmaṇā pañcamaṁ dhammaṁ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brāhmaṇā, bho Gotama, ime pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa arādhanāyāti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Kiṁ pana, māṇava? Atthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇo pi yo evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Kiṁ pana, māṇava? Atthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

---

[1] Sk hoti. [2] Sk agarū. [3] So all MSS. Si appends the following note: Imissan ti pāṭhena bhavitabbaṁ. [4] Bm Si parisati (as at p. 140). [5] Si omits me. [6] Sk yatthassa. [7] Sk Bu bhagavanto. [8] So Si; Bm nisinno bh-po; Sk bhagavantaṁ rūpā; Bu bhavantarūpañ·cāti. [9] Bm tapañ ca. [10] Bm adds pi.

Kiṁ pana, māṇava? Ye pi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesam idaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ[1] tad anugāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitaṁ anuvācenti, — seyyathīdaṁ Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgiraso[2] Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu,—te pi evam āhaṁsu: Mayaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemāti?

No h' idaṁ, bho Gotama.

Iti kira, māṇava, na 'tthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇo pi yo[3] evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti. Na tthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemīti. Ye pi[4] te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro ... (*&c. as above, inserting* na *before* evam āhaṁsu) .. pavedemāti. Seyyathāpi, māṇava, andhaveṇi[5] paramparā saṁsatta[6] purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi no passati, — evam eva kho, maṇava, andhaveṇūpamaṁ maññe[7] brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ sampajjati, purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passatīti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavatā andhaveṇūpamena vuccamāno kupito anattamano Bhagavantaṁ yeva khuṁsento Bhagavantaṁ yeva vambhento Bhagavantaṁ yeva vadamāno: Samaṇo[8] Gotamo[9] pāpiko bhavissatīti, Bhagavantaṁ etad avoca: Brāhmaṇo, bho[10] Gotama, Pokkharasāti[11] Opamaññо[12] Subhagavaniko evam āha: Evam eva[13] pan' im' eke[14] samaṇabrāhmaṇā uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ paṭijānanti; tesaṁ idaṁ bhā-

---

[1] Sk samīhitaṁ. [2] Sk Yamataggī Angīraso. [3] Sk so. [4] Bm hi. [5] Sk a-ī. [6] So Si; Bm sambhattā; Sk paramparāyaṁ sattā. [7] So Si Bm; Sk andhaveṇupamaṁ ñe. [8] Sk adds ca. [9] Bm adds pi. [10] Si omits bho. [11] So Sk Si; Bm P-ti. Bu hereon says: Tattha Pokkharasātīti idaṁ tassa nāmaṁ. Pokkharasāditi pi vuccati. *See* 1 Sum. Vil. 244 & I Dīgha 87. [12] Sk Opamaññe. [13] Si adds kho. [14] So all MSS., Si dividing ime ke.

sitaṁ hassakaṁ yeva sampajjati, nāmakaṁ yeva sampajjati, rittakaṁ yeva sampajjati, tucchakaṁ yeva sampajjati[1]. Kathaṁ hi[2] nāma manussabhūto uttarimanussadhammā[3] alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhissati[4] vā sacchi[5] vā karissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Kim pana, māṇava, brāhmaṇo Pokkharasāti Opamaññо Subhagavaniko sabbesaṁ yeva samaṇabrāhmaṇānaṁ cetasā ceto paricca pajānātīti?

Sakāya pi hi, bho Gotama, puṇṇikāya dāsiyā brāhmaṇo Pokkharasāti Opamaññо Subhagavaniko na[6] cetasā ceto paricca pajānāti, kuto pana sabbesaṁ yeva samaṇabrāhmaṇānaṁ cetasā ceto paricca pajānissatīti.

Seyyathāpi, māṇava, jaccandho puriso[7] na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni[8] rūpāni, na passeyya pītakāni[8] rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjeṭṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamāni, na passeyya tārakarūpāni[9], na passeyya candimasuriye; so evaṁ vadeyya: Na 'tthi kaṇhasukkāni rūpāni, na 'tthi kaṇhasukkānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi nīlakāni rūpāni, na 'tthi nīlakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi pītakāni rūpāni, na 'tthi pītakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi lohitakāni rūpāni, na 'tthi lohitakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi mañjeṭṭhakāni rūpāni, na 'tthi mañjeṭṭhakānaṁ rūpānaṁ dassāvī; na 'tthi samavisamaṁ, na 'tthi samavisamassa dassāvī; na 'tthi tārakarūpāni, na 'tthi tārakarūpānaṁ dassāvī; na 'tthi candimasuriyā, na 'tthi candimasuriyānaṁ[10] dassāvī. Aham etaṁ na jānāmi; aham etaṁ na passāmi; tasmā[11] na 'tthīti. Sammā nu kho so, māṇava, vadamāno vadeyyāti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Atthi kaṇhasukkāni rūpāni, atthi[12] kaṇhasukkānaṁ rūpānaṁ dassāvī; atthi nīlakāni rūpāni, atthi nīlakānaṁ rūpānaṁ dassāvī, ... atthi candimasuriyā, atthi candimasuriyānaṁ dassāvī. Ahaṁ etaṁ

---

[1] Sk omits these three words. [2] Sk omits hi. [3] Bm u-maṁ. [4] So Sk here; Bm dakkhati; Si dakkhīti. [5] So Bm Si; Sk sacchiṁ. [6] Si omits; Bm inserts after paricca. [7] Si inserts so. [8] Bm nil° & pit° throughout. [9] Sk kāt°. [10] Sk omits na 'tthi c°. [11] Si adds taṁ. [12] Sk omits k-ni rūpāni atthi.

na jānāmi, aham etaṁ na passāmi, tasmā na 'tthīti na hi so, bho Gotama, sammā vadamāno vadeyyāti.

Evam eva kho, māṇava, brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko andho acakkhuko. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhiti vā sacchi[1] vā karissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati[2]. Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Ye[3] te Kosalakā[4] brāhmaṇamahāsālā, seyyathīdaṁ Caṅkī brāhmaṇo Tārukkho brāhmaṇo Pokkharasāti brāhmaṇo Jāṇussoṇī[5] brāhmaṇo pitā vā[6] te Todeyyo, — katamā nesaṁ seyyo, yaṁ vā te sammusā[7] vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā asammusāti?

Sammusā, bho Gotama.

Katamā tesaṁ seyyo, yaṁ vā te mantā[8] vācaṁ bhāseyyuṁ, yaṁ vā amantā ti?

Mantā, bho Gotama.

Katamā tesaṁ seyyo, yaṁ vā te paṭisaṅkhāya[9] vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā apaṭisaṅkhāyāti?

Paṭisaṅkhāya, bho Gotama.

Katamā tesaṁ seyyo, yaṁ vā te atthasaṁhitaṁ[10] vācaṁ bhāseyyuṁ, yaṁ vā anatthasaṁhitan ti?

Atthasaṁhitaṁ, bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Yadi evaṁ sante brāhmaṇena Pokkharasātinā Opamaññena Subhagavanikena[11] sammusā vācā bhasitā asammusā vā[12] ti?

Asammusā, bho Gotama.

Mantā[13] vācā bhāsitā, amantā vā[12] ti?

Amantā, bho Gotama.

Paṭisaṅkhāya vācā bhāsitā, apaṭisaṅkhāya vā[12] ti?

Apaṭisaṅkhāya, bho Gotama.

Atthasaṁhitā vācā bhāsitā anatthasaṁhitā vā[12] ti?

Anatthasaṁhitā, bho Gotama.

---

[1] Sk here et supra sacchiṁ. [2] Bm vijjatīti. [3] Si adds pana. [4] Bm Si Kosalikā. [5] Jāṇusoṇī; Si Jāṇussoṇi; Sk Jānussoṇī, generally but Jāṇussoṇī in fine. [6] Bm ca. [7] So Bu; Sk sammuccā; Bm samuccā; Si sammucchā. [8] So MSS. & Bu. [9] So MSS.; Bu paṭisankhā. [10] Bu atthasaṁgahitaṁ. [11] Sk here inserts, before sammuccā, samassu. [12] Bm Si omit vā. [13] Sk amantā.

Pañca kho ime, māṇava, nīvaraṇā. Katame pañca? — Kāmacchandanīvaraṇaṁ vyāpādanīvaraṇaṁ thīnamiddhanīvaraṇaṁ[1] uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ vicikicchānīvaraṇaṁ. Ime kho, māṇava, pañca nīvaraṇā. Imehi kho, māṇava, pañcahi[2] nīvaraṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko āvaṭo[3] nivuto ophuto[4] pariyonaddho. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhiti vā sacchi vā karissatīti, — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati, Pañca kho ime, māṇava, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā[5] sotaviññeyyā saddā, —pe— ghānaviññeyyā gandhā, jivhāviññeyyā rasā, kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā[6] iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, māṇava, pañca kāmaguṇā. Imehi kho[7], māṇava, pañcahi[8] kāmaguṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko gathito[9] mucchito ajjhopanno anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhiti vā sacchi vā karissatīti, — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Yaṁ vā tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca aggiṁ jāleyya[10], yaṁ vā nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ[11] jāleyya, — katamo nu khvassa aggi accimā ca[12] vaṇṇimā ca pabhassaro cāti?

Sace taṁ, bho Gotama, ṭhānaṁ[13] nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jālituṁ[14], svāssa aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro cāti.

Aṭṭhānaṁ kho etaṁ, māṇava, anavakāso, yaṁ nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jāleyya[15] aññatra iddhimatā. Seyyathāpi, māṇava, tiṇakaṭṭhupādānaṁ[16] paṭicca aggi[17] jalati, tathūpamāhaṁ, māṇava, imaṁ pītiṁ vadāmi, yāyaṁ pīti

---

[1] Bm thin°. [2] Sk pañca. [3] So Bu & 1 Dīgha 246; Sk āvato; Bm Si āvuto. [4] So Bm Si; Sk ovuto; Bu opāto ti onaddho. [5] Bm rajaniya. [6] Sk poṭṭhabbā. [7] Sk ime kho hi. [8] So all MSS. here. [9] So Sk Bu; Bm Si gadhito. [10] Sk jaleyya throughout. [11] Sk here aggiṁ but aggi infra. [12] So Sk Bm Bu; Si c' eva. [13] Sk inserts nissaṭṭhānaṁ. [14] Bm jalituṁ. [15] Sk jaleyya. [16] Sk here & generally, nissaṭṭhātiṇakaṭṭhūpādānaṁ; Bm Si have short a& u. [17] Sk aggiṁ.

pañca kāmaguṇe paṭicca. Seyyathāpi, māṇava, nissaṭṭhatṇakaṭṭhupādānaṁ[1] paṭicca[2] aggi[3] jalati, tathūpamāhaṁ, māṇava, imam pītiṁ[4] vadāmi, yāyam pīti aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi. Katamā ca, māṇava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi? Idha, māṇava, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi[5] paṭhamajjhānaṁ[6] upasampajja viharati; ayam pi kho, māṇava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatr' akusalehi dhammehi. Puna ca paraṁ, māṇava, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā —pe[7]— dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati; ayaṁ pi kho, māṇava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatr' akusalehi dhammehi. Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, kam[8] ettha brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataraṁ[9] paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti?

Ye 'me, bho Gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cāgam ettha brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataraṁ paññāpenti puññassa ākiriyya kusalassa ārādhanāyāti.

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Idha aññatarassa brāhmaṇassa mahāyañño paccupaṭṭhito assa; atha dve brāhmaṇā āgaccheyyuṁ: Itthannāmassa brāhmaṇassa mahāyaññaṁ anubhavissāmāti; tatth'[10] ekassa brāhmaṇassa evam assa: Aho vata aham[11] eva labheyyaṁ bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, na añño[12] brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan ti; ṭhānaṁ[13] kho pan' etaṁ, māṇava, vijjati, yaṁ añño brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, na so brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ; Añño[14] brāhmaṇo labhati bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, nāhaṁ labhāmi bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan ti, iti

---

[1] Si n-āno. [2] Si omits. [3] Sk aggiṁ. [4] Sk pīti; Bm pit° throughout. [5] Sk Bm omit these three words, Sk inserting pe. [6] Bm Si paṭhamaṁ jhānaṁ, as always. [7] Bm Bm omits pe. [8] Sk katam. [9] So Bm Si; Sk mahapphalaṁ. [10] Bm Si tatra. [11] Bm Si vataḥaṁ. [12] Sk nāñño; Si aññe brāhmaṇā labheyyuṁ. [13] Sk yā. [14] Bm Si aññe brāhmaṇā labhanti.

so kupito hoti anattamano; — imassa pana, māṇava, brāhmaṇā kiṁ vipākaṁ paññāpentīti?

Na khvettha [1], bho Gotama, brāhmaṇā evaṁ dānaṁ denti: Iminā paro [2] kupito hotu [3] anattamano ti. Atha khvettha brāhmaṇā anukampājātikaṁ [4] yeva dānaṁ dentīti?

Evaṁ sante kho, māṇava [5], brāhmaṇānaṁ idaṁ chaṭṭhaṁ puññakiriyāvatthu hoti yadidaṁ anukampājātikan ti?

Evaṁ sante, bho Gotama, brāhmaṇānaṁ idaṁ chaṭṭhaṁ puññakiriyāvatthu hoti yadidaṁ anukampājātikan ti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, ime tvaṁ pañca dhamme [6] kattha bahulaṁ samanupassasi [7] gahaṭṭhesu vā pabbajitesu vā ti?

Ye 'me, bho Gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāhaṁ pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi appaṁ gahaṭṭhesu. Gahaṭṭho hi, bho Gotama, mahaṭṭho mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na [8] satataṁ samitaṁ saccavādī [9] hoti. Pabbajito kho [10] pana, bho Gotama, appaṭṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ saccavādī hoti. Gahaṭṭho hi, bho Gotama, mahaṭṭho [11] mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na satataṁ samitaṁ tapassī hoti, brahmacārī hoti, sajjhāyabahulo hoti, cāgabahulo hoti. Pabbajito kho [12] pana, bho Gotama [13], appaṭṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ tapassī hoti, brahmacārī hoti, sajjhāyabahulo hoti, cāgabahulo [14] hoti. Ye 'me, bho Gotama, samaṇabrāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāhaṁ pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi, appaṁ gahaṭṭhesūti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāhaṁ ete

---

[1] Sk kho ettha. [2] Si ca vo. [3] Si omits. [4] So Sk Bu; Bm Si anukampaj° (as Sk infra). [5] Sk pana. [6] Si omits ime t. p. dhamme & inserts ete. [7] Si samanupassasīti, omitting remaining words of sentence. [8] Sk omits. [9] So Bm Si Bu; Sk sabbavādī. [10] Sk omits. [11] Sk here, ut supra, gahaṭṭho. [12] Sk mits. [13] Sk inserts na. [14] Sk bhāvabahulo.

parikkhāre vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāya. Idha, māṇava, bhikkhu saccavādī hoti, so saccavādī 'mhīti[1] labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ[2] yan taṁ kusalūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, cittassāhaṁ etaṁ parikkhāraṁ vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāya. Idha, māṇava, bhikkhu tapassī hoti brahmacārī hoti sajjhāyabahulo hoti cāgabahulo hoti, so cāgabahulo 'mhīti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ, yañ taṁ kusalūpasaṁhitaṁ pāmujjaṁ cittassāhaṁ etaṁ parikkhāraṁ vadāmi yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāya. Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāhaṁ ete parikkhāre vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ avyāpajjhaṁ tassa bhāvanāyāti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Tvdeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Sutaṁ me taṁ, bho Gotama: Samaṇo Gotamo Brahmānaṁ[3] sahavyatāya maggaṁ jānātīti[4].

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Āsanne ito Naḷakāragāmo? Nayito dūre Naḷakāragāmo ti?

Evam bho. Āsanne ito Naḷakāragāmo, nayito dūre Naḷakāragāmo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, māṇava? Idh' assa[5] puriso Naḷakāragāme jātavaddho[6], tam enaṁ Naḷakāragāmato tāvadeva avasaṭaṁ[7] Naḷakāragāmassa maggaṁ puccheyyuṁ, — siyā nu kho, māṇava, tassa purisassa Naḷakāragāme jātāvaddhassa Naḷakāragāmassa maggaṁ puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā ti?

No h' idaṁ, bho Gotama. Taṁ kissa hetu? Amu[8] hi, bho Gotama, puriso Naḷakāragāme jātavaddho; tassa sabbān' eva Naḷakāragāmassa maggāni suviditānīti.

Siyā nu kho, māṇava, tassa purisassa Naḷakāragāme jātavaddhassa Naḷakāragāmassa maggaṁ puṭṭhassa dandhā-

---

[1] Bm Si saccavadimhīti. [2] Bm pāmojjaṁ. Cf. I 37. [3] Sk abrahmānaṁ. [4] Si pajānātīti. [5] Si idha khvassa. [6] So Sk Bu; Bm Si -vaḍḍo. [7] So Bu; Sk avasaṇḍaṁ; Bm Si apasakkaṁ. [8] So Bm; Sk asu; Si assa.

yitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā[1]. Na tveva Tathāgatassa, brahmalokaṁ vā brahmalokagāminiṁ vā paṭipadaṁ[2] puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā. Brahmānañ cāhaṁ[3], māṇava, pajānāmi, brahmalokañ ca brahmalokagāminiñ ca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca[4] brahmalokaṁ upapanno, tañ ca pajānāmīti[5].

Sutaṁ me taṁ, bho Gotama: Samaṇo Gotamo Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ desetīti. Sādhu me bhavaṁ Gotamo Brahmānaṁ sahavyatāya maggaṁ desetūti.

Tena hi, māṇava, suṇāhi sadhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bho ti Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: — Katamo ca, māṇava, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo? Idha, māṇava, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tatha tatiyaṁ tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjhena[6] pharitvā viharati. Evaṁ bhāvitāya[7] kho, māṇava, mettāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā saṅkadhamo[8] appakasiren' eva catuddisā[9] viññāpeyya; evam eva kho, māṇava[10], evaṁ[11] bhāvitāya[12] mettāya cetovimuttiyā, yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayam pi kho, māṇava, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo. Puna ca paraṁ, māṇava, bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā — pe[13] — muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena ap-

---

[1] Bm adds ti. [2] Sk brahmaloke vā br-iyā vā p-dāya. [3] Sk vāhaṁ. [4] Sk adds Brahmā. [5] Sk paṭijānāmi. [6] So Bm here, instead of its ordinary reading abyābajjhena. [7] Sk bhāsitāya. [8] Sk Bu s-mmo. [9] Si cātuddisā. [10] Bm inserts la. [11] Sk omits. [12] Bm inserts kho māṇava. [13] Bm Si omit pe.

pamāṇena averena abyāpajjhena pharitvā viharati. Evaṁ bhāvitāya kho, māṇava, upekhāya cetovimuttiyā, yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā saṅkhadhamo appakasiren' eva catuddisā viññāpeyya, evam eva kho, māṇava, evaṁ bhāvitāya[1] upekhāya cetovimuttiyā, yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayaṁ pi[2] kho, māṇava, Brahmānaṁ sahavyatāya maggo ti.

Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti[3], — evam evaṁ[4] bhoto Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Handa ca dāni mayaṁ, bho Gotama, gacchāma; bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṁ, māṇava, kālaṁ maññasīti.

Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena Jāṇussoṇī brāhmaṇo sabbasetena vaḷavābhirathena[5] Sāvatthiyā niyyāti divādivassa. Addasā kho Jāṇussoṇī brāhmaṇo Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvā[6] Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtam etad avoca: Handa kuto nu[7] bhavaṁ Bhāradvājo āgacchati divādivassāti?

Ito hi kho ahaṁ, bho, āgacchāmi samaṇassa Gotamassa santikā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, bhavaṁ Bhāradvājo? Samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ paṇḍito maññe ti?

---

[1] Bm inserts kho māṇava. [2] Sk omits. [3] Bm Si dakkhantīti. [4] Bm eva
[5] Sk vaḷabhīrathema. [6] Bm Si disvāna. [7] Si omits kuto nu.

Ko cāhaṁ, bho, ko ca samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmi, so pi nun' assa tādiso va yo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jāneyyāti.

Uḷārāya khalu bhavaṁ Bhāradvājo samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsāya pasaṁsatīti.

Ko cāhaṁ[1] bho, ko ca samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsissāmi pasatthapasattho ca, so[2] bhavaṁ Gotamo seṭṭho devamanussānaṁ, ye c' ime, bho, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassa te[3] samaṇo Gotamo parikkhāre vadati[4], yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyāpajjhaṁ tassa bhāvanāyāti.

Evaṁ vutte Jāṇussoṇī brāhmaṇo sabbasetā vaḷavābhirathā orohitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā udānaṁ udānesi: Lābhā rañño Pasenadissa Kosalassa, suladdhaṁ lābhā rañño Pasenadissa Kosalassa yassa[5] vijite Tathāgato viharati arahaṁ Sammāsambuddho ti.

SUBHASUTTAṀ[6] NAVAMAṀ.

100.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Tena kho pana samayena Dhānañjānī[7] nāma brāhmaṇī Caṇḍalakappe[8] paṭivasati abhippasannā Buddhe ca dhamme ca saṁghe ca. Atha kho Dhānañjānī brāhmaṇī upakkhalitvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa! Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa! Namo tassa Bhagavato arahato sammāsam-

---

[1] Sk here ca ahaṁ. [2] Si omits so. [3] Si cittass' eva, inserting ete after Gotamo. [4] Bm Si vadeti. [5] Sk Bm omit yassa. [6] Sk Subhagasuttaṁ. [7] Bm Si Dhan° throughout. [8] So Sk elsewhere, after reading Vasalakappe here; Bm Cañcalikappe; Si Paccagakappe; Bu Vaddhalakappe. A Kandy MS reads Caṇḍalak°.

buddhassāti[1]. Tena kho pana samayena Saṅgāravo[2] nāma māṇavo Caṇḍalakappe paṭivasati tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍuketubhānaṁ sākkharappabhadānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Saṅgāravo māṇavo Dhānañjāniyā[3] brāhmaṇiyā evaṁ vācaṁ bhāsamānāya, sutvā Dhānañjāniṁ brāhmaṇiṁ etad avoca: Avabhūtā ca 'yaṁ[4] Dhānañjāni brahmaṇī parābhūtā ca 'yaṁ[5] Dhānañjānī brāhmaṇī vijjamānānaṁ brāhmaṇānaṁ, atha ca pana tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṁ bhāsatīti[6].

Na hi[7] pana tvaṁ, tāta[8] Bhadramukha[9], tassa Bhagavato sīlapaññāṇaṁ jānāsi; sace tvaṁ, tāta Bhadramukha, tassa Bhagavato sīlapaññāṇaṁ jāneyyāsi, na tvaṁ, tāta Bhadramukha, taṁ Bhagavantaṁ akkositabbaṁ paribhāsitabbaṁ maññeyyāsīti.

Tena hi, bhoti, yadā samaṇo Gotamo Caṇḍalakappaṁ anuppatto hoti, atha kho me[10] āroceyyāsīti.

Evaṁ Bhadramukhāti kho Dhānañjānī brāhmaṇī Saṅgāravassa māṇavassa paccassosi.

Atha kho Bhagavā Kosalesu anupubbena cārikaṁ caramāno Caṇḍalakappaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Caṇḍalakappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane. Assosi kho Dhānañjānī brāhmaṇī: Bhagavā kira Caṇḍalakappaṁ anuppatto Caṇḍalakappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane ti. Atha kho Dhānañjānī brāhmaṇī yena Saṅgāravo māṇavo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Saṅgāravaṁ māṇavaṁ etad avoca: Ayaṁ, tāta Bhadramukha, so Bhagavā Caṇḍalakappaṁ anuppatto Caṇḍalakappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane. Yassa dāni tvaṁ, tāta Bhadramukha, kālaṁ maññasīti.

Evaṁ bhotīti[11] kho Saṅgāravo māṇavo Dhānañjāniyā brāhmaṇiya paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ

---

[1] Sk Si omit 3rd repetition. [2] So Sk Bm & Bu; Si Sagāravo. [3] Bm Dhanañjānīyā. [4] Sk athabhūtā 'yaṁ; Bm v' ayaṁ; Si ca yaṁ. [5] So Sk; Bm v' ayam; Si ca yaṁ. [6] Bm bhāsissatīti. [7] Sk omits hi. [8] Sk omits tāta. [9] Sk Bh-ā. [10] Sk kho for me. [11] Sk bhoti.

kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Santi kho [1], bho Gotama, eke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti. Tatra, bho Gotama, ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesaṁ bhavaṁ Gotamo katamo ti [2]?

Diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattānaṁ [3] ādibrahmacariyaṁ paṭijānantānam [4] pi kho ahaṁ, Bhāradvāja, vemattataṁ [5] vadāmi. Santi, Bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā anussavikā, te [6] anussavena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, seyyathāpi brāhmaṇā Tevijjā. Santi pana, Bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā kevalaṁ saddhāmattakena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, seyyathāpi Takkī Vīmaṁsī. Santi, Bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ yeva dhammaṁ abhiññāya, diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti. Tatra, Bhāradvāja, ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ yeva dhammaṁ abhiññāya, diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesāham asmi. Tad amina p' etaṁ, Bhāradvāja pariyāyena veditabbaṁ. Yathā ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ yeva dhammaṁ abhiññāya diṭṭhadhammābhiññavosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesāham asmi.

Idha me [7], Bhāradvāja, pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa Bodhisattass' eva sato etad ahosi: — Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso [8] pabbajjā. Nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ. Yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So kho ahaṁ, Bhāradvāja, apa-

---

[1] Sk omits kho. [2] Sk Bm omits ti. [3] Sk Bm d-pattā. [4] Bm p-antīti. Na pi kho ahaṁ. [5] Si vemattaṁ. [6] Bm Si tena. [7] Bm omits me. [8] Bm a-se.

rena samayena daharo va samāno susu kālakeso ... (*&c. as from line 28 of Vol. I page 163 to page 167 line 8, substituting* Bhāradvāja *for* bhikkhave) .... alam idaṁ padhānāyāti.

Apissu maṁ .... (*&c. as from line 29 of Vol. I page 249 to page 247 line 16, substituting* Bhāradvāja *for* Aggivessana *& omitting* evarūpā pi kho me ... tiṭṭhati *p. 243 line 2 & on p. 244*) ... āvatto bāhullāyāti.

So kho ahaṁ, Bhāradvāja, oḷārikaṁ āhāraṁ āhāretvā balaṁ gahetvā vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ — pe — tatiyajjhānaṁ upasampajja vihāsiṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaṇiye ṭhite ānejjappatte .... (*&c. as from line 19 of Vol. I page 248 to page 249 line 21, substituting* Bhāradvāja *for* Aggivessana *& omitting* evarūpā pi .... tiṭṭhati *on pp. 248, 249*) .... ātāpino pahitattassa viharato ti.

Evaṁ vutte Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Aṭṭhita[1] vata[2] bhoto Gotamassa padhānaṁ ahosi, sappurisa[3] vata bhoto Gotamassa padhānaṁ ahosi, yathā taṁ arahato sammāsambuddhassa. Kin nu kho[4], bho Gotama, atthi devā ti?

Ṭhānaso me taṁ[5], Bhāradvāja, viditaṁ yadidaṁ atthi devā ti.

Kin nu kho, bho Gotama, atthi devā ti puṭṭho samāno, ṭhānaso me taṁ[6], Bhāradvāja, viditaṁ yadidaṁ atthi devā ti[7] vadesi? Nanu[8], bho Gotama, evaṁ sante tucchā musā hotīti?

Atthi devā ti, Bhāradvāja, puṭṭho samāno, atthi devā

---

[1] So Sk Bm Si. [2] Bm omits vata. [3] So Sk Bm Si. [4] Sk omit kho. [5] Bm Si kho pan etaṁ. [6] Si pan' etaṁ; Bm kho pan' etaṁ. [7] Sk Si omit yadidaṁ; Bm reads adhidevā (as throughout). [8] Bm Si nanu.

ti yo yadeyya, ṭhānaso viditā me viditā ti yo vadeyya[1], atha khvettha[2] viññūpurisena ekaṁsena niṭṭhaṁ gantabbaṁ[3] yadidaṁ atthi devā ti.

Kissa pana me bhavaṁ Gotamo ādiken' eva na[4] byākāsīti?

Ucce[5] sammataṁ kho etaṁ, Bhāradvāja, lokasmiṁ yadidaṁ atthi[6] devā ti.

Evaṁ vutte Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantaṁ, bho Gotama; abhikkantam, bho Gotama, Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya. andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti, — evam evaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ Bhagavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan ti.

SAṆGĀRAVASUTTAṀ DASAMAṀ.

BRĀHMAṆAVAGGO PAÑCAMO[8].

MAJJHIMAPAṆṆĀSAṀ[8] SAMATTAṀ[9].

---

[1] So Si; Sk omits ṭhānaso .... vadeyya; Bm ṭhānaso me viditā ti yo vadeyya. [2] So Bm Si; Sk kho tvaṁ. [3] Bm gantuṁ; Si gantuṁ vā. [4] Sk omits na. [5] So Sk Bu; Bm Si uccena. [6] So Si Bu; Sk (here only) adhidevā, like Bm always. [7] Bm omits. [8] Bm Majjhimā Paṇṇāsakā; Si Majjhimapaṇṇāsakaṁ. [9] So Si; Bm Sk omit.

101.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati; Devadahaṁ nāma Sakkānaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Santi, bhikkhave, eke samaṇabrāhmaṇā evaṁ-vādino evaṁ-diṭṭhino: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. — Evaṁ-vādino, bhikkhave, Nigaṇṭhā. Evaṁ-vādāhaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhe upasaṁkamitvā evaṁ vadāmi: Saccaṁ kira tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, evaṁ vādino evaṁ-diṭṭhino: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti? Te ce me, bhikkhave, Nigaṇṭhā evaṁ puṭṭhā Āmā ti paṭijānanti, tyāhaṁ evaṁ vadāmi: Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tamhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhāti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā jānātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ, ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti?

No h' idaṁ āvuso.

Kiṁ pana tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Iti kira tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, na jānātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti; na jānātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti; na jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhāti; na jānātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ, ettakaṁ vā dukkkaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti; na jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ[1]. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ na kallaṁ assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā[2], āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Sace[3] tumhe, āvuso Nigaṇṭhā[4], jāneyyāthā: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti, — jāneyyātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti jāneyyātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ dhammaṁ akaramhāti; jāneyyātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti; jāneyyātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallaṁ assa veyyākaraṇāya, yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ

---

[1] Cf. I 93 For the foregeing argument. [2] Sk here akaraṇe, *supra* akaranaṁ generally. [3] Si adds pana. [4] Here in Sk begins an undecipherable passage extanding to sesaṁ ca ñāṇadassanaṁ on page 218.

kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayyā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti.

Seyyathāpi, āvuso Nigaṇṭhā, puriso sallena viddho assa savīsena gāḷhūpalepanena[1]; so sallassa pi vedanāhetu[2] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyum[3]; tassa so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanteyya; so satthena pi vaṇamukhassa parikantanahetu dukkhā tippā[4] kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto esaniyā sallaṁ eseyya; so esaniyā pi sallassa esanāhetu[5] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto sallaṁ abbyaheyya[6]; so sallassa pi abbyahanahetu[7] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto agadaṅgāraṁ vaṇamukhe odaheyya; so agadaṅgārassa pi vaṇamukhe odahanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; so aparena samayena rūḷhena[8] vaṇena saṁchavinā[9] arogo assa sukhī serī sayaṁvasī pena kāmaṅgamo; tassa evam assa: — Ahaṁ kho pubbe viddho ahosiṁ savīsena gāḷhūpalepanena; so 'haṁ sallassa pi vedanāhetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapesuṁ; tassa me so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanti[10]; so 'haṁ sallena pi vaṇamukhassa parikantanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me so bhisakko sallakatto esaniyā sallaṁ esi; so 'haṁ esaniyā pi sallassa esanāhetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me so bhisakko sallakatto sallaṁ abbyahi[11]; so 'haṁ sallassa pi abbyahanahetu[12] dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ; tassa me so bhisakko sallakatto agadaṅgāraṁ vaṇamukhe odahi; so 'haṁ agadaṅgārassa pi vaṇamukhe odahanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyiṁ;

---

[1] Si gāḷhupalepanena; Bm gāḷapalepanena; Bu gāḷhūpalepanenāti bahalūpanena. [2] Si vedaṇahetu. [3] Bu upaṭṭhāpeyyuṁ. [4] Bm Si tibbā throughout, as Sk sometimes. [5] Si esanahetu. [6] Si abbhūṇheyya. [7] Si abbhūṇhanahetu. [8] Bm ruḷhena. [9] Si sañchavinā. [10] Si parikantati. [11] Si abbhūṇhi. [12] Si abbhūṇhanahetu.

so 'mhi[1] etarahi rūḷhena vaṇena saṁchavinā arogo sukhī serī sayaṁvasī yena kāmaṅgamo ti. — Evam eva kho, āvuso Niganṭhā, sace tumhe jāneyyātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe na nāhuvamhāti, jāneyyātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti; jāneyyātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akaramhāti; jāneyyātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ, ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti; jāneyyatha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ kammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Niganṭhānaṁ kallam assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Yasmā ca kho tumhe, āvuso Niganṭhā, na jānātha: Ahuvām' eva mayaṁ pubbe, na nāhuvamhāti, na jānātha: Akarām' eva mayaṁ pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākaramhāti; na jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpakammaṁ akaramhāti; na jānātha: Ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ ettakaṁ vā dukkhaṁ nijjiretabbaṁ ettakamhi vā dukkhe nijjiṇṇe sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti, na jānātha diṭṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ, — tasmā āyasmantānaṁ Niganṭhānaṁ na kallam assa veyyākaranāya: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabban taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti.

Evaṁ vutte, bhikkhave, te Niganṭhā maṁ etad avocuṁ:

---

[1] Si so 'haṁ.

Nigaṇṭho, āvuso, Nāṭaputto[1] sabbaññū sabbadassavī aparisesaṁ[2] ñāṇadassanaṁ paṭijānāti: Carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan ti. So evam āha: Athi kho vo[3], āvuso Nigaṇṭhā, pubbe pāpaṁ kammaṁ kataṁ. Taṁ[4] imāya kaṭukāya dukkarakārikāya nijjaretha[5]; yaṁ pan' ettha etarahi kāyena saṁvutā vācāya saṁvutā manasā saṁvutā, taṁ āyatiṁ pāpassa kammassa akaraṇaṁ; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā[6], navānaṁ kammānam akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Taṅ ca pan' amhakaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā ti.

Evaṁ vutte ahaṁ, bhikkhave, te Nigaṇṭhe etad avocaṁ: Pañca kho ime, āvuso[7] Nigaṇṭhā, dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Katame pañca? — Saddhā ruci anussavo ākāraparivitakko diṭṭhinijjhānakhanti. Ime kho, āvuso Nigaṇṭhā, pañca dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Tatr' āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kā atītaṁse satthari saddhā, kā rūci, ko anussavo, ko ākāraparivitakko, kā diṭṭhinijjhānakhantīti? Evaṁvādī[8] kho ahaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhesu na kiñci sahadhammikaṁ vādaparihāraṁ samanupassāmi. Puna ca parāhaṁ, bhikkhave, te Nigaṇṭhe evaṁ vadāmi. — Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yasmiṁ vo[9] samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi[10] samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha[11]; yasmiṁ pana vo[12] samaye na tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippā[13] tamhi[10] samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyathāti?

Yasmiṁ[14] no, āvuso Gotama, samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāma. Yasmiṁ pana no

---

[1] So Bm Si. [2] Bm aparaṁ sesañ ca. [3] Si atthi vo; Bm atthi nu kho te. [4] Sk omits āvuso & taṁ. [5] Bm Si nijjiretha. [6] Sk here vy-ve. [7] Sk omits āvuso. [8] Bm evaṁvādīsu. [9] Sk omits here, inserting hi here & after samaye. [10] Si tasmiṁ. [11] Sk v-ā; Bm yediyetha throughout. [12] Sk te. [13] Sk padhānantiyā. [14] Bm adds pana.

samaye na tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmāti.

Iti kir', āvuso Nigaṇṭhā, — Yasmiṁ vo[1] samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha; yasmiṁ paṇa[2] vo pana samaye na tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallam asa[3] veyyākaraṇāya: Yam kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Sace, āvuso Nigaṇṭhā, yasmiṁ vo[4] samaye[5] tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tiṭṭheyy' eva[6] tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā[7]; yasmiṁ pana vo[8] samaye na tippo upakkamo hoti na tibbaṁ padhānaṁ tiṭṭheyy' eva[9] tasmiṁ samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā[7]. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallam assa veyyākaraṇāya: Yaṁ kincāyaṁ purisapuggalo patisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ — pe[10] — sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Yasmā ca kho, āvuso Nigaṇṭhā, yasmiṁ pana[11] vo samaye tippo upakkamo hoti tippaṁ padhānaṁ, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Yasmiṁ pana vo[12] samaye na[13] tippo upakkamo hoti na tippaṁ padhānaṁ, na tippaṁ tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Te tumhe sāmaṁ yeva opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānā avijjā aññāṇā[14] sammohā

---

[1] Sk kho. [2] Sk omits. [3] Sk na kalla. [4] Sk omits. [5] Sk samayena. [6] So Si; Bm tibbā; Sk na tibbā. [7] Bm adds vediyetha. [8] Sk vo pana. [9] Se Si; Bm na tibbā; Sk tibbā. [10] Bm Si omit pe & recite in extenso. [11] Sk omits pana. [12] Sk vo pana. [13] Sk omits. [14] Si aññāṇā.

vipaccetha: Yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti, sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, sabban taṁ pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatiṁ anavassavo, āyatiṁ anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatīti. Evaṁvādī pi[1] kho ahaṁ, bhikkhave, Nigaṇṭhesu na kiñci sahadhammikaṁ vādapaṭihāraṁ samanupassāmi.

Puna ca panāhaṁ[2], bhikkhave, te Nigaṇṭhe evaṁ vadāmi: — Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ[3], taṁ upakkamena vā padhānena vā samparāyavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yam pan' idaṁ kammaṁ samparāyavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā diṭṭhadhammavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ sukhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā dukkhavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ dukkhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā sukhavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ paripakkavedanīyaṁ, tam upakkamena vā padhānena vā aparipakkavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ aparipakkavedanīyaṁ taṁ upakkamena vā padhānena vā paripakkavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kam-

---

[1] So Sk Si; Bm evaṁvādisu pi. [2] Si parāhaṁ. [3] Sk & Bu d-iyaṁ.

maṁ bahuvedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā appavedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ appavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā bahuvedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Taṁ kim maññath', āvuso Nigaṇṭhā? Yam idaṁ kammaṁ vedanīyaṁ[1], taṁ upakkamena vā padhānena vā avedanīyaṁ hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Yaṁ pan' idaṁ kammaṁ avedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā vedanīyaṁ[1] hotūti labbham etan ti?

No h' idaṁ, āvuso.

Iti kir', āvuso Nigaṇṭhā, yam idaṁ kammaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā samparāyavedanīyaṁ hotūti alabbham[2] etaṁ; yam[3] idam kammaṁ samparāyavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā diṭṭhadhammavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p'[4] idaṁ kammaṁ sukhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā dukkhavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ dukkhavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā sukhavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammam paripakkavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā aparipakkavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idam kammaṁ aparipakkavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā paripakkavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ bahuvedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā appavedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ appavedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā bahuvedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ vedanīyaṁ[1], taṁ upakkamena vā padhānena vā avedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ; yam p' idaṁ kammaṁ avedanīyaṁ, taṁ upakkamena vā padhānena vā vedanīyaṁ hotūti alabbham etaṁ. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ aphalo

---

[1] Bm savedanīyaṁ. [2] Sk labbhaṁ. [3] Bm adds pana. [4] Si omits pi.

upakkamo hoti[1] aphalaṁ padhānaṁ. Evaṁvādī, bhikkhave, Niganṭhā; evaṁvādīnaṁ, bhikkhave. Niganṭhānaṁ[2] dasa sahadhammikā vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ[3] āgacchanti.

Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Niganṭhā pubbedukkata-kammakārino[4], yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Niganṭhā pāpakena issarena nimmitā, yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Niganṭhā pāpasaṅgatikā, yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Niganṭhā pāpābhijātikā yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu[5] sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Niganṭhā pāpadiṭṭhadhammupakkamā[6], yaṁ etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā; no ce sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā. Sace, bhikkhave, sattā issarinimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā; no ce sattā issarinimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā; no ce sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā; no ce sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti,

---

[1] Sᵏ hotīti. [2] Sᵏ omits these three words; Si (not Bu) Niganth°. [3] So Sᵏ Bu; Bᵐ gārayhaṭhānaṁ; Si gāreyhaṭṭhānaṁ; Bu adds: vādānuppattā gārayhā ṭhānā ti pi pāṭho. [4] So Sᵏ Bu; Bᵐ Si dukkaṭak°. [5] Bᵐ -dhammūp°. [6] Bᵐ Niganṭhā evarūpā diṭṭhadhammūpakkamā.

gārayhā Niganṭhā; no ce sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, gārayhā Niganṭhā. Evaṁvādī, bhikkhave, Niganṭhā; evaṁvādīnaṁ, bhikkhave, Niganṭhānaṁ[1] ime dasa[2] sahadhammikā vādānuvādā gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchanti. Evaṁ kho, bhikkhave, aphalo upakkamo hoti aphalaṁ padhānaṁ.

Kathañ ca, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ? Idha, bhikkhave, bhikkhu na heva anaddhabhūtaṁ attānaṁ dukkhena addhabhāveti, dhammikañ ca sukhaṁ na paricajjati, tasmiñ ca sukhe anadhimucchite hoti. So evaṁ pajānāti: Imassa kho me dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā[3] virāgo hoti; imassa pana me dukkhanidānassa ajjhupekkhato[4] upekham[5] bhāvayato virāgo hotīti. So yassa khvāssa[6] dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti, saṁkhāraṁ tattha[7] padahati; yassa pana dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekham bhāvayato virāgo hoti, upekhaṁ tattha bhāveti tassa dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti[8]. — Evam pi 'ssa taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ[9] hoti, tassa tassa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhaṁ bhāvayato virāgo hoti, evam pi 'ssa taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ hoti.

Seyyathāpi, bhikkhave, puriso itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando[10] tibbāpekho[11]. So taṁ itthiṁ passeyya aññena[12] purisena saddhim santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ. Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu tassa purissassa, amuṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ, uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkadomanassupāyāsā[13] ti?

Evam bhante. Taṁ kissa hetu? Amu hi, bhante, puriso amussā itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando tibbā-

---

[1] Sk omits these three words. [2] Sk sace ime, omitting dasa. [3] So Sk Si; Bm Bu saṁkhārapadhānā. [4] So all MSS. & Bu. [5] So Sk Bu; Bm Si upekkhaṁ. [6] So Bu; Si yassa hi khvassa; Bm yassa hi khvāssa; Sk yassa hi kho pan' assa. [7] So Si Bu; Sk tattha s. p.; Bm tattha p. s. [8] Sk hotīti. [9] Sk here nijiṇṇaṁ. [10] So Sk Bu; Bm Si tibbachando. [11] So Sk Bu; Bm Si tibbāpekkho. [12] Sk adds vā. [13] Bm s-ūpāyāsa.

pekko; tasmā taṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ, uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Atha kho bhikkhave, tassa purisassa evam assa: Ahaṁ kho amussā[1] itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando tibbāpekho[2]; tassa me amuṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ[3] uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā[4]; yan nūnāhaṁ yo me amussā itthiyā chandarāgo taṁ pajaheyyan ti. So yo amussā itthiyā chandarāgo taṁ pajaheyya. So taṁ itthiṁ passeyya aparena samayena aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ. Taṁ kiṁ maññatha, bhikkhave? Api nu tassa purisassa amuṁ iṭṭhiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ, uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

No h' etaṁ, bhante. Taṁ kissa hetu? Amu hi, bhante, puriso amussā itthiyā vītarāgo; tasmā taṁ itthiṁ disvā aññena purisena saddhiṁ santiṭṭhantiṁ sallapantiṁ sañjagghantiṁ saṁhasantiṁ na[5] uppajjanti sokadevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Evam eva kho, bhikkhave, na heva anaddhabhūtaṁ attānaṁ dukkhena addhabhāveti, dhammikañ ca sukhaṁ na paricajati[6]; tasmiñ ca sukhe anadhimucchito hoti[7]. So evaṁ pajānāti: Imassa kho me dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti. Imassa pana me dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhabhāvayato virāgo hotīti[8]. So yassa khvāssa[9] dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti, saṁkhāraṁ tattha padahati; yassa pan' assa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhaṁ bhāvayato virāgo hoti, upekhaṁ tattha bhāveti, tassa tassa dukkhanidānassa saṁkhāraṁ padahato saṁkhārappadhānā virāgo hoti, evam pi 'ssa taṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ

---

[1] Sk āvuso. [2] Sk here tibbāpakko. [3] Sk omits. [4] Bm adds so. [5] Sk omits na. [6] Sk pariccajati. [7] Sk omits hoti. [8] So Sk; Bm Si hoti. [9] Sk yassa hi kho pan' assa.

hoti, tassa tassa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhaṁ bhāvayato virāgo hoti, evam pi 'ssa dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ hoti. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu iti paṭisañcikkhati: Yathāsukhaṁ kho[1] me viharato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti[2] kusalā dhammā parihāyanti; dukkhāya pana me attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Yannūnāhaṁ dukkhāya attānaṁ padaheyyan ti? So dukkhāya attānaṁ padahati, tassa dukkhāya attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. So na aparena samayena dukkhāya attānaṁ padahati. Taṁ kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, bhikkhu atthāya dukkhāya attānaṁ padaheyya, svāssa attho abhinipphanno hoti, tasmā na aparena samayena dukkhāya attānaṁ padahati. Seyyathāpi, bhikkhave, usukāro[3] tejanaṁ dvīsu alātesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ[4] karoti kammaniyaṁ. Yato kho, bhikkhave, usukārassa tejanaṁ dvīsu alātesu ātāpitaṁ hoti paritāpitaṁ[5] hoti ujuṁ kataṁ[6] kammaniyaṁ, na so taṁ[7] aparena samayena usukāro tejanaṁ dvīsu alātesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ karoti kammaniyaṁ. Taṁ kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, atthāya usukāro tejanam dvīsu atālesu ātāpeyya paritāpeyya ujuṁ kareyya kammaniyaṁ, svāssa attho abinipphanno hoti; tasmā na aparena samayena usukāro ca tejanaṁ dvīsu alāpesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ karoti kammaniyaṁ. — Evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu iti paṭisañcikkhati: Yathāsukhaṁ kho me[8] viharato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, dukkhāya pana me attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; yannūnāhaṁ dukkhāya attānaṁ padaheyyan ti. So dukkhāya attānaṁ padahati, tassa dukkhāya attānaṁ padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. So na[9] aparena samayena duk-

---

[1] Sk omits kho. [2] Sk omits from here to kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. [3] Bm ussukāro. [4] Bm ujukaṁ. [5] Sk ātāpīṇaṁ & paritāpiṇaṁ. [6] So Bm; Sk ujukaṁ kataṁ; Si ujukataṁ. [7] Sk omits so taṁ. [8] Sk yathā su me. [9] Sk omits na.

khāya attānaṁ padahati. Taṁ kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, bhikkhu atthāya dukkhāya attānaṁ padaheyya, svāssa attho abhinipphanno hoti, tasmā na aparena samayena dukkhāya attānaṁ padahati[1]. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, idha Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū .... (*repeat from Vol. I p. 179 l. 2 to p. 181 l. 24*) .... cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe[2] pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ[3] upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā, ajjhattaṁ saṁpasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako[4] ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ ca kāyena paṭisaṁvedeti yan taṁ ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyajjhānaṁ[5] upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va[6] somanassadomanassānaṁ atthagamā[7] adukkhamasukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ[8] upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe .... (*repeat from Vol. I p. 182 l. 19 to l. 33*) .... anussarati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe .... (*repeat from Vol. I p. 183 l. 1 to l. 18*) .... satte pajānāti. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

---

[1] Si padahatīti. [2] Bm nivaraṇe. [3] So Sk; Bm Si paṭhamaṁ jhāmaṁ &c., as usual. [4] Bm Si upekkhako. [5] Bm Si tatiyaṁ jhānaṁ. [6] Sk adds kho. [7] Bm Si atthangamā. [8] Bm Si catutthaṁ jhānaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe .... (*repeat from Vol. I p. 279 l. 19 to l. 32*) .... itthattāyāti pajānāti. Evaṁ kho, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalaṁ padhānaṁ.

Evaṁvādī, bhikkhave, Tathāgato, evaṁvādiṁ, bhikkhave, Tathāgataṁ[1] dasa sahadhammikā pāsaṁsaṭṭhānā āgacchanti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato[2] pubbesukatakammakārī, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato bhaddakena issarena nimmito, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇasaṅgatiko, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇābhijātiko, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇadiṭṭhadhammupakkamo, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā pubbekatahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā issaranimmānahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato[3]. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato, no ce sattā abhijātihetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā diṭṭhadhammupakkamahetu

---

[1] Bm evaṁvādīnaṁ b. Tathāgatānaṁ. [2] Sk T-te. [3] Sk omi[4]s the whole of this sentence from sace.

sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedenti, pāsaṁso Tathāgato. Evaṁvādī, bhikkhave, Tathāgato[1], evaṁvādiṁ, bhikkhave, Tathāgataṁ[2] ime dasa sahadhammikā pāsaṁsaṭṭhānā āgacchantīti[3].

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DEVADAHASUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

102.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhave ti. Bhadante[4] ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Santi, bhikkhave, eke samaṇabrāhmaṇa aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhivuttipadāni[5] abhivadanti. Saññī attā hoti arogo[6] param maraṇā ti itth' eke abhivadanti. Asaññī attā hoti arogo paraṁ maraṇā ti itth' eke abhivadanti. N' eva saññī nāsaññī attā hoti arogo param maraṇā ti itth' eke abhivadanti. Sato vā pana sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpenti. Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā pan' eke abhivadanti. Iti santaṁ vā attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā[7]. Sato vā pana sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpenti. Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā pan' eke abhivadanti[8]. Iti imāni pañca hutvā tīṇi honti, tīṇi hutvā pañca honti. Ayam uddeso pañcattayassa[9].

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attā-

---

[1] So Si; Bm T-tā; Sk T-taṁ. [2] So Si; Sk omits these three words; Bm evaṁvādīnaṁ b. Tathāgatānaṁ. [3] Sk āgacchanti. [4] Bm bhaddante. [5] So Bu; Sk Bm Si adhimuttipadāni; cf. 1 Dīgha 12 & 30. [6] Sk ārogo throughout. [7] Sk adds ti. [8] Bm omits this sentence, -sato-... abhivadanti. [9] So Si; Bm paccattayassa; Sk pavattassa.

naṁ[1] paññāpenti arogaṁ[2] param maraṇā; rūpiṁ[3] vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; rūpiñ ca arūpiñ ca vā[4] te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; ekattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; nānattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; parittasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā; appamāṇasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Etaṁ va pan' eke' saṁ[5] upātivattataṁ viññāṇakasiṇam eke abhivadanti appamāṇaṁ āṇañjaṁ[6]. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, n' eva rūpiṁ vā nārūpiṁ[7] vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, ekattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, nānattasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, parittasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, appamāṇasaññiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Yā vā pan' esaṁ[8] saññānaṁ[9] parisuddhā paramā aggā anuttariyā

---

[1] Sk saññimattānaṁ; Bm saññīattānaṁ; Si saññiṁ attānaṁ. [2] Sk arogo here only. [3] So Si; Sk Bm rūpī. Similarly arūpiṁ &c. [4] Sk omits vā. [5] Si pana tesaṁ. [6] Sk aṇañja; Bm āneñjaṁ; Si aneñjaṁ. Cf. page 253. [7] Sk omits vā nārūpiṁ. [8] So Sk Si; Bm pan' etāsaṁ. [9] So Si Bm; Sk Bu saññāṇaṁ throughout.

akkhāyati yadi rūpasaññānaṁ yadi arūpasaññānaṁ yadi ekattasaññānaṁ yadi nānattasaññānaṁ. Na 'tthi kiñtīti[1] ākiñcaññāyatanaṁ eke abhivadanti appamāṇaṁ āṇañjaṁ. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷarikaṁ; atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, n' eva rupiṁ nārūpiṁ vā[2] te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, tesam eke[3] paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Saññā rogo saññā gaṇḍo saññā sallaṁ, etaṁ santaṁ[4] paṇītaṁ yadidaṁ asaññan ti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tāthāgato pajānāti[5]: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā[6] te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attanaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Yo hi koci, bhikkhave, samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ vadeyya: Aham aññatra rūpā[7] aññatra vedanāya aññatra saññāya aññatra saṁkhārehi aññatra[8] viññāṇassa[9] āgatiṁ vā gatiṁ vā cutiṁ vā uppattiṁ vā vuddhiṁ vā virūḷhiṁ[10] vā vepullaṁ vā paññāpessāmīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁ-

---

[1] Bm iti kiñcīti. [2] Sk here & infra reads n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā. [3] Si ete. [4] Si adds etaṁ. [5] Bm abhijānāti. [6] Sk here reads arūpiṁ vā. [7] Sk rūpiṁ. [8] Sk omits. [9] So Sk; Si viññāṇā; Bm viññāṇena. [10] Bm viruḷhiṁ.

khārānaṁ nirodho ath' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī[1] Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññapenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te[2] bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ vā te samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, nevarūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Saññā rogo saññā gaṇḍo saññā sallaṁ, asaññā sammoho; etaṁ santaṁ[3] etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nevasaññānāsaññā[4] ti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti[5]: Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññiṁ[6] attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, arūpiṁ te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññim[7] nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā, nevarūpiṁ nārupiṁ vā te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā[8]. Ye hi keci, bhikkhave, samaṇabrāhmaṇā[9] diṭṭhasutamutaviññātabbassa saṁkhāramattena[10] etassa āyatanassa[11] upasampadaṁ paññāpenti; byasanaṁ h' etaṁ, bhikkhave, akkhāyati[12] etassa āyatanassa upasam-

---

[1] Sk nissaraṇād°. [2] Sk omits te. [3] Bm adds etaṁ uttamaṁ. [4] So Si Bm Bu; Sk nevasaññānāsaññan, & (supra) asaññaṁ. [5] Bm abhijānāti as usual. [6] Sk omits nāsaññiṁ. [7] Sk adds attānaṁ. [8] Sk adds rūpī ca arūpī ca vā te bhonto. [9] Si samaṇā vā brāhmaṇā vā. [10] So Bu; Bm Si d-tabbasaṁkh°; Sk d-viññāṇasaṁkh°. [11] So Si Bu; Bm āyatanamattena; Sk āyatanamattenassa. [12] Bm āyatanam akkhāyati.

padāya; na h' etaṁ, bhikkhave, āyatanaṁ sasaṁkhārasamāpattipattabbam[1] akkhāyati sasaṁkhārāvasesāsamāpattipattabbam[2] etaṁ, bhikkhave, āyatanam akkhāyati. Tayidam saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññāpenti, tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānaṁ paññāpenti[3] arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti; ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā asaññim attānaṁ paññāpenti arogaṁ param maraṇā[4] tesam eke paṭikkosanti; ye pi te bhonto samaṇabrāhmaṇā nevasaññiṁ nāsaññim attānaṁ paññāpenti, arogaṁ param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Sabbe p' ime bhonto samaṇabrāhmaṇā uddhaṁsarā[5] āsattiṁ[6] yeva abhivadanti: Iti pecca bhavissāma, iti pecca bhavissāmāti. Seyyathāpi nāma vāṇijassa vānijjāya[7] gacchato evaṁ hoti: Ito me idaṁ bhavissati, iminā idaṁ lacchāmīti, — evam ev' ime[8] bhonto samaṇabrāhmaṇā vāṇijūpamā[9] maññe paṭibhanti: Iti pecca bhavissāma iti pecca bhavissāmāti[10]. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti[11]: Ye kho[12] te bhonte samaṇabrāhmaṇā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ[13] paññāpenti, te sakkāyabhayā sakkāyaparijegucchā[14], sakkāyañ ñeva[15] anuparidhāvanti anuparivattanti. Seyyathāpi nāma sāgaddūlabaddho[16] daḷhe thambhe vā khīle[17] vā upani-

---

[1] So Bu; Sk sasaṁ-avyaṁ; Bm Si saṁkh° omitting sā-. [2] So Sk; Bu saṁkhārāvāsesamāpattipattabyan ti; Bm Si saṁkhārāvasesasamāpattipattabbaṁ. [3] Sk omits words after first paññāpenti & inserts after second parammaraṇā the words tesam p' ete tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā saññim attānam paññāpenti parammaraṇā. [4] Sk omits this clause ye pi... parammaraṇā. [5] So Sk Bu; Bm uddhaṁ paraṁ; Si addhaṁ parāmasanti. [6] So Si Bu; Bm āsatti; Sk āsattī; Bu adds āpattin ti pi pāṭho. [7] Bm Si vānijāya. [8] So Sk; Bm eva te; Si eva kho 'me, [9] So Si Bu; Bm vāṇijupamā; Sk vānijjupamā. [10] Sk repeats the above passage from seyyathāpi to bhavissāmāti. [11] Si here abhijānāti. [12] Si omits kho. [13] Sk omits. [14] So Sk Si; Bm Bu s-jegucchā. [15] So Bm Si; Sk sakkāsaṁñeva. [16] So Bu; Sk sāgaddalacayo; Bm sāgaddulabandho; Si sāgaddalabandho. [17] So Si; Bm khile; Sk dīluṁ.

baddho[1] tam eva thambaṁ vā khīlaṁ vā anuparidhāvati anuparivattati, — evam ev' ime[2] bhonto samaṇabrāhmaṇā sakkāyabhayā sakkāyaparijegucchā sakkāyañ ñeva anuparidhāvanti anuparivattanti. Tayidaṁ saṁkhataṁ olārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto[3].

Ye hi keci, bhikkhave, samaṇā vā brāhmaṇā vā aparantakappikā[4] aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhivuttipadāni abhivadanti, sabbe te imān' eva pañc' āyatanāni abhivadanti, etesaṁ vā aññataraṁ. Santi, bhikkhave, eke samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhivuttipadāni abhivadanti. Sassato attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Asassato[5] attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Sassato ca asassato[5] ca attā ca loko[6] ca, idam eva saccaṁ mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. N' eva sassato nāsassato attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Antavā attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Anantavā attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Antavā ca anantavā ca attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. N' ev' antavā nānantavā attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekattasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Nānattasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Parittasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Appamāṇasaññī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekantasukkhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekantadukkhī attā ca loko ca, idam eva

---

[1] So Bu; Bm Si upanibandho; Sk upanivaddho. [2] So Si Bu; Bm evam eva kho 'me; Sk ev' ime. [3] Sk adds hoti. [4] Sk aparantakapāpikā. [5] So Bm Bu; Sk assato; Si asassato. [6] Sk āloko, omitting attā ca.

saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Sukhadukkhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Adukkhamasukhī attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Sassato attā ca loko ca, idam eva saccaṁ, mogham aññan ti, tesaṁ vata aññatr' eva saddhāya aññatra ruciyā[1] aññatra anussavā[2] aññatra ākāraparivitakkā aññatra diṭṭhinijjhānakkhantiyā[3] paccattaṁ yeva ñāṇaṁ bhavissati parisuddhaṁ pariyodātan ti n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Paccattaṁ kho pana, bhikkhave, ñāṇe asati parisuddhe pariyodāte, yad api[4] te bhonto samaṇabrāhmaṇā tattha ñāṇabhāgamattam eva pariyodapenti[5], tad api tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷarikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho, atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra khikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino: Asassato attā ca loko ca — pe[6] — sassato ca asassato ca attā ca loko ca — pe[7] — nevasassato nāsassato attā ca loko ca — pe[8] — antavā attā ca loko ca — pe — antavā attā ca loko ca — pe — antavā ca anantavā ca attā ca loko ca — pe — nevantavā nānantavā attā ca loko ca — pe — ekattasaññī attā ca loko ca — pe — nānattasaññī attā ca loko ca — pe — parittasaññī attā ca loko ca — pe — appamāṇasaññī attā ca loko ca — pe — ekantasukhī attā ca loko ca — pe — ekantadukkhī attā ca loko ca — pe — sukhadukkhī attā ca loko ca — pe — adukkhamasukhī attā ca loko ca, idam eva saccāṁ, mogham aññan ti — tesaṁ vata aññatr' eva saddhāya aññatra ruciyā aññatra anussavā aññatra ākāraparivitakkā aññatra diṭṭhinijjhānakkhantiyā paccattaṁ yeva[4] ñāṇaṁ hessati[10] parisuddhaṁ pariyodātan ti n' etaṁ

---

[1] Sk aññatr' eva rūpiyā. [2] Sk aññatr' anussavā. [3] Si d-akaotiyā. [4] So Si; Sk yadāpi; Bm yadipi. [5] So Bm Si; Sk pariyodāteropenti. [6] Bm omits pe & (with Si) inserts idam eva saccaṁ, mogham aññan ti after which Si inserts pe & Bm inserts yathā heṭṭhimaṁ tathā vitthāretabbaṁ. [7] Si omits; Bm la. [8] Bm Si omit pe here & henceforth. [9] Si pacattañ ñeva, as usual. [10] Bm Si bhavissati.

ṭhānaṁ vijjati. Paccattaṁ kho pana, bhikkhave, ñāṇe asati parisuddhe pariyodāte, yad api te bhonto samaṇabrāhmaṇā tattha ñāṇabhāgamattam eva pariyodapenti, tad api tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānuditṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānuditṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā pavivekā pīti nirujjhati, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati domanassaṁ, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Seyyathāpi, bhikkhave, yaṁ chāyā jahati, taṁ ātapo pharati; yaṁ ātapo jahati, taṁ chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati domanassaṁ, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānuditṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānuditṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ pavivekaṁ pītiṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā pavivekā pīti nirujjhati, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati domanassaṁ, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha pana, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānuditṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānuditṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisaṁ sukhaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nirāmisaṁ sukhaṁ upsasampajja viharāmīti. Tassa taṁ nirāmisaṁ sukhaṁ nirujjhati, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisaṁ

sukhaṁ. Seyyathāpi, bhikkhave, yañ chāyā jahati, taṁ ātapo pharati, yaṁ ātapo jahati, taṁ chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisaṁ sukhaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nirāmisaṁ sukhaṁ upasampajja viharāmīti. Tassa taṁ nirāmisaṁ sukhaṁ nirujjhati, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho, atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā adukkhamasukhā vedanā nirujjhati, adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Seyyathāpi, bhikkhave, yaṁ chāyā jahati taṁ ātapo pharati; yaṁ ātapo jahati, taṁ chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharati: Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ

adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharāmīti. Tassa sā[1] adukkhamasukhā vedana nirujjhati, adukkhamasukhāya[2] vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha pana, bhikkhave. ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhīnañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhāya vedanāya samatikkamā, Santo 'ham asmi, nibbuto 'ham asmi, anupādāno 'ham asmīti samanupassati. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānati: Ayaṁ kho bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā .... asmīti samanupassati; addhā ayam āyasmā nibbānaṁ sappāyam eva[3] paṭipadaṁ abhivadati. Atha ca panāyaṁ bhavaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhiṁ vā upādiyamāno upādiyati, aparantānudiṭṭhiṁ vā upādiyamāno upādiyati, kāmasaṁyojanaṁ vā upādiyamāno upādiyati, pavivekaṁ vā pītiṁ upādiyamāno upādiyati, nirāmisaṁ vā sukhaṁ upādiyamāno upādiyati, adukkhamasukhaṁ vā vedanaṁ upādiyamāno upādiyati. Yañ ca kho ayam āyasmā: Santo 'ham asmi, nibbuto 'ham asmi, anupādāno 'ham asmīti samanupassati, tad ap'[4] imassa bhoto samaṇabrāhmaṇassa upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṁkhataṁ oḷārikaṁ, atthi kho pana saṁkhārānaṁ nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idaṁ kho pana, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ santivarapadaṁ[5] abhisambuddhaṁ yadidaṁ channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ viditvā anupādā vimokkho[6]. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ santivara-

---

[1] Sk omits. [2] Sk omits vedanā n. ad. [3] Sk sappayañ ñeva. [4] Bm Si api. [5] Si santaṁ varaṁ padaṁ. [6] Bm adds ti & omits following down to idam avoca.

padaṁ[1] abhisambuddhaṁ yadidaṁ channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtaṁ viditvā anupādā vimokkho ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

PAÑCATTAYASUTTAṀ[2] DUTIYAṀ.

103.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kusinārāyaṁ[3] viharati Baliharaṇe vanasaṇḍe. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante[4] ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca: Kinti vo, bhikkhave, mayi hoti? Cīvarahetu vā samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, piṇḍapātahetu vā samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, senāsanahetu vā samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, iti bhavābhavahetu vā samaṇo Gatamo dhammaṁ desetīti?

Na kho no, bhante, Bhagāvati[5] evaṁ hoti: Cīvarahetu vā samaṇo Gotamo .... dhammaṁ desetīti.

Na ca kira vo, bhikkhave, mayi evaṁ hoti: Cīvarahetu vā samaṇo .... dhammaṁ desetīti[6]. Atha kinti[7] vo bhikkhave mayi hotīti?

Evaṁ kho no, bhante, Bhagavati hoti: Anukampako Bhagavā hitesī anukampaṁ upādāya dhammaṁ desetīti.

Evaṁ[8] kira vo, bhikkhave, mayi hoti: Anukampako Bhagavā hitesī anukampaṁ upādāya dhammaṁ desetīti.

Tasmātiha[9], bhikkhave, ye[10] vo[11] maya dhammā abhiññā[12] desitā, seyyathīdaṁ: Cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañc' indriyāni, pañca balāni, satta

---

[1] Si santaṁ varaṁ padaṁ. [2] So Sk Bu; Bm pañcāyatanasuttaṁ; Si pañcattyasuttaṁ & (in some headlines) pañcatyasuttaṁ. [3] So Sk Si Bu; Bm Pisinārāyaṁ. [4] Bm Bhaddante. [5] Sk omits. [6] Bm read dhammaṁ deseti — la — iti bh. dh. d. [7] So Sk; Si adds carahi; Bm kiñ carahi. [8] Bm Si evañ ca. [9] Sk adds te. [10] Sk sace. [11] Bm te. [12] Sk omits.

bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, — tattha sabbeh' eva samaggehi sammodamānehi avivadamānehi sikkhitabbaṁ; tesañ ca vo[1], bhikkhave, samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, siyaṁsu dve bhikkhū abhidhamme nānāvādā[2]. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho āyasmantānaṁ atthato c' eva nānaṁ[3] byañjanato ca nānan ti; tattha yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ[4] maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ, tad aminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā[5] atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ; mā āyasmanto[6] vivādaṁ āpajjitthāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ[7] bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ, tad aminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva nānaṁ byañjanato ca nānaṁ; mā āyasmanto vivādaṁ āpajjitthāti. Iti duggahītaṁ[8] duggahītato dhāretabbaṁ[9]; duggahītaṁ[8] duggahītato dhāretvā[10] yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho āyasmantānaṁ atthato hi kho nānaṁ byañjanato sametīti, tattha yaṁ[11] bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi nānaṁ byañjanato sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato hi kho nānaṁ byañjanato sameti; mā āyasmanto vivādaṁ āpajjitthāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi kho nānaṁ byañjanato sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto[12] jānātha, yathā atthato hi kho nānaṁ byañjanato sameti. Mā āyasmanto vivādaṁ āpajjit-

---

[1] Sk kho. [2] So Bm; Si siyā dve &c.; Sk sikkhitaṁ siddunā nāvādā; Bu sijiṁsu (?): abhidhamme: dve. [3] Sk nānu. [4] Bm subbacataraṁ. [5] Sk omits. [6] Bm māyasmanto. [7] Bm pakkhiyānaṁ. [8] Bm Si duggahitaṁ throughout. [9] Bm (alone) adds sugahitaṁ sugahitato dhāretabbaṁ. [10] Bm adds sugahitaṁ sugahitato dhāretvā. [11] Bm tatrāyaṁ. [12] Sk here adds anāthaṁ yathā atthato hi kho nānabyañjanato sameti tad iminā p' etā āyasmanto.

thāti. Iti duggahītaṁ duggahītato dhāretabbaṁ, sugahītaṁ sugahītato dhāretabbaṁ[1], duggahītaṁ duggahītato dhāretvā sugahītaṁ sugahītato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho[2] āyasmantānaṁ atthato hi kho sameti, byañjanato nānan[3] ti, tattha[4] yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi[5] sameti, byañjanato nānaṁ, tad iminā[6] p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato hi kho sameti byañjanato nānaṁ; appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ byañjanaṁ; mā āyasmanto appamattakehi vivādaṁ āpajjitthāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato hi kho[8] sameti byañjanato nānaṁ, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā[9] atthato hi kho sameti byañjanato nānaṁ; appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ byañjanaṁ; mā āyasmanto appamattakehi vivādaṁ āpajjitthāti. Iti sugahītaṁ sugahītato dhāretabbaṁ, duggahītaṁ duggahītato dhāretabbaṁ, sugahītaṁ sugahītato dhāretvā duggahītaṁ duggahītato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākaṁ evam assa: Imesaṁ kho āyasmantānaṁ atthato c' eva sameti byañjanato ca sametīti, tattha yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho[10] atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti; mā āyasmanto vivādaṁ āpajjitthāti. Atthāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānaṁ kho atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti, tad iminā p' etaṁ āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti; mā āyasmanto

---

[1] So B^m Si; S^k suggahitaṁ throughout. [2] S^k adds dhammānaṁ. [3] So S^k which generally reads nānu. [4] S^k here tatra. [5] Si adds kho; S^k adds me. [6] Si aminā. [7] S^k omits mā & reads appamattakehi āyasmanto vivādaṁ. [8] B^m omit this kho. & S^k omits the preceding kho. [9] Si omits yathā. [10] S^k omits kho.

vivādaṁ āpajjitthāti[1]. Iti sugahītaṁ sugahītato dhāretabbaṁ sugahītaṁ sugahītato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tesañ ca vo[2], bhikkhave, samaggānaṁ sammodamānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, siyā aññatarassa bhikkhuno āpatti, siyā vītikkamo[3]. Tatra, bhikkhave, na codanāya taritabbaṁ[4]; puggalo upaparikkhitabbo: Iti mayhañ ca avihesā bhavissati, parassa ca puggalassa anupaghāto[5]; paro hi puggalo akkodhano anupanāhī adandhadiṭṭhī[6] suppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallaṁ vacanāya. Sace pana, bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ[7] kho avihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto; paro hi puggalo kodhano upanāhī dandhadiṭṭhī suppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetuṁ. Appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ[8] parassa puggalassa upaghāto. Atha kho etad eva bahutaraṁ, so 'haṁ[9] sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā[10] vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallaṁ vacanāya. Sace pana bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ kho[11] vihesā bhavissati parassa ca puggalassa anupaghāto; paro hi puggalo akkodhano anupanāhī adandhadiṭṭhī duppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetuṁ. Appamattakaṁ kho pan' etaṁ yadidaṁ mayhaṁ vihesā[13]. Atha kho etad eva bahutaraṁ, so 'haṁ[9] sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallaṁ vacanāya. Sace pana, bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ kho vihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto. Pāro

---

[1] Sk omits this sentence, — from Athāparesaṁ. [2] So Bm Si; Sk tesaṁ kho. [3] Bm Si vitikkamo. [4] So Sk Bu; Bm Si coditabbaṁ, the latter with note that the Sinhalese reading is taritabbaṁ. [5] Sk anupasāno. [6] So Sk Bu; Bm Si adaḷhadiṭṭhi, the latter with note that the Sinhalese reading is adandadīṭṭhi (*sic*). [7] Sk mayhañ ca kho. [8] Bm (alone) adds here mayañ ca vihesā bhavissati, & inserts ca after parassa. [9] Bm Si svāhaṁ. [10] Sk kusale. [11] Sk mayañ ca kho. [12] Sk here, & Si for the second time, omit ca. [13] So Si; Sk mayhañ ca vihesā; Bm mayhañ ca bhavissati parassa ca puggalass' upaghāto.

hi puggalo kodhano upanāhī dandhadiṭṭhī duppaṭinissaggī, sakkomi cāhaṁ etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetuṁ. Appamattakaṁ[1] kho pan' etaṁ yadidaṁ mayhaṁ[2] vihesā parassa ca puggalassa upaghāto. Atha kho etad eva bahutaraṁ, so 'haṁ sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetun ti. | Sace, bhikkhave, evam assa kallaṁ vacanāya. Sace pana, bhikkhave, evam assa: Mayhaṁ kho vihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto, paro hi puggalo kodhano upanāhī dandhadiṭṭhī duppaṭinissaggī, na cāhaṁ sakkomi etaṁ puggalaṁ akusalā vuṭṭhāpetvā kusale paṭiṭṭhāpetun ti[3]. Evarūpe, bhikkhave, puggale upekhā[4] nātimaññitabbā. Tesañ ca vo[5], bhikkhave, samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, aññamaññassa vacīsaṁkhāro[6] uppajjeyya diṭṭhipaḷāso[7] cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi. Tattha ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Yan no, āvuso, amhākaṁ samaggānaṁ sammodamānānaṁ avivadamānānaṁ sikkhataṁ, aññamaññassa vacīsaṁkhāro uppanno diṭṭhipaḷāso cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi, taṁ jānamāno samaṇo garaheyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Yan no, āvuso, amhākaṁ .... samaṇo garaheyyāti. Etaṁ[8] pan', āvuso, dhammaṁ appahāya[9] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Etaṁ kho, āvuso, dhammaṁ appahāya na[10] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ yaṁ bhikkhuṁ suvacataraṁ maññeyyātha, so upasaṁkamitvā evam assa vacanīyo: Yan no, āvuso, amhākaṁ .... samaṇo garaheyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Yan no, āvuso, amhākaṁ .... garaheyyāti. Etaṁ pan', āvuso, dhammaṁ appahāya na[11] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākaramāno vyā-

---

[1] Sk adds ca. [2] All MSS add ca. [3] So Si; Sk p-uṁ. [4] So Sk Bu; Bm Si upekkhā. [5] Sk kho. [6] So Sk Si Bu; Bm vacīsaṁharo. [7] So Sk Si Bu; Bm d-palāso. [8] So Bm Si Bu; Sk evam. [9] Bm (alone) adds na. [10] So Bm Si; Sk omits. [11] So Sk Bm; Si omits.

kareyya: Etaṁ kho, āvuso, dhammaṁ appahāya na[1] nibbānaṁ sacchikareyyāti. Taṅ ce[2], bhikkhave, bhikkhuṁ pare evaṁ puccheyyuṁ[3]: Āyasmatā no ete bhikkhū akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpitā ti, sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evaṁ vyākareyya: Idhāhaṁ, āvuso, yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁ[4]; tassa me Bhagavā dhammaṁ desesi[5]; tāhaṁ[6] dhammaṁ sutvā tesaṁ bhikkhūnaṁ abhāsiṁ; taṁ te bhikkhū dhammaṁ sutvā akusale vuṭṭhahiṁsu[7] kusale patiṭṭhahiṁsūti. Evaṁ vyākaramāno kho, bhikkhave, bhikkhu na c' ev' attānaṁ ukkaṁseti[8], na paraṁ vamheti[9], dhammassa cānudhammaṁ vyākaroti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo[10] gārayhaṁ[11] ṭhānaṁ āgacchatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

KINTISUTTAṀ TATIYAṀ.

104.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Sāmagāme. Tena kho pana samayena Niganṭho[12] Nātaputto[13] Pāvāyaṁ adhunā kālakato[14] hoti. Tassa kālakiriyāya bhinnā Niganṭhā dvedhikajātā[15] bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti: Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi; kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvam asi, aham asmi sammāpaṭipanno; sahitam me, asahitan te; pure vacanīyaṁ pacchā

---

[1] So all MSS here. [2] So Bm Si Bu; Sk tava. [3] So Bm Si; Sk paro evaṁ puccheyya. [4] Sk Bm upasaṁkami. [5] Bm Si deseti. [6] So Bm Bu; Si tassāhaṁ; Sk tā-. [7] Sk omits akusale vuṭṭhahiṁsu. [8] Bm Si attānukkaṁseti. [9] So Sk; Bm Si vambheti. [10] So Bm Si Bu; Sk vādānupato. [11] Si gāreyhaṭṭhānaṁ. [12] Si Nigantho. [13] So Bu throughout and Sk here; Bm Si Nāṭaputto. Cf. I 92 & Dīgha I 49. [14] Bm kālankato. [15] So Sk Bu; Bm Si dveḷhakajātā.

avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca; aviciṇṇan[1] te viparāvattaṁ; āropito te vādo; niggahīto sī; cara vādappamokkhāya; nibbeṭhehi[2] vā sace pahosīti[3]. Vadho yev' eko[4] maññe Niganṭhesu Nātaputtiyesu[5] vattati. Ye pi Niganṭhassa Nātaputtassa sāvakā gihī odātavasanā, te pi Niganṭhesu Nātaputtiyesu nibbindarūpā[6] virattarūpā paṭivānarūpā yathā taṁ durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasaṁvattanike asammāsambuddhappavedite[7] bhinnatthūpe[8] appaṭisaraṇe.

Atha kho Cundo samaṇuddeso Pāvāyaṁ vassavuttho[9] yena Sāmagāmo yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Cundo samaṇuddeso āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Niganṭho, bhante, Nātaputto Pāvāyaṁ adhunā kālakato. Tassa kālakiriyāya bhinnā Niganṭhā dvedhikajātā[10] bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādapannā aññamaññaṁ 'mukhasattīhi vitudantā viharanti —pe— bhinnatthūpe appaṭisaraṇe ti. Evaṁ vutte āyasmā Ānando Cundaṁ samaṇuddesaṁ etad avoca: Atthi kho idaṁ, āvuso Cunda, kathāpābhataṁ Bhagavantaṁ dassanāya; āyām', āvuso Cunda, yena Bhagavā ten' upasaṁkamissāma, upasaṁkamitvā etam atthaṁ Bhagavato ārocessāmāti. Evam bhante ti kho Cundo samaṇuddeso āyasmato Ānandassa paccassosi.

Atha kho āyasmā Ānando Cundo ca samaṇuddeso yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho

---

[1] so Bu; Bm Si adhiciṇṇaṁ; Sk aviṇṇan. Cf. pp. 3-4 (where the MSS. & Bu have the same readings) & Dīgha I 8. [2] Bm Si nibbedhehi. [3] Bm Si add te aññamaññaṁ kalahaṁ kariṁsu. [4] So Bm Si Bu; Sk vavodhoveko. [5] So Bu; Bm Si Nātap°; Sk here, & here after, Nāthap°. Sk adds na. [6] So Bm Bu; Sk Si nibbiṇṇarūpā. [7] Bm -apavedite. [8] So Bu the first time; Bm Si & Bu the second time read bhinnathūpe; Sk bhinnathavo. [9] Bm vassaṁ vuṭṭho; Si vassaṁ vuttho. [10] So Sk (bis). On this occasion, Bm adds la, vitthāro, bhinnathūpe appaṭisaraṇe ti. In the repetition (infra) Bm agrees with the text down to viharanti, after which it inserts na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi — la — vitthāro — bhinnathūpe appaṭisaraṇe ti. Si agrees in both cases with Bm, except that it substitutes pe for la vitthāro (bis).

āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Ayaṁ, bhante, Cundo samaṇuddeso evam āha: — Niganṭho, bhante, ... appaṭissaraṇe ti. Tassa mayhaṁ bhante evam hoti: Mā heva Bhagavato accayena saṁghe vivādo uppajji[1], so[2] vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya[3] bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānan ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Ānanda? Ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, seyyathīdam, cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā[4], pañc' indriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo — passasi no tvaṁ, Ānanda, imesu dhammesu dve pi bhikkhū nānāvāde ti? Ye me, bhante, dhammā Bhagavatā abhiññā desitā, — seyyathīdaṁ: cattāro satipaṭṭhānā .... maggo — nāhaṁ passāmi imesu dhammesu dve pi bhikkhū nānāvāde[5]. Ye[6] ca kho, bhante, puggalā Bhagavantaṁ patissayamānānarūpā viharanti, te[7] Bhagavato accayena saṁghe vivādaṁ janeyyuṁ ajjhājīve vā adhipātimokkhe vā. So 'ssa[8] vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya[9] dukkhāya devamanussānan ti. Appamattako so, Ānanda, vivādo yadidaṁ ajjhājīve vā adhipātimokkhe vā. Magge vā pi[10], Ānanda, paṭipadāya vā saṁghe vivādo uppajjamāno uppajjeyya[11], so 'ssa vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānan ti[12].

Chayimāni[13], Ānanda, vivādamūlāni. Katamāni cha? Idh'[14], Ānanda, bhikkhu kodhano hoti upanāhī. Yo so, Ānanda, bkikkhu kodhano hoti upanāhī, so Satthari pi agāravo viharati appatisso, dhamme pi agāravo viharati appatisso, saṁghe pi agāravo viharati appatisso, sikkhāya pi na paripūrakārī hoti. Yo so, Ānanda, bhikkhu Satthari agāravo viharati appatisso, dhamme — pe[15] — saṁghe pi agāravo

---

[1] Bm uppajju. [2] Bm svāyaṁ; Si svāssa. [3] So Bm Si; Sk bahujanaahitāya & bahujanaasukhāya. [4] Bm idhippādā. [5] Sk adds ti. [6] Bm Si santi. [7] Bm adds pi. [8] Bm svāyaṁ; Si svāssa. [9] Sk omits. [10] So Sk Si Bu; Bm hi. [11] Bm Si (bis) uppajjamāno upajjeyya. [12] Sk d-ānaṁ. [13] So Bm Si; Sk chayayimāni; Bu here cha imāni but chayime *in fine*. [14] For the following, cf. Vinaya II. 89. [15] Bm Si omit.

viharati appatisso[1], sikkhāya pi[2] na paripūrakārī[3], so saṁghe vivādaṁ janeti. Yo hoti vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ, evarūpañ ce[4] tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpañ ce tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā na[5] samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evam etassa pāpakassa vivādamūlassa pahānaṁ hoti, evam etassa pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavo hoti.

Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu makkhī hoti phaḷāsī — pe[6] —, issukī hoti maccharī — pe[6] —, saṭho hoti māyāvī — pe[6] —, pāpiccho hoti micchādiṭṭhī — pe[6] —, sandiṭṭhī parāmāsī hoti ādhānagāhī duppaṭinissaggī. Yo so, Ānanda, bhikkhu sandiṭṭhī parāmāsī hoti adhānagāhī duppaṭinissaggī, so Satthari pi agāravo viharati appatisso, dhamme pi agāravo viharati appatisso, saṁghe pi agāravo viharati appatisso, sikkhāya pi na paripūrakārī hoti. Yo so[7], Ānanda, bhikkhu Satthari[8] agāravo viharati appatisso, dhamme[9], saṁghe, sikkhāya na paripūrakārī hoti[10], so saṁghe vivādaṁ janeti. Yo hoti vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ, evarūpañ ce[11] tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpañ ce[12] tumhe, Ānanda, vivādamūlaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā na[13] samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavāya paṭipajjeyyātha. Evam etassa pāpakassa vivādamūlassa pahānaṁ

---

[1] Sk omits the four words after saṁghe. [2] Sk omits pi & following hoti. [3] Bm adds hoti. [4] Sk evam appā ca. [5] Sk omits na. [6] Si omits pe. [7] Bm omits so. [8] Sk satthu. [9] Sk inserts pe here but not after saṁghe. [10] Sk omits. [11] So Bm Si; Sk evarūpā ca. [12] Sk evarūpa ce. [13] Sk omits na.

hoti, evaṁ etassa pāpakassa vivādamūlassa āyatiṁ anavassavo hoti. Imāni kho, Ānanda, cha vivādamūlāni.

Cattār' imāni, Ānanda, adhikaraṇāni. Katamāni cattāri? — Vivādādhikaraṇaṁ, anuvādādhikaraṇaṁ, āpattādhikaraṇaṁ, kiccādhikaraṇaṁ. Imāni kho, Ānanda, cattāri adhikaraṇāni. Satta kho pan' ime, Ānanda, adhikaraṇasamathā uppannuppannānaṁ adhikaraṇānaṁ samathāya vūpasamāya. Sammukhāvinayo dātabbo sativinayo dātabbo amūḷhavinayo dātabbo paṭiññāya kāretabbaṁ yebhuyyassikā[1] tassapāpiyyasikā[2] tiṇavatthārako. Kathañ ca Ānanda, sammukhāvinayo hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū vivadanti: dhammo ti vā adhammo ti vā, vinayo ti vā avinayo ti vā[3]. Teh'[4], Ananda, bhikkhūhi sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbaṁ sannipatitvā dhammanetti samanumajjitabbā; dhammanettiṁ samanumajjitvā yathā tattha sameti, tathā taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ. Evaṁ kho, Ānanda, sammukhāvinayo hoti; evañ ca pan idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ sammukhāvinayena.

Kathañ c', Ānanda, yebhuyyasikā hoti? Te ce, Ānanda, bhikkhū na sakkonti taṁ adhikaraṇaṁ tasmiṁ āvāse vūpasametuṁ, teh', Ānanda, bhikkhūhi yasmiṁ āvāse bahutarā[5] bhikkhū[6], so āvāso gantabbo, tattha sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbaṁ; sannipatitvā dhammanetti samanumajjitabbā, dhammanettiṁ samanumajjitvā yathā tattha sameti, tathā taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ; — evaṁ kho, Ānanda, yebhuyyasikā hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ yebhuyyasikāya.

Kathañ c', Ānanda, sativinayo hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū[7] bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiyā codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpaṁ[8] garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Na kho ahaṁ, āvuso, sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājika-

---

[1] Sk yebhuyyasikāya. [2] Bm Si t-iyassikā. [3] Sk omits avinayo ti vā. [4] Bm Si teh' eva. [5] Sk vasutarā. [6] Bm Sk bhikkhu. [7] Sk Bm bhikkhu. [8] Bm evarūpiṁ.

sāmantaṁ vā ti. Tassa kho evaṁ, Ānanda, bhikkhuno sativinayo dātabbo. Evaṁ kho, Ānanda, sativinayo hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ sativinayena.

Kathañ c', Ānanda, amūḷhavinayo[1] hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū[2] bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiyā codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Na kho 'haṁ, āvuso, sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti. Tam enaṁ so nibbeṭhentaṁ[3] ativeṭheti[4]: Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi, yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Ahaṁ kho, āvuso, ummādaṁ pāpuṇiṁ cetaso vipariyāsaṁ[5] tena me ummatakena bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ bhāsitaparikantaṁ; nāhan taṁ sarāmi mūḷhena me etaṁ katan ti. Tassa kho, Ānanda, bhikkhuno amūḷhavinayo dātabbo. Evaṁ kho, Ānanda, amūḷhavinayo hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ amūḷhavinayena.

Kathañ c', Ānanda, paṭiññātakaraṇaṁ hoti? Idh', Ānanda, bhikkhu codito vā acodito vā āpattiṁ sarati vivarati uttānīkaroti[6]. Ten', Ānanda, bhikkhunā buḍḍhataro[7] bhikkhu upasaṁkamitvā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā pāde vanditvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjalim paggahetvā evam assa vacanīyo: Ahaṁ, bhante, itthannāmaṁ āpattiṁ āpanno, taṁ paṭidesemīti. So evam āha: Passasīti? Passāmīti[8]. Āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjeyyāsīti? Saṁvaraṁ āpajjissāmīti[9]. Evaṁ kho, Ānanda, paṭiññātakaraṇaṁ hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ paṭiññātakaraṇena.

---

[1] Bm amuḷhavinayo. [2] Sk Bm bhikkhu. [3] Bm Si nibbedhentaṁ. [4] Bm ativedheti; Si anivedheti; Sk anivedheti. [5] Bm Si vipariyesan; Sk viparisesan. [6] So Sk Si; Bm uttāniṁ karoti. [7] Si vuḍḍhataro bhikkhu; Bm vuḍḍhatare bhikkhū. [8] So Si; Bm prefixes āma; Sk passāmi. [9] So Si; Sk omits saṁvaraṁ āpajjissāmīti; Bm samvareyyāsīti? Saṁvarissāmīti.

Kathañ c', Ānanda, tassapāpiyyasikā hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiyā codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā[1] ti? So evam āha: Na kho ahaṁ, āvuso, sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti. Tam enaṁ so nibbeṭhentaṁ ativeṭheti[2]: Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti; so evam āha: Na kho ahaṁ āvuso sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā[3]; sarāmi kho āvuso evarūpaṁ appamattikaṁ āpattiṁ āpajjitā ti. Tam enaṁ kho nibbeṭhentaṁ ativeṭheti: Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Imaṁ hi nāmāhaṁ, āvuso, appamattikaṁ āpattiṁ āpajjitā apuṭṭho paṭijānissāmi; kim panāhaṁ evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitvā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā puṭṭho na paṭijānissāmīti. So evam āha: Imaṁ hi[4] nāma tvaṁ, āvuso, appamattikaṁ āpattiṁ āpajjitvā apuṭṭho na paṭijānissasi, kiṁ pana tvaṁ evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitvā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā puṭṭho[5] paṭijānissasi? Iṅgh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitvā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti? So evam āha: Sarāmi kho ahaṁ, āvuso, evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā; davā[6] me evaṁ vuttaṁ, ravā me etam vuttaṁ[7]: Nāhan taṁ sarāmi evarūpaṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā ti[8]. Evaṁ kho, Ānanda, tassapāpiyyasikā hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti, yadidaṁ tassapāpiyyasikāya.

---

[1] Bm here inserts ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpiṁ garukaṁ āpattiṁ āpajjitā vā pārājikaṁ vā pārājikasāmantaṁ vā. [2] So Sk here et infra; Bm Si ut supra. [3] Sk Bm add ti; Bm omits sarāmi... apajjitā ti; Si sarāmi ca kho... [4] Si imañ ca; Sk ahaṁ hi; Bm imañ hi. [5] Bm Si apuṭṭho. [6] So Si Bu; Sk da; Bm na taṁ. [7] Bm omits ravā me etaṁ vuttaṁ. [8] Sk omits ti.

Kathañ c', Ānanda, tiṇavatthārako hoti? Idh', Ānanda, bhikkhūnaṁ bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ vivādāpannānaṁ viharataṁ bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ hoti bhāsitaparikantaṁ; teh', Ānanda, bhikkhūhi sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbaṁ, sannipatitvā ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ byattatarena[1] bhikkhunā uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā añjalim paṇāmetvā[2] saṁgho ñāpetabbo: Suṇātu me, bhante, saṁgho. Idam amhakaṁ[3] bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ vivādāpannānaṁ viharataṁ bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhāciṇṇaṁ bhāsitaparikantaṁ. Yadi[4] saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ yā c' eva imesaṁ āyasmantānaṁ āpatti yā ca attano āpatti, imesaṁ c' eva āyasmantānaṁ atthāya attano ca atthāya saṁghamajjhe tiṇavatthārakena deseyyaṁ, ṭhapetvā thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭisaṁyuttan ti[5]. Athāparesaṁ ekato pakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ byattatarena bhikkhunā uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā añjalim paṇāmetvā saṁgho ñāpetabbo: Suṇātu me, bhante, saṁgho: Idam amhākaṁ[3] bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ .... thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭisaṁyuttan ti. Evaṁ kho, Ānanda, tiṇavatthārako hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ vūpasamo hoti yadidaṁ tiṇavatthārakena.

Chayime[6], Ānanda, dhammā sārāṇīyā piyakaraṇā garukaraṇā saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā[7] ekībhāvāya saṁvattanti. Katame cha? Idh', Ānanda, bhikkhuno mettaṁ kāyakammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvī c' eva raho ca. Ayam pi[8] dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno mettaṁ vacīkammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti[9] — pe — ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhuno[10] mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sabrahmacārīsu āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garu-

---

[1] Si byattena. [2] Si panāmetvā. [3] So Bm; Sk idamhākaṁ; Si idh' amhākaṁ. [4] Sk yadidaṁ. [5] Bm omits ti & adds khamati, saṁghassa, tasmā tuṇhi, evaṁ etaṁ dhārayāmīti. [6] So Bm Si Bu; Sk? pi ime. [7] Sk here samaggiyā. [8] Si hi here but pi infra. [9] Sk omits these two words. [10] Sk omits from pe to bhikkhuno.

karaṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattam pi, tathārūpehi lābhehi appaṭivibhattabhogī[1] hoti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu[2] yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujjissāni[3] viññuppasatthāni[4] aparāmāṭṭhāni[5] samādhisaṁvattanikāni, tathārūpesu sīlesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā[6] ekībhāvāya saṁvattati. Puna ca paraṁ, Ānanda, bhikkhu yāyaṁ[7] diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā[8] diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārīhi āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattati.

Ime kho, Ānanda, cha[8] sārāṇīyā dhammā piyakaraṇā garukaraṇā saṁgahāya avivādāya sāmaggiyā ekībhāvāya saṁvattanti. Ime ce tumhe, Ānanda, cha sārāṇīye dhamme samādāya saṁvatteyyātha[9], passatha no tumhe, Ānanda, vacanapathaṁ aṇuṁ vā thūlaṁ vā yaṁ tumhe nādhivāseyyāthāti?

No h' etaṁ, bhante.

Tasmātih', Ānanda, ime cha[8] sārāṇīye dhamme samādāya vattatha[10], taṁ vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SĀMAGĀMASUTTAṀ CATUTTHAṀ.

---

[1] Sk appaṭivāhataṁ bhogī. [2] Sk bhikkhuno. [3] So Si; Bm bhūjissāni; Sk bhuñjissāni. [4] Bm viññūpas°; Si viññūpas°. [5] Sk aparamāsāni, which it repeats. [6] Sk repeats. [7] Sk yāya. [8] Sk omits. [9] Bm here omits prefix saṁ. [10] So Sk; Bm vatteyyātha; Si saṁvatteyyātha.

105.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ[1]. Tena kho pana samayena sambahulehi bhikkhūhi Bhagavato santike aññā vyākatā hoti: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti. Assosi kho Sunakkhatto Licchaviputto: — Sambahulehi kira bhikkhūhi ..... pajānāmāti. Atha kho Sunakkhatto Licchaviputto yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Sunakkhatto Licchaviputto Bhagavantaṁ etad avoca: Sutam m' etaṁ[2], bhante: Sambahulehi kira bhikkhūhi .... pajānāmāti. Ye te, bhante[3], bhikkhū Bhagavato santike aññaṁ vyākaṁsu[4]: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti, — Kacci te, bhante, bhikkhū sammadeva aññaṁ vyākaṁsu udāhu sant' etth' ekacce bhikkhū adhimānena aññaṁ vyākaṁsūti?

Ye te, Sunakkhatta, bhikkhū mama santike aññaṁ vyākaṁsu: Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti, — sant' etth' ekacce bhikkhū sammadeva aññaṁ vyākaṁsu; santi pan' idh' ekacce bhikkhū adhimānena pi aññaṁ vyākaṁsu. Tatra[5], Sunakkhatta, ye te bhikkhū sammadeva aññaṁ vyākaṁsu[6], tesaṁ taṁ tath' eva hoti. Ye pana te bhikkhū adhimānena aññaṁ vyākaṁsu, tatra, Sunakkhatta, Tathāgatassa evam hoti: Dhammaṁ nesaṁ deseyyan[7] ti; evaṁ c'[8] ettha, Sunakkhatta, Tathāgatassa hoti: Dhammaṁ nesaṁ deseyyan ti. Atha ca pan' idh' ekacce moghapurisā pañhaṁ abhisaṅkharitvā[9] Tathāgataṁ upasaṁkamitvā pucchanti. Tatra, Sunakkhatta,

---

[1] Sk Bm Kuṭ°. [2] So Si; Bm sutam etaṁ; Sk sutam me. [3] Si omits. [4] Sk aññā vyākatā. [5] Sk tattha. [6] Bm hare adds ye te, Sunakkhatta, bhikkhū mama santike aññaṁ byākaṁsu: Khīṇā ... pajānāmāti. [7] So Bm; Sk Si *bis* desessan ti. [8] Sk omits. [9] Bm Si repeat.

yam pi[1] Tathāgatassa evaṁ[2] hoti: Dhammaṁ nesaṁ deseyyan ti, tassa pi hoti aññathattan ti.

Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo. Yaṁ Bhagavā dhammaṁ deseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti.

Tena hi, Sunakkhatta, suṇohi[3] sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bhante ti kho Sunakkhatto Licchaviputto Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: — Pañca kho[4] ime, Sunakkhatta, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā[5], sotaviññeyyā saddā — pe[6] —, ghānaviññeyyā gandhā[7], jivhāviññeyyā rasā[7], kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, Sunakkhatta, pañca kāmaguṇā.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo lokāmisādhimutto assa. Lokāmisādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī[8] c' eva kathā saṇṭhāti, tadanudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ[9] āpajjati, āṇañjapaṭisaṁyuttāya[10] ca pana kathāya kacchamānāya[11] na sussūsati[12] na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti[13], na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sakamhā gāmā vā nigamā vā ciravippavuttho assa; so aññataraṁ purisaṁ passeyya tamhā gāmā vā nigamā vā acirakapakkantaṁ; so taṁ purisaṁ tassa gāmassa vā nigamassa vā khemattañ[14] ca subhikkhattañ[15] ca appābādhattañ[16] ca puccheyya; tassa so puriso tassa gāmassa vā nigamassa vā khemattañ ca subhikkhattañ

---

[1] So Sk Si; Bm omits yam pi. [2] Sk omits. [3] Bm Si suṇāhi. [4] Sk omits pañca kho. [5] Bm kāmupasaṁhitā rajaniyā. [6] Si omits. [7] Sk adds pe. [8] So Sk Bu; Bm Si tappaṭirūpī. [9] So Sk Bm, Si cittiṁ adding note that the Siṇh. reading is vittiṁ. Evaṁ sabbattha ñātabbaṁ. [10] So Sk Bu; Bm Si āneñj°, as at p. 229. [11] Sk generally -māṇāya. [12] So Sk; Bm sussasati; Si sussusati. [13] Bm u-āpeti. [14] So Si; Bm khemataṅ; Sk khettañ. [15] So Si; Sk Bm subhikkhataṅ. [16] So Si; Bm a-ataṅ; Sk appābādhañ.

ca appābādhattañ ca saṁseyya; — taṁ kim maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso tassa sussūseyya[1], sotaṁ odaheyya, aññā cittaṁ upaṭṭhapeyya, tañ ca purisaṁ bhajeyya, tena ca vittiṁ āpajjeyyāti?

Evam, bhante.

Evam eva kho, Sunakkhatta, ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo lokāmisādhimutto assa[2]; lokāmisādhimuttassa kho, Sunakkhatta[3], purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati, āṇañjapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati[4], na sotaṁ odahati na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti na[5] c' etaṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. So evam assa veditabbo[6]: Lokāmisādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etam, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo āṇañjādhimutto assa. Āṇañjādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati, lokāmisapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, paṇḍupalāso bandhanā pavutto abhabbo haritattāya[7], evam eva kho, Sunakkhatta, āṇañjādhimuttassa purisapuggalassa ye[8] lokāmisasaṁyojane se pavutte[9], so evam assa veditabbo: Lokāmisasaṁyojanena hi[10] kho visaṁyutto āṇañjādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo ākiñcaññādhimutto assa. Ākiṇcaññāyatanādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ

---

[1] So Sk; Bm Si sussuseyya. [2] Sk omits ṭhānam etam ... assa. [3] Sk omits kho S. [4] All MSS here sussusati. [5] Sk omits na. [6] Bm here adds āneñjasaṁyojanena hi kho visaṁyutto. [7] Bm haritatthāya. [8] Sk yo. [9] So Bm Si; Sk here se vaputto. [10] So Bm Si & Sk infra; Sk (here) & Bu l-jane hi.

āpajjati, āṇañjapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puthusilā dvedhā[1] bhinnā appaṭisandhikā hoti, evam eva kho, Sunakkhatta, ākiñcaññāyatanādhimuttassa purisapuggalassa ye āṇañjasaṁyojane se bhinne[2], so evam assa veditabbo: Āṇañjasaṁyojanena hi visaṁyutto ākiñcaññāyatanādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo nevasaññānāsaññāyatanādhimutto assa. Nevasaññānāsaññāyatanādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati, ākiñcaññāyatanapaṭisaṁyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati, na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso manuññabhojanaṁ bhuttāvī chaḍḍeyya. Taṁ kim maññasi, Sunakkhatta? Api nu tassa purisassa tasmiṁ bhatte[3] puna bhattakamyatā[4] assāti?

No h' etaṁ bhante. Taṁ kissa hetu? Aduṁ hi, bhante, bhattaṁ[5] paṭikkūlasammatan[6] ti.

Evam eva kho, Sunakkhatta, nevasaññānāsaññāyatanādhimuttassa purisapuggalassa ye ākiñcaññāyatanasaṁyojane, se vante; so evam assa veditabbo: Ākiñcaññāyatanasaṁyojanena[7] hi kho visaṁyutto nevasaññānāsaññāyatanādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekacco purisapuggalo sammānibbānādhimutto assa. Sammānibbānādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c' eva kathā saṇṭhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisaṁ bhajati, tena ca vittiṁ āpajjati nevasaññānāsaññāyatanapaṭisaṁyuttāya ca pana ka-

---

[1] So Bm Si Bu; Sk dvidhā. [2] So Bm Si Bu; Sk omits se & reads(?) hīnena. [3] So Si; Bm bhutte; Sk vante. [4] Bm bhuttak°; Sk bhontuk°; Si Sunakkhatta k°. [5] Sk vantaṁ. [6] Si paṭikul°. [7] So all MSS. here.

thāya kacchamānāya na sussūsati na sotaṁ odahati na aññā cittaṁ upaṭṭhapeti, na ca taṁ purisaṁ bhajati, na ca tena vittiṁ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, tālo matthakacchinno abhabbo punā virūḷhiyā [1], — evam eva kho, Sunakkhatta, sammānibbānādhimuttassa purisapuggalassa ye nevasaññānāsaññāyatanasaṁyojane se ucchinne [2] ucchinnamūle tālāvatthukate [3] anabhāvakate [4] āyatiṁ anuppādadhamme; so evam assa veditabbo: Nevasaññānāsaññāyatanasaṁyojanena hi kho visaṁyutto sammānibbānādhimutto purisapuggalo ti.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgabyāpādena [5] ruppati; tam me taṇhāsallaṁ pahīnaṁ, apanīto avijjāvisadoso, sammānibbānādhimutto 'ham asmīti evaṁmānī [6] assa atthaṁ samānaṁ [7]. So yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni, tāni anuyuñjeyya, asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ [8] anuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddaṁ [9] anuyuñjeyya, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ [10] anuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ [11] anuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ [11] anuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ [11] anuyuñjeyya. Tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ sotena saddaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ anuyuttassa, manasā dhammaṁ anuyuttassa, rāgo cittaṁ anuddhaṁseyya; so rāgānuddhaṁsitena cittena maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sallena viddho assa savisena gāḷhūpalepanena; tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ; tassa so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanteyya, satthena vaṇamukhaṁ parikantetvā [12] esaniyā sallaṁ eseyya, esaniyā sallaṁ esetvā [13]

---

[1] Bm viruḷhiyā. [2] Bm omits. [3] Si tālav°. [4] Si omits; Bm anabhāvaṁ kate. [5] So Bm Bu; Sk Si ch-pādehi. [6] Si evamādi. [7] So Si & Sk infra; Sk here atthasamāna; Bm atathaṁ s°. [8] Sk (here) rūpaṁ disvā. [9] Sk (here) adds satvā. [10] Sk (here) adds ghāyitvā. [11] Sk adds no participle here. [12] Bm parikantitvā. [13] Bm Si esitvā.

sallaṁ abbaheyya[1] apaneyya visadosaṁ sa-upādisesaṁ[2] anupādiseso ti maññamāno[3]; so evaṁ vadeyya: Ambho purisa, ubbhataṁ[4] kho te sallaṁ, apanīto[5] visadoso anupādiseso, alaṅ ca te antarāyāya[6]; sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyyāsi, mā te asappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo assāvī assa, kālena kālaṁ ca[7] vaṇaṁ dhoveyyāsi, kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpeyyāsi, mā tena[7] kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato, kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpato, pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ pariyonandhi, mā ca vātātape cārittaṁ anuyuñji, mā te vātātape cārittaṁ anuyuttassa, rajosukaṁ vaṇamukhaṁ anuddhaṁsesi[9], vaṇānurakkhī ca ambho purisa vihareyyāsi vaṇasāropī ti. Tassa evam assa: Ubbhatam kho me sallaṁ, apanīto visadoso anupādiseso, analaṅ ca me antarāyāyāti; so asappāyāni c' eva[10] bhojanāni bhuñjeyya, tassa asappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo assāvī[11] assa, na ca kālena kālaṁ vaṇaṁ dhoveyya, na ca kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpeyya; tassa na kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato na kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpato pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ pariyonandheyya[12], vātātape ca cārittaṁ anuyuñjeyya, tassa vātātape cārittaṁ anuyuttassa rajosukaṁ[13] vaṇamukhaṁ anuddhaṁseyya, na ca vaṇānurakkhī vihareyya na vaṇasāropī; tassa imissā va[14] asappāyakiriyāya asuci visadoso[15] apanīto sa-upādiseso tad ubhayena vaṇo puthuttaṁ[16] gaccheyya; so puthuttagatena[17] vaṇena maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ; — evam eva kho, Sunakkhatta, ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgavyāpādehi ruppati; tam me taṇhāsallaṁ pahīnaṁ,

---

[1] Si abbāheyya; Bm abbuheyya; Sk abbaṁheyya. [2] So Bm Si Bu; Sk upādisesaṁ. [3] So Bm Si; Si adding a note that the Sinhalese reading is maññamāno, which Sk reads here but not infra. [4] Si ubbhahataṁ; Sk omits kho. [5] Bm apanito. [6] Sk inserts so. [7] Bm omits ca. [8] So Bm; Sk Si te. [9] Bm a-ti. [10] Sk inserts c' eva after bhojanāṁ. [11] Sk anassāvī. [12] Sk parisonaseyya na, omitting next ca. [13] So Bm Si Bu; Sk (bis) rajosūkaṁ. [14] So Si; Sk Bm ca. [15] Bu & Sk infra asuca; Sk (here) Bm Si asuci. [16] Sk puthu tatra. [17] So Sk Bu; Bm Si puthuttaṁ gatena.

apanīto avijjāvisadoso sammānibbānādhimutto 'ham asmīti, evaṁmānī[1] assa atthaṁ samānaṁ. So yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni tāni anuyuñjeyya, asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddaṁ anuyuñjeyya. asappāyaṁ ghānena gandhaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ anuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ anuyuñjeyya; tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ sotena saddaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ anuyuttassa, asappāyaṁ manasā dhammaṁ anuyuttassa, rāgo[2] cittaṁ anuddhaṁseyya; so rāgānuddhaṁsitena cittena[3] maraṇaṁ vā nigaccheyya maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Maraṇaṁ h' etaṁ, Sunakkhatta, ariyassa vinaye yo[4] sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattati; maraṇamattaṁ h' etaṁ, Sunakkhatta, dukkhaṁ yo aññataraṁ saṁkiliṭṭhaṁ āpattiṁ āpajjati.

Ṭhānaṁ kho pan' etaṁ, Sunakkhatta, vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgavyāpādehi ruppati, tam me taṇhāsallaṁ pahīnaṁ, apanīto avijjāvisadoso, sammānibbānādhimutto 'ham asmīti. Sammānibbānādhimuttassa eva sato so[6] yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni tāni nānuyuñjeyya, asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddam nānuyuñjeyya, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhaya rasaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ nānuyuñjeyya; tassa asappāyaṁ cakkhunā rūpadassanaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ sotena saddaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ ghānena gandhaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ jivhāya rasaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ ananuyuttassa asappāyaṁ manasā dhammaṁ ananuyuttassa rāgo cittaṁ nānuddhaṁseyya, so na

---

[1] So Bm; Sk evamānī; Si evamādi. [2] Si so rāgo. [3] So Bm Si; Sk so taṇhānudohaste taṇhānuddhastena maraṇaṁ vā &c. [4] Sk omits yo. [5] Sk hīnāya vattati. Cf. supra p. 61 & 1 Jāt. 206. [6] Sk yo.

rāgānuddhasitena cittena n' eva maraṇaṁ vā nigaccheyya na maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sallena viddho assa savisena gāḷhupalepanena[1]; tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ; tassa so bhisakko sallakatto satthena vaṇamukhaṁ parikanteyya, satthena vaṇamukhaṁ[2] vaṇamukhaṁ parikantetvā esaniyā sallaṁ eseyya, esaniyā sallaṁ esetvā sallaṁ abbaheyya apaneyya visadosaṁ anupādisesaṁ anupādiseso ti jānamāno[3] so evaṁ vadeyya: Ambho purisa, ubbhataṁ kho te sallaṁ, apanīto visadoso anupādiseso, analañ ca te antarāyāya; sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyyāsi, mā te asappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo assāvī assa, kālena kālaṁ ca vaṇaṁ dhoveyyāsi, kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpeyyāsi, mā te na kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ[4] ālimpato pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ pariyonandhi, mā ca vātātape cārittaṁ anuyuñji, mā te vātātape cārittaṁ anuyuttassa rajosukaṁ vaṇamukhaṁ anuddhaṁsesi, vanānurakkhī ca ambho purisa vihareyyāsi vaṇasāropī ti. Tassa evam assa: Ubbhataṁ kho me sallaṁ, apanīto visadoso anupādiseso, analañ ca me antarāyāyāti; so sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyya; tassa sappāyāni bhojanāni bhuñjato vaṇo na assāvī assa, kālena kālaṁ ca vaṇaṁ dhoveyya, kālena kālaṁ vaṇaṁ dhovato kālena kālaṁ vaṇamukhaṁ ālimpato pubbalohitaṁ vaṇamukhaṁ na pariyonandheyya, na ca vātātape cārittaṁ anuyuñjeyya; tassa vātātape cārittaṁ ananuyuttassa rajosukaṁ vaṇamukhaṁ nānuddhaṁseyya, vaṇānurakkhī ca vihareyya vaṇasāropī[5]; tassa imissā va[6] sappāyakiriyāya asuci[7] visadoso apanīto anupādiseso, tadubhayena vaṇo virūheyya[8], so rūḷhena[9] vaṇena sañchavinā n' eva maraṇaṁ vā nigaccheyya na maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ; — evam eva kho, Sunakkhatta, ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taṇhā kho sallaṁ Samaṇena

---

[1] So Si; Sk ga-; Bm gāḷap°. [2] Sk omits s. v. & inserts na. [3] So all MSS. here. [4] Sk omits dhovato kālena kālaṁ vaṇa. [5] Sk Si add ti. [6] so Si; Sk Bm ca. [7] so Si; Bm asuhī; Sk asuca. [8] So Si; Bm viruheyya; Sk ruheyya. [9] So Si; Bm Sk ruḷheda.

avijjāvisadoso.... tāni nānuyuñjeyya, — asappāyaṁ cakkhunā rūpaṁ disvā nānuyuñjeyya, asappāyaṁ sotena saddaṁ sutvā nānuyuñjeyya, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ [1] nānuyuñjeyya, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ nānuyuñjeyya, asappāyaṁ manasā dhammaṁ nānuyuñjeyya; tassa asappāyaṁ cakkhūnā rūpadassanaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ sotena saddaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ ghānena gandhaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ jivhāya rasaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ kāyena phoṭṭhabbaṁ ananuyuttassa, asappāyaṁ manasā dhammaṁ ananuyattassa, rāgo cittaṁ nānuddhaṁseyya, so na rāgānuddhaṁsitena cittena n' eva maraṇaṁ nigaccheyya na maraṇamattaṁ vā dukkhaṁ. Upamā kho me ayaṁ, Sunakkhatta, katā [2] atthassa viññāpanāya [3]. Ayam ev' ettha attho: Vaṇo ti kho, Sunakkhatta, chann' etaṁ [4] ajjhattikānaṁ āyatanānaṁ adhivacanaṁ. Visadoso ti kho, Sunakkhatta, avijjāy' etaṁ adhivacanaṁ. Sallan ti kho, Sunakkhatta, taṇhāy' etaṁ adhivacanaṁ. Esanī ti kho, Sunakkhatta, satiyāy' etaṁ adhivacanaṁ. Satthan ti kho, Sunakkhatta, ariyāy' etaṁ paññāya adhivacanaṁ. Bhisakko sallakatto ti kho, Sunakkhatta, Tathāgatass' etaṁ adhivacanaṁ arahato sammāsambuddhassa. So vata, Sunakkhatta, bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan [5] ti iti viditvā nirupadhi upadhisaṁkhaye vimutto, upadhismiṁ vā kāyaṁ upasaṁharissati cittaṁ vā uppadessatīti [6], n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, āpānīyakaṁso [7] vaṇṇasampanno gandhasampanno [8], so ca kho visena saṁsaṭṭho; atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo [9]. Taṁ kiṁ maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso amuṁ āpānīyakaṁsaṁ piveyya, yaṁ jaññā [10]: Imāhaṁ pitvā [11] maraṇaṁ vā nigacchāmi maraṇamattaṁ vā dukkhan ti?

No h' etaṁ, bhante.

---

[1] Sk adds ghāyitvā. [2] Sk omits katā. [3] Si atthav°. [4] Sk janena taṁ. [5] Si dukkhamulan. [6] So Bu; Si anupp.; Sk anuppadassati; Bm upādessatīti. [7] Sk here āpāṇīyakaṁso & infra apānīyyakaṁsaṁsaṁ; Si āpāniyakaṁsaṁ. [8] Si adds rasasampanno. [9] Si d-ulo; Bm d-ikulo. [10] Sk piheyya sakko. [11] Sk viditvā.

Evam eva kho, Sunakkhatta, so vata bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan ti iti viditvā nirupadhi upadhisaṁkhaye vimutto upadhismiṁ vā kāyaṁ upasaṁharissati cittaṁ vā āuppdessatīti, — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, āsīviso ghoraviso, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo. Taṁ kiṁ maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso amussa[2] āsīvisassa ghoravisassa hatthaṁ[3] vā aṅguṭṭhaṁ vā dajjā, yaṁ jaññā: Iminā 'haṁ daṭṭho maraṇaṁ vā nigacchāmi maraṇamattaṁ vā dukkhan ti?

No h' etaṁ, bhante.

Evam eva kho, Sunakkhatta, so vata bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan ti iti viditvā nirupadhi upadhisaṁkhaye vimutto upadhismiṁ vā kāyaṁ upasaṁharissati cittaṁ vā uppādessatīti — n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Sunakkhatto Licchavíputto[4] Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SUNAKKHATTASUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

106.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu viharati. Kammassadhamman[5] nāma Kurūnaṁ nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Aniccā, bhikkhave, kāmā tucchā musā moghadhammā[6]; māyākatam etaṁ, bhikkhave, bālalāpanaṁ. Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā, ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭha-

---

[1] Bm Si omit iti viditvā uppādessati, & insert la. [2] Sk assa. [3] Si hatthe. [4] Sk omits L-to. [5] Bm Si Kammāsadhammaṁ. [6] So Sk Bu; Bm Si mosadhammā.

dhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā, ubhayam etaṁ Māradheyyaṁ, Mārass' esa visayo, Mārass' esa[1] nivāpo, Mārass' esa gocaro. Etth' ete pāpakā akusalā mānasā abhijjhā pi vyāpādā pi sārambhā pi saṁvattanti, te ca[1] ariyasāvakassa idhamanusikkhato antarāyāya saṁbhavanti[2]. Tatra bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā . . . . . saṁbhavanti. Yannunāhaṁ vipulena mahaggatena cetasā vihareyyaṁ abhibhuyya lokaṁ adhiṭṭhāya manasā. Vipulena hi me mahaggatena cetasā viharato abhibhuyya lokaṁ adhiṭṭhāya manasā, ye pāpakā akusalā mānasā abhijjhā pi vyāpādā pi sārambhā pi, te na bhavissanti, tesaṁ pahānā[3] aparittañ ca me cittaṁ bhavissati, appamāṇaṁ subhāvitan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino[4] āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati[5], etarahi vā āṇañjaṁ[6] samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa āṇañjūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, paṭhamā āṇañjasappāyā[7] paṭipadā[8] akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti patisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā, ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā[9], yaṁ kiñci rūpaṁ[10] cattāri ca[11] mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānaṁ upādāya rūpan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa[12] tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā āṇañjaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa āṇañjūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, dutiyā āṇañjasappāyā paṭipadā akkhāyati.

---

[1] So Sk Si Bu; Bm va. [2] Sk bhavanti. [3] Bm pahānaṁ. [4] So Sk Bm Si & Bu omit; Bm infra & Bu (once) tabbuhūlav. [5] So Bm Si; Sk Bu sampasādessati. [6] So Sk Bu; Bm Si āneñjaṁ, as usually. [7] So Si always & Sk here; Bm always, & Sk usually, -sappāya-. [8] So Bm Si always; Sk paṭipadāmakkhāyati. [9] Sk omits ye ca diṭṭhadhammikā ... kāmasaññā. [10] Si adds sabbaṁ rūpaṁ. [11] Si omits ca. [12] Sk sup°.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā, ye ca diṭṭhadhammikā rūpā ye ca samparāyikā rūpā, yā ca dhiṭṭhadhammikā rūpāsaññā, yā ca samparāyikā rūpā, yā ca diṭṭhadhammikā rūpasaññā, yā ca samparāyikā rūpasaññā, ubhayam etaṁ aniccaṁ. Yad aniccaṁ[1] taṁ nālaṁ abhinandituṁ, nālaṁ abhivadituṁ, nālaṁ ajjhositun ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā āṇañjaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā parammaraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa āṇañjūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, tatiyā āṇañjasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako ti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā .... yā ca sampararāyikā rūpasaññā, yā ca āṇañjasaññā, sabbā saññā yatth' etā aparisesā nirujjhanti, etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ ākiñcaññāyatanan ti. Tassa evaṁ paṭipaṇṇassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānam etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa ākiñcaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, paṭhamā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako araññagato vā rukkhamūlagato vā iti paṭisañcikkhati: Saññam idaṁ attena vā attaniyena vā ti. Tassa evaṁ paṭipaṇṇassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa ākiñcaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ[2], bhikkhave, dutiyā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Nāhaṁ kvacani[3], kassaci kiñcanatasmiṁ, na ca

---

[1] So Si only; Bm also omits taṁ. [2] Sk adds pi. [3] So Bm Bu; Si kvacini; Sk kucana kassaci. Si inserts na before kassaci.

mama kvacani kismiñci[1] kiñcanaṁ na 'tthīti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa ākiñcaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ[2], bhikkhave, tatiyā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyati.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā .... rūpasaññā yā ca āṇañjasaññā, yā ca ākiñcaññāyatanasaññā, sabbā saññā yatth' etā aparisesā nirujjhanti, etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ yadidaṁ nevasaññānāsaññāyatanan ti. Tassa evaṁ paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittaṁ pasīdati sampasāde sati etarahi vā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraṇā ṭhānaṁ etaṁ vijjati yaṁ taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa nevasaññānāsaññāyatanūpagaṁ. Ayaṁ, bhikkhave, nevasaññānāsaññāyatanasappāyā paṭipadā akkhāyatīti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etad avoca: Idha, bhante, bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati[3], na me bhavissati, yad atthi yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti evaṁ[4] upekhaṁ[5] paṭilabhati. Parinibbāyi[6] nu kho eso[7], bhante, bhikkhūti[8]?

Ap' etth' ekacco, Ānanda, bhikkhu parinibbāyeyya. Ap' etth' ekacco bhikkhu na parinibbāyeyyāti.

Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo, yena ap'[9] etth' ekacco bhikkhu parinibbāyeyya, ap' etth' ekacco bhikkhu na parinibbāyeyyāti?

Idh', Ānanda, bhikkhu evam paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yad atthi

---

[1] Sk kucani kismici. [2] Sk adds pi. [3] Si omits na bhavissati. [4] So Bm Bu; Sk Si omit evaṁ here. [5] So Sk Bu; Bm Si as always, upekkhaṁ. [6] So Sk Bu; Bm Si parinibbāyeyya. [7] So Bu; Sk Bm Si so. [8] Bm Si bhikkhu na vā parinibbāyeyyāti. [9] Bm yen' ap'; Si yenāp'.

yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti evaṁ upekhaṁ paṭilabhati. So taṁ upekhaṁ abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ upekkhaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato tan nissitaṁ hoti viññāṇaṁ tad upādānaṁ. Sa-upādāno, Ānanda, bhikkhu na parinibbāyatīti.

Kahaṁ pana so, bhante, bhikkhu upādiyamāno upādiyatīti?

Nevasaññānāsaññāyatanaṁ. Ānandāti.

Upādānaseṭṭhaṁ kira so, bhante, bhikkhu upādiyamāno upādiyatīti.

Upādānaseṭṭhaṁ so, Ānanda, bhikkhu upādiyamāno upādiyati. Upādānaseṭṭhaṁ h' etaṁ, Ānanda, yadidaṁ nevasaññanāsaññāyatanaṁ. Idh', Ānanda, bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yad atthi yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti evaṁ upekhaṁ paṭilabhati. So taṁ upekhaṁ nābhinandati, nābhivadati, na ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ upekhaṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato na tan nissitaṁ hoti viññāṇaṁ na tad upādānaṁ. Anupādāno, Ānanda, bhikkhu parinibbāyatīti.

Acchariyaṁ, bhante, abbhutaṁ, bhante. Nissāya nissāya kira no, bhante, Bhagavatā oghassa nittharaṇā akkhātā. Katamo pana, bhante, ariyo vimokho ti?

Idh', Ānanda, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā yā ca samparāyikā kāmasaññā, ye ca diṭṭhadhammikā rūpā ye ca samparāyikā rūpā, yā ca diṭṭha dhammikā rūpasaññā yā ca samparāyikā rūpasaññā, yā ca āṇañjasaññā, yā ca ākiñcaññāyatanasaññā, yā ca nevasaññānāsaññāyatanasaññā, esa sakkāyo yāvatā sakkāyo etaṁ amataṁ yadidaṁ anupādā cittassa vimokho. Iti kho, Ānanda, desitā mayā āṇañjasappāyā paṭipadā, desitā ākiñcaññāyatanasappāyā paṭipadā, desitā nevasaññānāsaññāyatanasappāyā paṭipadā, desitā nissāya nissāya oghassa nittharaṇā, desito ariyo vimokho. Yaṁ kho, Ānanda, Satthārā karaṇīyaṁ sāvakānaṁ hitesinā anukampakena anukampaṁ upādāya,

kataṁ vo tam mayā. Etāni, Ānanda, rukkhamūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyath', Ānanda, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha. Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

ĀṆAÑJASAPPĀYASUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

FOURTEEN DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED

This book is due on the last date stamped below, or on the date to which renewed.
Renewed books are subject to immediate recall.

29Mar'56PW
JUL 0 3 1994
MAR 1 5 1956 LU
Cal. State Fullerton
INTER-LIBRARY LOAN
MAR 6 1972
REC. CIR. JUL 3
MAY 3 1972 11
REC'D LD APR 1 9 '72 -9 AM 8 5
OCT 3 - 1975 4 6
AUG 19 1991
OCT 27 1997
FEB 1 8 2001
AUTO DISC AUG 27 '91
FEB 1 8 2001
APR 1 8 2003

LD 21-100m-2,'55
(B139s22)476

General Library
University of California
Berkeley

U.C. BERKELEY LIBRARIES
C005256999

M182831

PK
4541
P4
v.43

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY